

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for samfunnsvitenskap

Fagre og farlige fjell i flotte fellesskap

En studie av relasjoner og dynamikker blant skikjørere i Troms

Tarjei Tveito Skille

Masteroppgave i Sosialantropologi, SOA-3900, mai 2022.

Sammendrag

Denne studien undersøker hvordan ulike folk i stadig voksende toppturmiljøer i Troms nærmer seg vinterfjellet. Statistikken er tydelig; Troms har de dystreste tallene når det gjelder skredhendelser og -ulykker på nasjonal basis. Når man vet at aktiviteten innebærer risiko må det være noe sterkt som allikevel tiltrekker, når folk viselig enda oppsøker den. Teksten setter søkelys på de sensoriske, de følelsesmessige og de eksistensielle uttrykkene av opplevelsene ved å være i fjellet med ski, i et forsøk på å nyansere forståelsen av hvem menneskene bak mørketallene er.

Ved å følge skikjørere i deres turforløp i vinterfjellet, samt gjennom sin bakgrunn som skikjører selv, forsøker forfatteren å gi en erfaringsnær formidling av inntrykkene, impulsene, emosjonene og tankene som preger en skikjører i vurderings- og beslutningsøyeblikkene i turforløpet. Gjennom sensorisk og levende skildringer fra turforløpene, har forfatteren et mål om å fjerne begrepsbarrierene og oppheve den språklige hindringen som står mellom skikjøreren og utenforstående.

Teksten tilbyr et friskt perspektiv som bidrar både til en skihistorisk forståelse av samtidens varierte motivasjoner for bruk av skiene som rekreasjonsverktøy, samt til forståelsen av menneskelige faktorer innenfor skredforskning. Teksten understreker hvordan blant annet de relasjonelle forholdene og et kontrastell søken fra hverdagssamfunnets rytme er viktige elementer i en helhetlig forståelse av skikjøreren.

Takk!

Jeg er en uhorvelig privilegert skiboms og student, som har kunnet meske meg med statens velferdige studiestøtte for å fly rundt i fjellet med et forskningsprosjekt, samtidig som jeg har bedrevet det jeg digger mest her i verden. Jeg håper (og mener bestemt) at oppgaven kan rettferdiggjøre det begunstigede livet jeg (til tider) har kunnet leve under mitt mastergradsforløp. Endog jeg har opplevd mye moro underveis, har jeg lagt innsats, krefter og ikke minst stolthet inn i oppgavens ferdigstillelse. Jeg hadde ikke kommet til enden alene, og mange fortjener en berettiget takk for at denne oppgaven har blitt til.

Mine foreldre plasserte en treåring på sine første telemarkski for 22 år siden. Lite visste de da hva det skulle lede til, men det har vært definerende for meg. Mange (lange) timer med en krabat mellom beina. Skiferier i alpine framfor klorbasseng, sandstrender og solbrenthet. Galdhøpiggen, Trysil-tokter, Mykingstølen, Chamonix og dannelsesreiser. Min kjærlighet for ski og fjell startet med dere, og jeg kunne ikke bedt om bedre inngang.

Takk til min mor for å bane vei for en familiær aksept for fart og spenning. Du satt tidlig lista for rå skikjøring og har inspirert en spirende guttunge med skibomsdrømmer; *'Fuckings champion'*. Takk til min far for å bevise viktigheten av sindighet og ro som bajaseriets motstykke. Jeg adapterer meg stadig likere deg. Det finnes ingen større støttespillere for mine tidvise skiboms-jagende påfunn enn dere, og tryggheten i slik støtte er uvurderlig.

En stor takk til alle mine skivenner, nye som gamle. Feltarbeidsprosessen var (stort sett) en fornøyelse, og det er på grunn av alle dere som har latt meg følge dere på tur i vinterfjellet. Ekstra takk til Harald, som åpnet både husdør, skibod(er) og historierepertoaret fra et langt liv med ski under beina. Jeg håper vi en dag får vår Jiehkkevárri-tur sammen.

Til den opprinnelige sammensetningen av 'Hverdagspils'. Takk for alle opplevelser og øyeblikk, både i og utenfor fjellet. Måtte våre skispor pensle snøklede fjellsider sammen i lange tider.

Til alle som har bidratt med gjennomlesning, korrektur og kommentarer for oppgavens fullføring. Det har vært mange hjelpere i kulissene, og jeg setter pris på hver og en. I denne prosessen har min far vært enestående velvillig med hjelp – og enda en takk sendes sørover.

Min kjæreste fru, Minetta Westerlund. Du har lært meg at det finnes noe enda viktigere og mer givende enn skikjøring og fjellrangling. Selv den dypeste puddersving, råeste rennekjøring eller fargespektret solnedgang fra en fjelltopp er ikke like hjertevarmende som din daglige kjærlighet. Å dele alt dette med deg er min ultimate forståelse av 'å leve drømmen'. Takk for alt du er.

Min veileder, Trond Waage, fortjener den største takk. Oppgaven hadde ikke foreligget uten deg. Du har måtte holde meg i nakken, dra meg i øra og tuppe meg i ræva. Du har vist et dedikert engasjement for prosjektet som er langt forbi hva jeg kunne forvente. Veiledningstimene på ditt mørklagte kontor har vært både konstruktive, lærerike og som en periodevis prokrastineringsglad (hobby)student – nokså nødvendige. Jeg har stadig forsøkt å bero deg med min ydmyke kontroll over situasjonen, men i etterpåkløkskap kan jeg gladelig innrømme at det neppe hadde gått uten din oppdragelse, interesse og tro på resultatet. Jeg vil si vi lander i et stilstødig telemarkedslag. Takk for følget. Det har vært et helsikes moro (tur)forløp.

Sist, men ikke minst, en livslang takknemlighet til 'The heart-stopping, pants-dropping, hard-rocking, booty-shaking, love-making, earth-quaking, Viagra-taking, justifying & death-defying', med The Boss & Big Man i front. Takk! for trofast følge.

Be safe.

Tarjei Tveito Skille
Tromsø, mai 2022

Innhold

Sammendrag	ii
Takk!	iv
Preface 1 – Himmel.....	1
Preface 2 - Helvete	3
Himmel & Helvete	5
Kapittel 1: Fra nytte til lek. En skihistorisk tidslinje.....	7
Noen historiske markører	7
Skihistorisk skille; fra nytte til rekreasjon.....	8
Skikjøringen spres og utvikles	9
Fra fjelltur til topptur.....	11
Nordnorsk skipioner; oppdagelse av fjellene rundt Tromsø	13
Fjellet for alle	15
Oppbygging av oppgaven.....	18
Kapittel 2: Skredet som risiko og forskningsfelt.....	21
Medaljens bakside; den overhengende konstante risikoen	21
Hva sier skredforskningen?.....	24
Nye tanker i skredforskningen	26
Skikjørernes tilnærming - Hva sier miljøene?.....	28
Kapittel 3: Teoretisk tilnærming	33
Fenomenologi og sensorisk antropologi	34
Meningsskapende sansing av natur	37
Risikosamfunnet og risikofylt aktivitet.....	40
Roller og inntrykkskontroll i mellommenneskelige relasjoner	42
Fire teorier – ett prosjekt	44
Kapittel 4: Metodologi og feltarbeidsprosess.....	45
Forsker på hjemmebane	46
Forsker – også utenfor fjellet	48

Hverdagsrutiner som forskning; et nytt etisk blikk	50
Hjemmebaneforskerens hindringer	51
Innfødt forsker gir refleksiv empiri	54
Kapittel 5: Hodelyktopplyst lekegrind – de ivriges mørketidsmoro	57
Kapittel 6: Euforisk introduksjon til storfjellet	71
Kapittel 7: Med nerver i spenn i bratte fjellsider	85
Kapittel 8: Frykten må overvinnes; ambivalens i fjellet	99
Kapittel 9: Den sammensatte Tromsø-skikjører.....	107
Diskusjonens planlagte (tur)forløp.....	107
Empiriutvalget; begrunnelse og kritikk.....	108
Fornuft og følelse	110
Opplevelseskvalitetens formidlingsbarriere	113
Meningsskapende væren i naturen	115
Symbiotisk samspill mellom mennesker.....	117
Sikkerhet og risiko – et felt av muligheter.	119
Emosjonelle uttrykk som kontrast til norm og rytme.....	120
Kapittel 10: Konklusjon	123
Veien videre	125
Referanseliste	127
Figur- og bildeliste	136

Preface 1 – Himmel

Lyden av alle stemmene på toppen er nærmest overveldende. Idet jeg trår inn i stemmemylderets omgivelse lar jeg det magiske synsinntrykket av naturen, fjellene og alle menneskene som her er samlet få feste seg. Det er allerede flere titalls skikjørere her oppe, og enda flere er i bevegelse under og over meg – både i opptur og nedkjøring. Folkemengden sjokkerer meg ikke; de fullstappede parkeringsplassene innover Kattfjordeidet indikerte at fjellene var fylte. Ved foten av vår planlagte turdestinasjon – Skittentinden – var det knapt så vi fant en luke for vår bil, og alt fra parkeringen kunne man se de mange maurlignende, små bevegende prikker i fjellet som var skikjørerne i full aktivitet.

Solen står standhaftig over oss på himmelen, og lyser opp omgivelsene. Resten av himmeldekket er lysblått så langt øyet kan se; ikke en sky er å spotte, ikke engang tynne strimer av hvit tåkefylde hviler over oss. Små vinddrag finner med små intervaller veien mellom solstrålene og kiler behagelig mot kroppen i ytterklærnes lufteåpninger. Det er en perfekt vårdag for skiaktivitet, og jeg lar blikket mitt streife omkring dette populære skifjellets toppområde idet jeg trår inn på flaten og lempet sekken av ryggen – og jeg gledes av synet. Folk er i forskjellige stadier av turforløpet, men vi er alle ute i samme ærend. Oppå kammen til venstre ser jeg to jenter som har strampakkede sekker; fokuserte i blikket og med skituppene pekende ned mot parkeringen ser det ut som de er i ferd med å påbegynne nedturen. Jeg bemerker isøksene som er festet på sekken, og undrer om de kanskje har toppstøtet opp til klatretoppen. Noen meter hitenfor, på flaten mellom meg og disse jentene, sitter en gjeng på 5-6 stykker – med aldersspenn fra kanskje 8 til 65 år - og heller lesk fra termosene over i kopper. Kanskje er det en familie fra byen som har tatt lunsjen på fjellet. Solbrillene er plassert over bredstrakte glis, og dunjakkene er påkledd – de er tydelig slått seg ned for en lengre pause, for matboksene ligger foran dem i snøen. Med radioer festet på skredsekkene sine, ser jeg tre stykker dytte skiene videre fra plataet, mot den nevnte klatretoppen. Jeg hører fra dialektene dem imellom at de er tilflyttere – og alderen tatt i betraktning – trolig studenter. Kanskje sikter de på å kjøre den sørvendte bakrenna, som har innsteg litt over plataet.

Dette er bare noen av fjellets besøkende, disse som nå er i toppområdet. Ferske skispor til høyre og venstre for de kickturn-lagte oppoversporene i fjellsiden tyder på at mange også har forlatt toppen og mesket seg i solfylt nedkjøring allerede. Noen av disse sporene går nærmest i rett

linje ned fjellsiden, og man kan bare forestille seg farten som er oppnådd. Andre spor ligger i jevne buer nedover, som elegante penselstrøk på naturens lerret, og krysser hverandre så åttetall er dannet i snøen. Hele fjellets flanke er badet i skispor, og mellom disse i fjellsiden er utallige smilende fjes på tur oppover for å møte oss på toppen. Familier, vennegjenger, kolleger. Kjente og ukjente. Tospann, trioer, kvartetter og noen enda større grupper. Noen har telemarkski med løs hæl, andre randonnee og splitboard. Turlagene opererer i grupper, men det kjennes på ett vis som vi er en enhet. Jeg ser ett og annet ansikt jeg har truffet før; en mannlig pensjonist jeg møtte uken forut på en annen topp nikker anerkjennende, en jentegjeng jeg parkerte ved siden av en foregående soldag hilser før de igjen er tilbake i sitt fokus. Mange av menneskene her oppe har jeg aldri sett før. Allikevel har jeg en underliggende følelse av at alle disse er 'mine folk' – en forsterket kollektivismen ved at vi alle har nådd samme topp. Her er ingen virkelig ukjente, selv om man ei heller er bekjente. Folk hilser og nikker, smiler og småprater, noe som faller seg naturlig i fjellet – som noe meget unorsk innbakt i noe virkelig norsk. Her er man venner med folk man kanskje ellers aldri ville vært. Fjellet er vårt samlingspunkt hvor mange er ute i felles mål – opplevelse og frihet. Jeg fornemmer hvordan folk har opplevd slik godglad stemningen jeg nå føler, i generasjoner i Norge - på skitur i marka, med ski over fjellvidder, og nå; på alpine topper. Vi opprettholder en form for historisk kontinuitet; det er vakkert.

Før jeg lar skituppene forlate stemmemylderets livlighet og skli ut i den brede og omfavnende flanken som hviler i solen, titter jeg omkring topplataets folkemengde en siste gang. Synet er overveldende, og i stunden føles det veldig rikt å være en liten del i dette selvgående maskineriet som er toppturnmiljøet i Tromsø. Jeg smiler av varmen som brer seg i meg, og tar et stavtak ut fra toppen. Skiene sklir ut fra plataet og opparbeider fart før jeg svinger kroppen og skiene til så mange urørte snøflekker jeg klarer nedover den solbadede flanken til Skittentind. Selv om jeg bare skimter dem i små sekunder ved passeringen av dem i min nedkjøring, kan jeg fornemme – som på toppen - variasjonen av mennesker på tur opp, og jeg prøver å vise til dem hvilken glede jeg kjenner i det jeg kjører forbi dem. Jeg kjenner luften som stryker ansiktet, jeg kjenner snøen som flyr til side av skiene mine i dynamiske lenkende svinger, jeg ser den majestetiske Djeveltanna stikke ut som en herskende vokter i fjellet framfor meg. Euforien i meg kjennes fullbyrdet idet jeg sklir forbi Pausesteinen – hvor enda flere sitter til formiddagsrast – og ut på Trollskarvatnet, som markerer enden av hovedflanken. Herlig.

Dette er hvorfor jeg er skikjører i Tromsø. Følelsen av hjemme.

Preface 2 - Helvete

«Hei kompis. Øystein er savnet etter skitur på Kattfjordeidet i går kveld. Ville bare informere». Dette var meldingen jeg leste etter at mobilens varslingspling en morgen i januar hadde dratt meg ut av søvnen. Lyden av vinden rev i de tynne husveggene, og regnet – som for øyeblikket så ut til å falle nærmest horisontalt – slo mot vindusruten. Faen. Øystein, en av min onkels beste venner og turkamerater. Vi hadde blitt kjent gjennom han. Det knøyt seg i magen, og jeg leser meldingen igjen; ‘savnet etter skitur på Kattfjordeidet’.

Tankene vandrer brått mot verst tenkelige utfall når noen meldes savnet i fjellet. Jeg grøsset tungt og stille for meg selv da meldingen kom, for jeg visste hvilke forhold som preget Kattfjordeidet. Dagen forut hadde jeg vært der ute med ei venninne, med Skittentinden som planlagt turmål. Snødekket hadde reagert på vårt besøk med kraftige drønn og et lite, men tungt flakskred skled ut av vår triggende vekt i en av de små helningene vi forserte. Gysninger skjød gjennom meg da det ble klart at også Øystein hadde gått tur på Skittentind. samme fjellet som jeg like før hadde snudd ved, etter vurderinger om utfordrende skredforhold. En ny melding tikket inn på telefonen, onkel igjen; «På tur aleine. Leter med hunder i skredområdet nå». Jeg visste ikke hva jeg skulle foreta meg; hva skulle man tenke, føle, tro eller våge å håpe på. Å være skikjører føltes akutt ikke så veldig moro lenger. Hardtslående realiseringer om tilfeldighetenes rolle skylte over meg. Det gikk med ett opp for meg hvordan det like gjerne kunne vært meg som lå der ute som en del av Skittentinds fjellside og hvor utsatt man som skikjører er for naturens nådeløshet iblant. Jeg ville ikke tro på at det var sant. Savnet.

Den brutale realiteten malte seg ut i små, men hardtslående drypp de kommende dagene; først ble navn og status offentliggjort i mediene, og mangfoldige artikler som var preget av både sjokk og vantro ble publisert. Øystein var den mest erfarne og fjellvante av oss alle – et narrativ som preget mediene i ukene som fulgte. Været var dårlig, stormen Frank herjet i Troms, og la på sitt vis et gråfarget alvor til det uvirkelige situasjonsbildet. Statusen ble endret til ‘søk etter antatt omkommet’. Ingen var ute på ski – det kjentes på ett sett som om vi alle satt avskrekket tilbake etter informasjon om en ulykke på ‘eidet. Bildeutsnitt av skredet i dets størrelse og omfang ble publisert. Punktet hvor det var inntegnet en ring i terrenget som markør for hvor man trodde han lå begravd, var eksakt samme sted som jeg et par dager tidligere hadde stoppet opp og snudd. Alt kjentes så tilfeldig. Samme fjellet, samme stedet, men så forskjellig utfall.

I situasjoner hvor noen mister livet i fjellet er det naturlig at det setter en støkk i en, især om man er glad i å gjøre det samme. I løpet av et øyeblikk kan sinnet vendes fra glede til sorg. Hver gang det står skrevet om en skredhendelse rykker et støt av ubehag igjennom kroppen. De ganger det skrives om skredulykker med døden som følge, er disse ubehagelige støtene veldig levende. I et miljø som er såpass lite som Tromsø tross alt er, er man alltid redd for at det skal være en kompis, en venninne eller en bekjent. Alltid har jeg ‘sluppet unna’. Det er uvirkelig å skrive. Det har vært ‘mine folk’ tidligere også, for det har vært skikjørere som har omkommet. Fjellfolk. Folk som gjør det samme som meg. Men det har ikke vært *mine folk*, for jeg har ikke kjent noen direkte. Før nå. Da onkel sendte melding var alt plutselig så nært. Da jeg ringte politiet og tilbød GPS-dataene fra klokken min som hadde logget min tur i samme området dagen forut, var det som om jeg var i en film – men det var ekte. Da jeg kjørte ut igjen på ‘eidet’ og så teltene, hundeførerne og alle instanser som plutselig sto i bunnen av fjellet mitt, fjellet vårt – mitt og Øystein sitt, Tromsø sitt, tryggheten sitt, leken sitt – kjentes alt uvirkelig. I en tåke av uvisshet framkom realiteten sakte, og for første gang i mitt liv som skikjører hatet jeg det intenst. Venners tap av liv er ikke en pris jeg er villig til å betale for min egen glede og eufori. Og i den tyngende prosessen det er å akseptere slik sorg, er det så banalt det kjennes; at min glede – og i dette tilfellet, med min nærhet til ulykkesstedet; overlevelse – skjer på Øysteins bekostning.

Den følelsen gikk gradvis over. Øystein ble funnet etter 11 dager, og det var en lettelse. Noen mistet en turpartner, en mentor og et forbilde. Noen mistet sin far og sin mann. Alle mistet vi en av bautaene i skimiljøet. En av de dyktigste som har beveget seg i Tromsøs vinterfjell hadde gått sin siste tur. En av de som kjente han godt, sa noe fint til meg i ettertid; *«Å fortsette å etterstrebe trygge valg og fine stunder i fjellheimen er den beste måten å la skredofre leve i evigheten. Fjellene dør ikke med Øystein. Han hadde villet vi skulle fortsette å elske skikjøring, elske naturen, elske fjellet. Elske Skittentinden. Han døde med skiskoene på, det var dette han digget»*.

Jeg stilte meg selv mange refleksive spørsmål i tiden som fulgte; om mitt eget feltarbeidsprosjekt, om min egen skikjøring, om venners skikjøring, om hvordan man kan rettferdiggjøre eller hevde at det er verdt det. Når ulykker skjer, kjennes det en stund vanskelig å tenke rasjonelt. Det mest fornuftige, i alle fall desidert tryggeste, er å legge skiene langt inn i en bod – og denne tanken virket tiltrekkende i stunden. Men mer enn noen andre ville nettopp

Øystein ønsket at man fortsatte å elske fjellene - slik han gjorde. Elske Skittentinden, som han gjorde. Samle folket og elske opplevelser sammen med andre, som han gjorde. Og det tok kanskje litt tid å bli vant til, eller bli komfortabel med at Skittentind denne sesongen hadde tatt et liv – men til slutt fant jeg igjen den euforiske følelsen og intense gleden det gir meg å kjøre ned Skittentinds flanke i kveldssol, eller i tørrpudder, eller raskt på hard kartongsnø.

Medaljens bakside er alvorlig og høyst reell, og man skal anerkjenne farene som følger med aktivitet i naturen. Den kollektive sorgen som miljøet så ut til å dele og kjenne så virkelig på i ettertid, var allikevel varmende og vakker. Fakkeltøget og minnestunden i ettertid var som et høyverdig ritual hvor venner hyllet Øystein, og slo ring om hverandre i mørket. Folk gråt og klemte – sammen. Det beviste at de alle er ‘mine folk’. Og da innså jeg igjen hvorfor jeg er skikjører i Tromsø. På tross av risikoen. Og medaljens bakside. Forsiden er så jævla bra. Og samholdet og tilknytningen så sterk og givende.

Himmel & Helvete

Disse to innledende beretningene omrissert ytterpunktene av hva toppturing kan oppleves og føles som, og er ment som en inngangsport til denne oppgavens tematikk. Å være toppturgåer og skikjører, innebærer øyeblikk av lykke, lekenhet og livsgnist. Likeså kan det innebære frykt og sorg. Ambivalensen som eksisterer mellom disse ytterpunktene skapes og opprettholdes i det sosiale feltet hvor skikjøreren opererer. Dette er et komplekst felt som innebefatter et samspill mellom mennesker, naturlige omgivelser og teknologi – blant annet.

Denne avhandlingen belyser noen av beveggrunnene innenfor dette feltet, og er en studie av spennet mellom eufori og dødsangst, mellom risiko og flyt, majestetisk naturopplevelse og hverdagslivets normer. Det er et dynamisk samspill hvor mange faktorer spiller inn, og oppgaven har som mål å nyansere forståelsen av skikjøreren i Troms i lys av disse faktorene. Dette vil kunne bidra til å forstå skikjørerenes tilnærming til faremomentene, og kanskje skape en bredere forståelse av hvorfor folk tiltrekkes til vinterfjellet – på tross av alle risikomomentene.

Kapittel 1: Fra nytte til lek. En skihistorisk tidslinje

Vinterfriluftslivet i Norge er i konstant endring. Under den nylige pandemien har mange ‘gjenoppdaget’ den norske naturen, med dets vakkerhet og muligheter. Friluftsliv har også for mange nordmenn vært et fremtredende ideal lenger enn pandemiens levetid. Fjellene og fjordene, skogene og viddene som i stor grad er vårt land, tiltrekker mennesker som søker opplevelser og erfaringer i samspill med naturen. Topptur og bratt skikjøring har blitt en sentral del av vinterfriluftslivet, og trenden har de siste årene økt betraktelig (NRK, 5. mai 2016). Dette gjelder også i Tromsø, som har utviklet seg til å bli et episenter for topptur og alpin skiferdsel i Norge. For å forstå hvorfor skiene i dag brukes av stadig flere, og i mer og mer komplekst vinterterreng, må man forstå hva som har ledet hithen. Denne oppgaven vil dermed innlede med å gi en grov innføring i den skihistoriske tidslinjen her til lands, som et kontekstuellet bakteppe for oppgavens tematikk og forståelse av avhandlingens omfang.

Noen historiske markører

Norge har en lang og tradisjonsrik skihistorie; en historisk kontekst som spiller inn på hvordan vi i dag bedriver våre skiaktiviteter her til lands. Skiene har en sentral plass i norsk kultur (Spjeldnæs, 2018); noen vil kanskje hevde at det er blant de mest sentrale og fremtredende identitetsmarkørene for hva som gjør oss norske. I samtiden betrakter vi skien i sammenheng med sport og friluftsliv; aktiviteter vi gjør for moro skyld preget av interesse for ett eller flere av elementene aktiviteten(e) åpner opp for – det være konkurransen, en romantisert tiltrekning til naturen eller for treningsutbyttet. Alle disse kan gjelde den skiaktivitet som denne masteroppgaven omhandler. Tidligere var skien et viktig verktøy i samfunns nødvendige daglige gjøremål og drift (Allen, 2007; Huntford, 2009). Jeg skal ikke redegjøre for hele den historiske tidslinjen for ski i Norge, men jeg vil trekke fram visse betydningsfulle hendelser. Viktigst, vil jeg redegjøre for min forståelse av hva som har gjort at topptur de siste tiårene har blitt et så hurtigvoksende og populært skifenomen i Tromsø-området, og Norge generelt; altså fenomenet med at folk i større grad bruker fritiden sin på å gå opp mot fjelltopper. Dette gjøres ved hjelp av Harald - en godt voksen mann som har besteget fjell og stått ski i Troms i fem tiår – sin reise i tiltrekning til skiaktivitet, inkluderende de siste tiårs raskgående utstyrsutvikling.

For å sette skienes befestede plass i fordums kulturer og samfunn i Norge i perspektiv, kan det nevnes at det finnes helleristninger av skigåere datert til steinalderen (Huntford, 2009; Birkely 1994). Fra 1100-tallet finnes kjente historier om skiaktivitet blant folk i nord – noen av de mest kjente skildret gjennom historiene om «birkebeinerne» og i «de norske kongesagaer». Birkebeinernes skitur over fjellet med kongssønnen Håkon Håkonsson – enda den forekom for nesten 1000 år siden – har hatt ringvirkninger og presenteres i sin reminisens også i dagens samfunn. Denne skituren er opphav til flere kjente kulturelle uttrykk og fenomener i dag – både i det kjente maleriet, i sagafortellingen, men også i Birkebeinerrennet - som strekker seg over deler av den løypa kongsbarnet ble fraktet i 1204. Også i samisk kultur har skien en rik historie, og samene beskrives i de norske kongesagaer som eksepsjonelt dyktige skigåere. Blant både samiske og norske samfunn finnes det også historiske beretninger om hvordan skiene var en viktig del av både jakt, fiske og i posttjenester - som fremkomstmiddel (Birkely, 1994).

På 1700-tallet fikk skigåing større plass som fysisk aktivitet og nasjonal kollektivbygging i Norge. «Alle» var med ski på beina; nikkerseliten, sauebøndene og byguttene – det var en folkeaktivitet. Også militæret har tradisjoner som bruk av ski, og det er trolig innenfor de militære institusjoner at de første arrangerte skirenn gikk av stabelen. Verdens første dokumenterte skirenn for sivile ble arrangert i Tromsø i 1843 (Vaage, 1979, Olstad 1987). Vaage hevder at man kan regne med at uformelle skirenn og lek med ski trolig har funnet sted før dette, men dette er det første arrangerte skirenn som vi kan fastsette med sikkerhet. At det var i Tromsø, er en artig kuriositet. Samtidig støtter det oppunder Tromsøs naturlighet som episenter for skiaktivitet i Norge i dag – da det viser hvordan det historisk kan ha vært det. Skirenn er en interessant milepæl fordi det er første tegn på at ski ble brukt som noe rekreasjonelt fremfor et nytteverktøy. Det undres også om det er i sammenheng med disse skirennene arrangert i Tromsø at bruken av to staver ble introdusert til verden (Pedersen, 2013). Blant samene og kvenene var bruk av to staver den foretrukne teknikken, en teknikk som i dag den utbredte måten å gjøre det på.

Skihistorisk skille; fra nytte til rekreasjon

Skienes beveget seg fra nytteverktøy til også å brukes til forlystelig lek og aktivitetsutfoldelse på 1800-tallet. Dette kommer, om enn ikke som en konsekvens av, så i alle fall mistenkelig

nært i historien som Norges grunnlovsskriving i 1814. I identitetsbyggingen som fant sted etter Norges løsrivelse fra Danmark, ble kulturelle elementer som gjorde Norge til selvstendige fremhevet. Norske fjell og skiløping ble brukt som nasjonalromantiske symboler på norsk identitet (Alnæs, 2007). Det er altså med den nasjonale kollektivbyggingen som bakteppe at ski i stor grad transformerte seg fra nytte til lek og sport. Flere trekkes fram som spesielt viktige i denne utviklingen, blant dem Fridtjof Nansen. Han har bidratt til at skisportens popularitet gjennom sine ekspedisjoner, deriblant å gå på ski over Grønland. Han hevdet i boken han ga ut i etterkant av ekspedisjonen at skiløping var den mest nasjonale av alle norske idretter; et utsagn som bygger oppunder nasjonalfølelsen (Nansen, 1890). At Kong Olav var med og hoppet på ski i Holmenkollen forsterket den nasjonale identiteten og stoltheten ved skibruk.

En av de virkelige pionerne i skiens utvikling fra nytte til lek – en ide som nå preger den norske kulturuttrykkelsen og er et totem i vår norske identitets ansikt utad – er Sondre Norheim. Han blir omtalt som den moderne skikjøringens far; moderne i denne sammenheng visende til nettopp ski som rekreasjonsaktivitet. Fra Morgedal i Telemark introduserte han telemarksstilen til hovedstaden i 1868, hvor den fikk nasjonalt fotfeste, før teknikken spredte seg til utlandet. Det er Sondre Norheim som er kreditert som oppfinneren av telemarkbindingen – hvor han i tillegg til tåfestet som alt var utbredt, hadde laget til et bånd av selje-tre som man festet rundt hælen. Han er også kjent som oppfinneren av den innsvingte skien (smalere på midten) og det er han som tilskrives introduksjonen av både telemarksstilen, og Christianiasvingen (parallell bein), som vi i dag kjenner som slalåmstilen (Gotaas, 2011). Hvorvidt Sondre faktisk var den første til å sette en telemarkssving kan diskuteres; poenget her er at han symboliserer både utstyrsutvikling, teknisk finesse og skienes folkelige popularitet.

Skikjøringen spres og utvikles

Med emigrerende nordmenn, inkludert Sondre selv (Alnæs, 2007), ble ski introdusert til Amerika på siste halvdel av 1800-tallet. Helt mot slutten av 1800-tallet og på starten av 1900-tallet ble disse teknikkene introdusert til alpelandene i Sentral-Europa. Disse tre områdene hvor skikjøring i stor grad vokste ut ifra, er enda episentre for skikultur i dag. Jeg skal ikke dvele ved alle historiske markører og foregangsfigurer, men det er verdt å bemerke at Norge ikke eneherkende skal krediteres for skikjøring i dag, ei heller hele dens utviklingshistorie. Særlig

på utstysfronten har alpene blitt en form for hovedkvarter. I dag ligger store deler av de største utstysprodusentenes hovedkontorer i de europeiske alpene. Herfra – mer spesifikt Østerrike – kommer også blant annet Mathias Zdarsky, som omtales som ‘father of modern alpine skiing’ (Allen, 2008). Han er kanskje alpenes svar på Sondre Norheim ettersom han utviklet egne bindinger og ski for å kunne bevege seg i det bratte alpine terrenget som finnes i Alpene. Ski var altså en aktivitet bedrevet i tekniske utførelser av varierende art i alle disse tre områdene som var hver sin skikjøringens vugge (Gotaas, 2011).

På 1900-tallet skjedde store teknologiske framskritt, både for skien, bindingen og støvelen. I 1928 ble stålkanten utviklet og normalisert, og utover den siste halvdel av århundret utviklet materialene og sammensetningen av de ulike lagene i skien fra treski til plastikk til glass- og karbonfiber og kevlar som er normalen i dag (Beloni, Melzi & Sabbioni, 2016). Fjellet ble også mer tilgjengelig med utbyggingen av skiheiser – den første allerede i 1908. Dermed krevdes ikke fysisk form som tidligere, når noe kunne løfte en oppover fjellet før nedkjøring. I tiårene før andre verdenskrig var det få skiheiser, og den alpine skisporten var dermed ansett som luksuriøst – en aktivitet for den sosiale elite som beskrev skiaktiviteten som en dyp og ektefølt retur til naturen (Denning, 2015). Det er interessante paralleller fra skikjøringens eksplosive utvikling for 100 år siden til framveksten av og den raskt økende populariteten omkring toppturaktivitet. Jeg kommer tilbake til dette, men en romantiserende ‘tilbake til naturen’ holdning (Besnier, Brownell & Carter, 2017) og en respons mot samfunnets kjedsommelighet er ordlyder som tas i bruk for å forklare framveksten av «nye» aktiviteter og idretter - før og nå.

Etter at de to norske svingteknikkene ble introdusert til alpene ble telemarkskjøringen satt i skyggen av slalåm i mange tiår. Kanskje kan dette delvis være en konsekvens av heisenes framvekst, som økte tilkomsten til fjellet. En annen grunn kan være at å kjøre med fast hæl var et enklere alternativ. Det krever mindre balanse og basiskunnskap, og stabiliteten i svingen – både i preparerte tråkkede løyper, men kanskje især i ‘offpist-terreng’ – er mye tryggere med fast hæl. Telemark krever et helt annet kompetansenivå i sin tekniske utførelse, grunnet (følelsen av) ubalanse og ustabilitet som kommer av løs hæl.

I konkurranser dominerte slalåm, langrenn og hopp – og telemark ble i flere tiår kun praktisert av de små grupper med entusiaster; slik det er i topptur-miljøer, og skikjørings-kulturer for

øvrig, også i dag. Lenge var altså slalåm, bindinger med festede hæler og parallellsvinger var den dominerende foretrukne teknikken for skikjøring nedover. På 1970-tallet opplevde telemarkskien en renessanse, først i USA, før den kom tilbake i Norge tiåret etter.

Revitaliseringen av telemark utover 1980- og 1990-tallet omtales i idrettssosiologiske studier som 'den moderne telemarksbølgen' (Skille & Pettersen, 2016). Bølgen kom tidlig til Tromsø; folk her hadde bestandig gått fjellturer på ski, og med inntog av lærsko, feller og fjellski med innsving fikk fjellturen nytt innhold. Telemarksbølgen åpnet opp for muligheter i fjell som til da hadde vært uberørt av ski, og var viktig for at løssnø-svinger – også utenfor skitrekkene – ble ettertraktet. I løpet av 2000-tallet var det en rivende utstyrsutvikling, og nå er telemarksbølgen igjen ebbet ut og erstattet av randoneeski. Randonee har løs hæl som telemark i oppturen, men før nedkjøringen fungerer bindingssystemet slik at man kan feste hælen så denne er fast, lik alpinbindingen, for nedturen. Her er et viktig skihistorisk poeng. Utvikling av gode lærstøvler og fjellski med innsving – telemarkski – på 1980 tallet, samt utviklingen av feller gjorde at folk som gikk på ski kunne begynne å gå i brattere lende. Med nye støvler med mer støtte og ski med bedre stabilitet, kunne man utføre telemarksstilen i stadig brattere terreng. Randonee-bindinger kom mye senere.

Fra fjelltur til topptur

Ski er så rotfestet i norsk kultur at det finnes uttrykk vi har naturliggjort som en del av det norske språket. Nevnt over er skisportens vugge (Gotaas, 2011), og på mange måter er dette definerende for Norges både historiske og nåtidsposisjon i skisportens verden. Et annet uttrykk lyder «å være født med ski på beina», og brukes gjerne for å forklare hvorfor nordmenn har et så godt lynne for skigåing og skikjøring. Et viktig poeng i utviklingen er hvor spesifisert utstyret har blitt og hvordan man i tråd med en materialistisk utvikling til et kjøpssamfunn nå eier flere par ski enn tidligere. Det er viktig å poengtere at man historisk ikke nødvendigvis skilte mellom toppturer og søndagsturer, skitur var ofte *bare* skitur. Ski var ikke mange forskjellige typer aktivitet for folk. Langrennsski eller fjellski, det var ikke så nøye hva man kalte det, det man hadde var det man brukte – og tok med seg ut i fjellheimen. Noen utviklet og lagde egne bindinger for å kunne øke anvendeligheten, men man hadde i hovedsak ett par ski. Den tids ski var veldig likt det vi i dag kaller for fjellski. Poenget er at bruken av fjellet og skien var

ferdighetsavhengig; jo bedre ferdighet, jo større muligheter åpnet fjellet for. Utstyret utviklet seg, og det samme gjorde teknikken. I løpet av 1980 tallet begynte skiløpere å bruke fjellheimen på nye måter. Med bedre ski har bruken bare økt og trukket til seg nye grupperinger; en utvikling som har ledet fram til det vi i dag spenner på oss som randoneeski.

Grunnen til denne noe grove skihistoriske introduksjonsreisen er gjort av to årsaker. Først og fremst er det for å nedtegne et bilde av hva som har vært randonee-skiens forløper – både når det gjelder den kontinuerlige utviklingen av utstyret, men også hvordan det har beveget seg fra nytte til lek og fritidsaktivitet. For det andre er det nettopp for å understreke den folkelige og rekreasjonelle skikulturen med moro som fremtredende verdigrunnlag. Topptur innehar også elementer av konkurranse, og er i så måte et møte mellom sportsutøvere og friluftaktivitet. Både forut for prosjektet hadde jeg inntrykk av, og gjennom mitt empiriske arbeid har jeg erfart tiltrekningen til topptur som aktivitet i dag. For mange er aktiviteten en viktig kontrast til det hverdagslige og normbundne livet ellers. Skille og Pettersen hevder at det i dag «nettopp er det å være leken som er vesentlig for å forklare ski og andre vinteridretters suksess slik som snowboard og jibbeski» (Skille & Pettersen, 2016, s. 47), og jeg vil argumentere for at topptur til en viss grad faller innenfor dette. Det er mange måter å bruke fjellet, og i Tromsø er persontypene mange og varierte, så graden av lekenhet varierer naturligvis. Felles er at det gjøres som fritidsaktivitet (endog det finnes en og annen proff, som lever av å stå på ski). Jeg vil utdype dette nærmere, som en av grunnene til randoneeskiens suksess.

Skillet mellom telemarkskikjøring og alpinskikjøring har fått såpass med plass her – ikke bare fordi det er en naturlig del av den skikontekstuelle historien – men også fordi randonee på mange måter kan forstås som en fusjonering av disse to. Telemark benyttes også for topptur, av en mer entusiastisk minoritet som enda fronter holdningen om at telemark handler om å være «god, sann, sunn og først og fremst ekte» (Allen, 2007, s.194). Fra telemarksbølgen portretteres gjerne skikjørerene i telemarkstil med vadmelnikkens og Setesdalsgenser eller Mariusgenser – altså med sterke nasjonalromantiske undertoner. Et viktig poeng jeg må understreke for å unngå forvirring i presentasjonen av de ulike teknikkene for skikjøring er at det er bindingssystemene som er forskjellige. Både de som foretrekker telemark og randonee bruker de samme skiene, men det er i bindingen de skiller seg fra hverandre. Flesteparten benytter i dag randonee-binding; altså fri hæl og gåutslag på tur opp (lik telemark-bindingen) og fastspent hæl og stabilitet i nedkjøringen (lik alpin-bindingen). Telemark er ofte foretrukket stil for de som har

holdt på lenge, og foretrekkes så lenge knærne tåler belastningen. Haralds står telemark, og hans historie fra Tromsø begynner omtrentlig der den overordnede skihistorien over slapp.

Nordnorsk skipioner; oppdagelse av fjellene rundt Tromsø

Harald er en 74 år gammel pioner i turmiljøene i Tromsø, som har bodd i byen siden han kom flyttende fra Narvik i 1964. Derfra har han bakgrunn i alpinmiljøet. Fra han kom til Tromsø har han brukt fjellene rundt byen aktivt både sommer og vinter. Han har både sett og vel så aktivt fulgt utviklingen i skimiljøene og turmiljøene i regionen. Enda er han aktiv i alle sesonger; han padler kajakk, sykler, går skøyter når isen legger seg, samt toppturing og skikjøring om vinteren. I dag befolkes fjellet vinterstid av mang en toppturgåer, og foretrukket utstyr for å komme seg til toppen er mange; det finnes både trugegåere, telemarks-traskere, men flest i antallet er definitivt randonee-ruslerne. Slik har det ikke alltid vært. Harald er selvlært telemarkskjører, og bruker enda gjerne telemarski framfor randoneeutstyr. Videre må han medgi at *«inntoget av randonee-utstyr som en erstatning for det mer estetisk vakre, men tyngre telemarksutstyret, er en av nøkkelementene for at vinterfjellet har blitt en form for allemannseie»*.

Turbøker og nettsider, blogger og magasiner; i dag kan man lese seg eller nærmest søke seg fram til alt; både ruteforslag og teknikk tips, pakkelister og utstyrspropaganda. Kommersialiseringen står sterkt. Siden Haralds ungdomstid har utviklingen de siste 50 årene vært intens og omfattende. Fra sine første erfaringer med ski og fram til i dag har persontypene man møter i fjellet økt i antall og variasjon. Harald forteller;

«I Narvik var det lek og moro med ski. Jeg fikk et par splitkein-ski med stålskanter da jeg ble med i slalomklubben der. Det var et kjempemiljø, vi hadde moro med trening, øving og konkurranser. Først i 1970 ble jeg tilfeldig introdusert for telemarksvingen; en kjenning tok to-tre svinger på langrennsski i Vintervannskleiva. Jeg hadde hørt om det, og skjønnte hva det var; det tente interessen. Jeg hadde et par 220 (cm) lange treski, og tenkte at det skulle jeg lære meg å mestre. Jeg visste jo ikke hvordan, men jeg forsøkte og forsøkte, og så gikk det jo etter hvert.

Egen nysgjerrighet og entusiasme var inngangen. Han vokste opp med å være på tur, og nysgjerrigheten for fjellet og naturen var drivkraften. I våre samtaler understreker han

ettertrykkelig hvordan skiglede og iver etter moro har vært, og enda er, drivkraften. Han forteller videre om hvordan skikjøringen på 70- og 80- tallet i Tromsø var preget av utforskning og oppdagelse av 'det ukjente'. Turbøker og informasjon om fjellene fantes ikke slik som nå, så erfaringen og kunnskapen måtte tilegnes selv. Kunnskapen ble delt mellom de som var innenfor sirklene der dette var interessant; Klatreklubben, Røde kors, Folkehjelpe, Speidere etc. som brukte fjellet til ulike formål. Disse miljøene møttes og delvis fusjonerte gjennom telemarksbølgen. Flere topper som man i dag kan lese om i toppturbøker og på nettsider, var han trolig den første til å 'oppdage' med ski. Utviklingen av utstyret, især gode lærstøvler og feller, var blant de viktigste faktorene for at han fikk større mulighet til å utforske nye og spennende områder av vinterfjellet. Men han måtte utforske mye alene, og man kan forstå hvordan skikjøring i Tromsø var noe annet enn den folkelige allemannsbølgen som hadde pågått lenger sør. Enda utstyret ble mer anvendelig og gjorde tilgjengeligheten til fjellene enklere, var topptur slik vi i dag kjenner det enda ikke altfor utbredt i Tromsø. Det var slik tiårene før randoneeinntoget var, sier han; i samme grad som klatrepioner Peter Zapffe nokså ensomt besteg og formidlet om fjellene i sine beretninger, var fjellene i Tromsø og omegn nokså folketomme også vinterstid. Det var enda på ett vis forbeholdt de ivrigste.

«... jeg var alene med å kjøre telemark og med å kjøre på ski slik i fjellet (på 70-80 tallet), bortsett fra et fåtall i klatreklubben, men de hadde jeg ikke så god kontakt med. De karret seg opp i fjellet så langt det hørde, men de hadde verken kjøreski eller de var noe særlig til å kjøre ski i bratta. Så i 10 år var det omtrent bare mine spor, en og annen turist fra Vestlandet kom og kjørte telemark i fjellene».

Det er kanskje overdrevent å forstå Harald som egenhendig skigåer og skikjører i vinterfjellet i Tromsø, men hovedpoenget er likevel påfallende; nemlig at det var et fåtall i sammenligning med i dag. Persontypene var ikke mange – det var mennesker med samme interessebakgrunn, og like demografiske karakteristika. Skikjørerne var en ivrig, men liten minoritet, som alle følte seg som pionerer. Lenge følte han at han var alene i fjellet som brukte det utstyret som har vært tilgjengelig. *«Jeg har lærstøvler i kjelleren enda. Det har vært Kandahar-bindinger, det har vært ulike typer Rottfella-bindinger. I dag er det Voile Switchback jeg bruker».* Nå har også han fulgt utviklingen til randoneeski, men kjører helst telemark, som en del av den mer estetisk fokuserte minoriteten.

Det at utstyret har blitt lettere og mer brukervennlig har gjort at fjellet har blitt mer tilgjengelig for alle. Samtidig er Tromsøs vekst som by i etterkrigstiden en vesentlig faktor. Han trekker fram hvordan det innenfor klatring «... ble et kjempemiljø etter at universitetet kom (i 1972)». Det er mulig å trekke visse paralleller mellom klatremiljøene og toppturnmiljøene, da mine erfaringer tilsier at det i stor grad er samme folkene. Mange av de som klatrer står også på ski og går toppturn, og mitt inntrykk er at klatremiljøene har vært viktige i utviklingen til de store skimiljøene, i alle fall i skikjøringens tidligere fase. I dag innebefatter skikjørere i Tromsø mange flere sosiale grupper enn bare klatrere.

I kjølvannet av universitetets etablering og økt tilflytting, utviklet det seg større, flere og tydeligere miljøer og grupperinger - blant annet med klatring og skikjøring som interesse. Harald selv var med å danne en fjellsportgruppe i Tromsø, ettersom man fant at det etter hvert var en del som likte å gå på toppturn og på isbre og lignende. «Det ble en slik innstilling i byen, virket det som, at man skulle komme seg ut. Det skulle være så sunt å komme seg på tur». Denne gruppa vokste hyppig i medlemstall og etter hvert ble det også skapt et medlemsblad, *Kveita*, hvor de utga regelmessige numre fra 1989 til 2010. De laget turprogrammer, man skrev om ruteforslag, turer som hadde vært og det var et fritt spillerom for folk som ville skrive det han kaller «absurde morsomheter». Turprogrammene var rettet både mot erfarne og mot de som ville finne et sted å starte for å nærme seg vinterfjellet med enklere turer. Dette åpnet opp for at flere folk med ulike bakgrunner nærmet seg vinterfjellet. Med andre ord var dette en informasjonsdelingskanal, og en slags forløper til kanaler som turgrupper på Facebook og Varsom (varsler skredfare) i dag. Han trekker selv fram hvordan de mer letthendige mediene ble en naturlig erstatte for *Kveita*; «... Kjernemiljøet døde også litt ut. Det var vel også litt at 'facebooken' ble så god, hvor man kunne lage grupper og sende meldinger og slikt. Informasjonen før dit ...».

Fjellet for alle

Det er ingen tvil om at både utstyrsutviklingen og befolkningsveksten er faktorer som har spilt sammen og gjort at flere og flere har tatt i bruk vinterfjellet i Tromsø-området. Et økt fokus på folkehelse og fysisk aktivitet, økt informasjonsflyt som man overøses med gjennom stadig flere formidlings- og informasjonskanaler er likeså medvirkende faktorer. Men det er enda en faktor

som ikke kan oversees, som Harald trekker fram; Tromsøs unike særegenheter som naturnær by. Og en takknemlighet for nærheten til fjellet og naturen virker å ha vokst fram som en del av Tromsø-befolkningens identitet. «... veldig glad for at det er så lett å komme seg ut. Det er ikke noe hinder, ingen utmark, store jorder eller ting som gjør at en ikke kommer seg opp eller ut. Det er veldig fint i Tromsø». Tromsøs beliggenhet er spektakulær, og mulighetene for å komme seg på ski er ulikt noen annen universitetsby i verden. Dette har gjort at det nå også er et svært yndet mål for turister, som i hopetall er å finne blant alle de ulike menneskene som bosatt i Tromsø i dag bruker fjellene som står majestetisk omkring byen.

At fjellene i Tromsø de siste tiårene har hatt et økende antall besøkende er utvilsomt, og at miljøene for skikjøring er voksende er veldig tydelig. Da Harald kom til byen som tilflytter på midten av 60-tallet, var det en ensomhetens villmark han kunne beskjeftige seg med, men gradvis økte aktiviteten helt til det eksploderte ved randoneeutstyrets inntog. Han forteller anekdotisk om det;

Jeg tenkte et år jeg skulle gå på Skittentind - som du jo vet er en veldig populær skitopp ... Det er 15 år siden eller noe slikt. Jeg trodde jeg skulle være alene der, men det var fullt. Nå er jo det helt normalt, men jeg hadde ikke gjettet det for 15 år siden. Da innså jeg hvor mange skikjørere byen hadde tiltrukket.

I en avisartikkel hevdes det av en lokal sportsbutikk, *Tromsø Ski&Sykkel*, at; «Tromsø er helt unik ... først ute med randoneeutstyr som allemannseie» (Nordlys, 28.oktober 2021). ‘Alle’ bruker fjellet i Tromsø. Mens Harald representerer de garvede ringrever og en pionergenerasjon, er det idag «... masse forskjellige miljøer (heldigvis) ...». Harald har skildret hvordan ulike folk har kommet til og vokst seg inn som en del av skimiljøene i sin historie, fram til i dag, hvor man ser hvordan ‘alle’ persontyper er representert. Det er adrenalinjagere, det er naturverneren, det er treningsnarkomanen, det er familier med barn. Det er unge og gamle, kvinner og menn. Det er teknikeren, estetiker og fartsfantomet. Det er lokale som er oppvokst her, det er tilflyttere og studenter – fra både innland og utland – og det er stadig flere turister. Å gå topptur er blitt til et allemannsfenomen, og Harald trekker fram det positive ved dette; «Det er en ting med dette som er veldig artig. Aldersspennet er 50 år. Jeg er venn med 20-åringer og 70-åringer. I Tromsøs vinterfjell kan man se mennesker i alle aldre, og Harald trekker fram hvordan det er den samme euforiske følelsen og gleden i kroppen som driver han

i sitt 74. år «Jeg synes det er artig å holde på slik altså ... kameratskapet, humoren. Det er skiglede».

I sterk kontrast til all skigleden og det sprudlende kameratskapet som Harald trekker fram, er det en mer dyster realitet som man må erkjenne er en del av topptur-miljøene i Tromsø. Baksiden med flere mennesker i skummelt terreng, er en større sjanse for ulykker, noe statistikken de siste årene er et reelt bevis på (Aasen, 2019). For naturens ukontrollerbare faktorer kan være brutale. I 2014-2015 sesongen begynte NVE (Norges Vassdrags- og energidirektorat) å registrere skredtatte i Norge og oppdatere tallene på sine nettsider varsom.no. Hvert år publiseres en rapport som oppsummerer ulykker med omkomne foregående vinter, der det medfølger en oppsummering av utviklingen siden registreringens start. I den siste rapporten kommer det fram hvordan det de siste sju årene har vært totalt 31 skredulykker med dødsfall, totalt 41 omkomne (Aasen, 2021). Dette vil si 5,9 døde i snitt årlig. Sytten av disse, altså godt over halvparten av ulykkene, er det rapporten omtaler som 'toppturulykker', og over en tredjedel av de fatale snøskredulykkene skjer i Troms fylke. Dette vil jeg vende tilbake til i neste kapittel, hvor jeg skal se på snøskredet som det overhengende bakteppe for toppturing og skikjøring i vinterfjellet. Harald hevder at skikjøring av skumlere områder, bratte fjellsider og renner er utviklingen som har foregått raskest i parallell med økende antall mennesker i fjellet. Det er interessant å skulle se på hvordan det kan ha seg at flere og flere oppsøker slike bratte fjellsider. Med bedre utstyr – ikke bare ski, men også tilleggsutstyr som isøkser og stegjern – mer erfaringer, bedre og lettere kamerautstyr, droner, og drømmen om å strekke seg mot anerkjennelse, tror jeg brattkjøring på et vis har kommet som en naturlig utvikling for mange. Det er en av retningene som utviklingen av gått med et økende antall mennesker i fjellet.

Med denne bakgrunnen, vil jeg i denne masteroppgaven se på hvordan ulike folk i det vi løselig kan kalle for toppturmiljøet i Troms nærmer seg vinterfjellet. Jeg vil forsøke å beskrive og analysere erfaringer hos og relasjoner mellom de ulike folkene som bruker fjellet. Gjennom erfaringsnære skildringer av turforløp vil jeg si noe om hvordan toppturentusiaster fokuserer på sikkerhet og vurderer risiko. Ved å sette søkelys på de sensoriske, de følelsesmessige og de eksistensielle uttrykkene av opplevelsene ved å være i fjellet, ved å søke toppene og kjøre ned fra dem på ski, ønsker jeg å bevege meg mot en dypere forståelse av hvem menneskene og miljøene bak tallene og statistikken er. Dette relasjonelle og sensoriske mener jeg er viktige

forhold som langt på vei er oversett av det som finnes innenfor skredforskningen som fagfelt (Tremper, 2008; McGammon, 2002; Hetland et.al, 2018), og som er utelatt i andre fagdisipliners tilnærming til forskningsfeltet.

Min tilnærming er relasjonell, og derfor vil jeg først og fremst være opptatt av hvordan relasjoner utspiller og utvikler seg i et toppturforløp. Jeg spør hvordan samhandlingen mellom de som er sammen på tur virker inn på beslutningsprosesser og risikovurderinger, og derigjennom utrede hvordan skikjørerene – enkeltvis og sammen – ter seg i fjellet. Mitt fokus på relasjoner betyr at jeg er opptatt av framtoning og ‘performance’; altså kommunikasjonen, symboler og tegn som toppturgåeren omgir seg med. Dette er elementer som aktørene fortolker, og som sier noe om hvordan de forstår og erfarer fellesskapet de er en del av. Jeg er opptatt av hvordan de sanselige og sensoriske inntrykkene av opplevelsen erfares og formidles, og herigjennom vil jeg analysere dynamikk (Grønhaug, 1984) og meningsdanning i dette sosiale feltet.

Oppbygging av oppgaven

I kapittel 1 har jeg gjennomgått skiens utvikling og forsøkt å nedtegne et bilde av hva som er skiens historiske tidslinje fram til i dag. Oppgaven er situert til Troms, hvor vinterfjellet brukes mer enn noen gang, og miljøene er mange – og voksende. Gjennom Harald, en skipioner sin fortelling er det gitt en oversikt over hvordan skimiljøene har utviklet seg til slik de i dag er. Tromsø er en unik plass, og skimiljøene som er her likeå; på godt og vondt.

I det andre kapittelet vil jeg nærme meg forskning på toppturing og risiko, ved å se nøyere på hva som finnes av forskning og diskurser innenfor skredfeltet i dag, og det vil presenteres nøyere hvordan forståelsene av risiko og sikkerhet er, både i den akademiske diskursen og tilnærmingen til dette blant skikjørerne i Troms. Denne forskningen mener jeg er for fokusert på kunnskap og ferdighet, og for lite på relasjonelle forklaringer og sanselige opplevelser. Jeg vil fastsette overordnet hva sosialantropologiens bidrag til fagfeltet kan være – og mer spesifikt hvordan denne oppgaven tilfører et viktig tilskudd.

I kapittel 3 vil det teoretiske rammeverket presenteres. Fire teoretiske tilnærminger vil danne grunnlaget for det analytiske arbeidet. Teoriene fastsetter et fenomenologisk fokus på det

sanselige og eksistensielle som føles og oppleves ved å være skikjørere i vinterfjellet. Naturpersepsjon og inntrykkshåndtering er viktige elementer for den sanselige erfaringen. Gjennom disse perspektivene – eller rettere; i krysningspunktet som oppstår hvor disse møtes – vil det analytiske arbeidet foregå.

Det fjerde kapitlet er en forlengelse av det foregående; det vil presentere de metodiske grep som er anvendt i feltarbeidets datainnsamling. Bevisstgjøringen omkring de metodologiske tilnærmingene utbroderes, og plasseringen av meg selv og min situerte rolle som et metodisk utgangspunkt vil diskuteres. Herunder vil det fremkomme hvordan arbeidet for å besvare problemstillingene er gjort, og hvorfor de metodologiske valgene lyder slik de gjør. Kapitlet knytter sammen de metodiske grepene med de teoretiske perspektivene, og fastsetter hvordan empirien vektlegger de sensoriske inntrykkene til skikjøreren.

De fire påfølgende kapitlene vil være sensoriske og sanselig fokuserte empirikapitler. De er bygd opp og formidlet på samme vis; det er skildringer fra fire ulike turforløp som jeg har vært med på, alle fortalt med utgangspunkt i mitt blikk. Fra mørketidskjøring med hodelykt tidlig på sesongen, til en uerfaren, men entusiastisk aktørs førstegangsmøte med storfjellet, til bratt rennekjøring og avslutningsvis en dagsekspedisjon i eksponert terreng; det er et variert empiriutdrag. Med de ulike perspektivene legger disse kapitlene utgangspunktet for å skape en forståelsesplattform for hva en skikjørers følelsesregister og sanselige inntrykk i aktiviteten innebærer. De viser hvordan motivasjonen for topptur er fasettert, og hvordan en skikjører må forstås som en sammensatt og kompleks aktør som påvirkes av ulike elementer.

I kapittel 9 vil de fire foregående empirikapitlene analyseres og diskuteres, i lys av teoriene og de metodiske grepene som presenteres i henholdsvis kapittel 3 og 4. Derigjennom vil jeg komme tilbake til problemstillingenes formuleringer om hvordan samhandlingen mellom turdeltakerne i et turforløp innvirker på beslutningsprosesser, risikovurderinger og opplevelser i vinterfjellet. Helt til sist vil det være et konklusjonskapittel; kapittel 10.

Allerede her vil jeg informere om at oppgaven preges av en skrive- og formidlingsstil som er sensorisk, og dermed veldig beskrivende, fri og litterær av natur. Dette er et metodisk grep som bevisst er foretatt for at forfatteren mener det skaper en erfaringsnær og levende dimensjon. Dette forstår jeg som en forutsetning for forståelse av aktiviteten det forskes på, og derfor er

det også gjort et poeng ut av dette i formidlingsøyemed. Som jeg om litt vil argumentere for, er dette innlemmet som en del av det sosialfenomenologiske omrisset for oppgaven i sin helhet.

Kapittel 2: Skredet som risiko og forskningsfelt

Avslutningsvis i kapittel 1 så vi hvordan ulykkesstatistikken tydelig befester hvordan toppturing ikke er noen risikofri fritidsaktivitet. Det finnes dem som hevder at topptur bør karakteriseres som 'ekstremспорт', altså aktivitet som innebærer risiko for skade eller død (Breivik, 2004; Wheaton, 2010). Og leser man rapportene om snøskredulykkene de siste årene er det vanskelig å argumentere imot dette. Det må understrekes at for mange er det å gå på tur i vinterfjellet nokså risikofritt; langt fra alle utøver fritidsaktiviteten i slik måte at det faktisk er en reell fare for død eller fatale ulykker. For nokså mange, og slik trenden ser ut til å utvikle seg, er det en reell fare knyttet til aktiviteten, men toppturing eller skigåing i fjellet behøver ikke å være farlig. Beveger man seg inn i det som karakteriseres som skredterreng vil det bestandig være forbundet med fare. Dermed er viktigheten av å vite hva som er skredterreng og potensiell fare, stor. Det sagt, hvis man for et øyeblikk samler mangfoldigheten blant de som bruker ski i vinterfjellet innunder 'topptur-gåere' som paraplybegrep, er det ingen tvil om at ulykke- og dødsstatistikken er alvorlig.

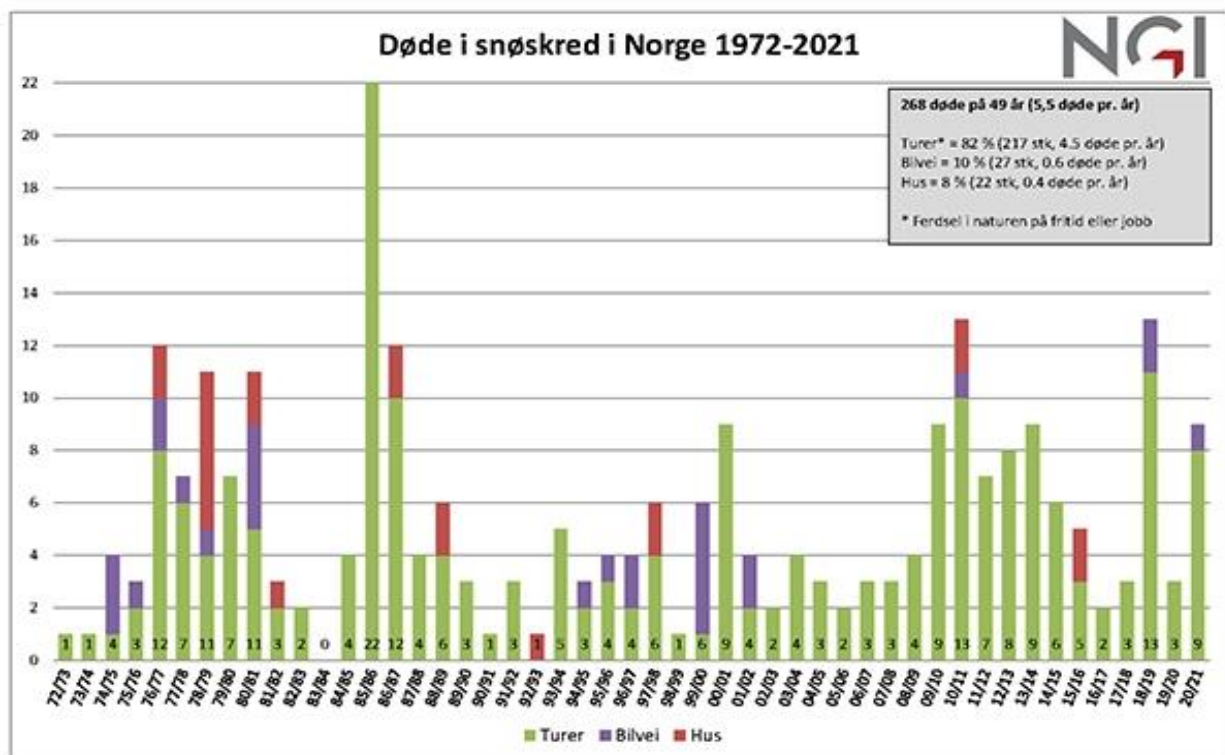
Medaljens bakside; den overhengende konstante risikoen

I dette kapittelet vil jeg framlegge en del av den dystre statistikken, så leseren skal få et bilde av hvilken risiko som *kan være* knyttet til toppturing. Dernest vil jeg vise til en del studier som viser de ledende diskursene som finnes innenfor fagfeltet, der jeg mener at eksisterende forskning er veldig teknisk og instrumentell; det finnes altså huller i tilnærmingen som har dominert feltet. Feltet er preget av kvantitativ forskning og er unyansert i sine resultater; den menneskelige dimensjonen undersøkes ikke like utfyllende som jeg skulle ønske den ble. Noen av disse hullene kan et sosialantropologisk relasjonelt perspektiv kan være med på å fylle. Dette kommer jeg tilbake til.

Noen av tallene er allerede blitt presentert; 31 fatale skredulykker i Norge de siste syv årene er den brutale sannheten. Alle de siste 13 årene, siden NVE begynte å registrere omkomne, har noen omkommet i løpet av vintersesongen i forbindelse med skiaktivitet. Fra 2014-2015 sesongen utvidet man registreringen til også å innebefatte skredtatte i sin helhet, altså både overlevende og omkomne. Totalt er det registrert nesten 500 skredtatte de siste syv sesongene, i tillegg til 250 som hevder de var nære på å bli tatt. Av de 500 skredtatte omkom 41 og 59

personer ble skadet. Aasen skriver hvordan registreringen fordeles på områder i landet, og understreker hvordan Troms fylke både har de fleste dødsulykken og flest rapportert skredtatte (Aasen, 2021).

Samtidig er det viktig å ikke svartmale utviklingen av at flere og flere bruker vinterfjellet og går på toptur som en fritidsaktivitet, for nettopp i dette ligger det et poeng som er lett å overse om oppmerksomheten fastner på statistikken isolert sett. Det kjøres og gås utrolig mye mer ski med fjelltopper og bratte nedkjøringer som mål nå enn det tidligere har blitt gjort, og det dør ikke veldig mange flere nå enn før i forbindelse med snøskred (Furseth, 2013; NGI, 2021). Grafen fra NGI (Norges geotekniske institutt) illustrerer hvordan det har vært dødsulykker hvert år foruten ett siden 1972, og de siste ti årene er dødstallet jevnt over noe høyere enn foregående tiår, men allikevel er ikke dødsstatistikken forverret drastisk de siste 40 årene. Skredstatistikken som er presentert er selvsagt dyster, og hvert liv som går tapt i vinterfjellet - enten det er i forbindelse med skikjøring eller andre rekreasjonelle aktiviteter - er ett liv for mye.

Figur 1: Døde i snøskred siste 50 år (NGI, 2021)

Hvorfor Troms er svarteper i statistikken må trolig sees i lys av et økende antall skikjørere som beveger seg i vinterfjellet. Noen vil hevde at det er flere og mer innbydende fjell her enn andre

steder i landet. Samtidig er det naturlig å anta at det er mer komplekst enn som så. Man kan stille seg spørsmål om noe har skjedd med måten man nærmer seg fjellet på, eller om de økologiske faktorene som snø og værforhold er vanskeligere å bedømme i Nord-Norge. Disse kan være medvirkende faktorer, men komplekse terreng finnes også i resten av landet (og verden for den del). Er det flere i fjellet i Troms enn i andre fylker? Er vinteren lengre i Troms? Å anta at det er en tilfeldighet at Troms konsekvent siden NVEs rapportering påbegynte har kommet ut som versting i statistikken, er i alle fall for enkelt. Aasen selv spekulerer i rapporten og spør: «Går folk i Troms fleire turar med høgare risiko enn andre stadar i landet?» (Aasen, 2021, s. 26). Jeg vil understreke at denne teksten ikke har som formål å svare på alle spørsmålene som kan reises. Med denne oppgaven vil jeg snarere gi en dypere forståelse av hvordan dynamikker i miljøene og i turforløp foregår, og hvorledes dette kan bidra til å en dypere forståelse av risiko

Man etterstreber naturligvis nullvisjon, selv om det viser seg vanskelig (jf. Figur 1). Topptur er en aktivitet som foregår i fjellene og i naturlige omgivelser som mennesket ikke kan kontrollere. Det er naturen som sitter på premissene, og de som ferdes i fjellet må føye seg etter naturens spilleregler. Risikoen og snøskredet er bakteppet for toppturing. Som statistikken viser, responderer naturen nådeløst mot dem som gjør en uheldig vurdering. NVE's rapporter oppsummerer hvordan ni av de sytten toppturulykkene har skyldtes skiløperutløste flakskred hvorav de fleste har gått på vedvarende svake lag. Resterende ulykker har vært skavlbrudd, der en person har gått ut på skavler som har knekket av. De fatale ulykkene preges altså av å være selvforskyldte, de er trigget av skiløperen selv. Videre hevder rapporten hvordan «alle de døde har vært delvis erfarne til svært erfarne i skredterreng» (Aasen, 2021, s.10). Hva som defineres som er erfaren, er ingen fastsatt måleenhet eller gitt størrelse, men er her Aasens postuleringer. Fartstid og kontinuitet i beskjeftigelsen en har hatt med skikjøring, toppturing og fjellferdsel er naturlige ankerpunkter som kan være med på å bygge oppunder slike karakteristikk. Allikevel, poenget er at de som omkommer altså ofte ikke slike som Harald oppfatter det; «*Det jeg har sett er at det har blitt kjørt brattere og brattere.. Folk vet jo gjerne ikke hva de gjør, de bare hiver seg utfor steder de ikke har kunnskap om ...*». Dette er et interessant paradoks; det kan virke som om de som omkommer gjerne er de som 'på papiret' har best forutsetninger for å gjøre gode vurderinger i fjellet; altså at flink er lik farlig.

Hva sier skredforskningen?

Bruce Tremper er en av de ledende navnene innenfor skredfeltet og har utgitt flere bøker som omhandler hvordan man bør manøvrere seg i skredterreng for å minimere risikoen man utsetter seg for. Blant annet har han skrevet «*Staying Alive in Avalanche Terrain*», som for mange – inkludert folk jeg har snakket med i Tromsø – er en form for ‘skredbibel’. Han mener det er en fellesnevner blant snøskredofre. De er gjerne bedre i utførelsen av fritidsaktiviteten enn i sin kunnskap om skredfare og fjellets risiko.

Almost all avalanche fatalities involve recreationists. Most are skilled in their sport ... Although most victims are very skilled at their sport, their avalanche skills invariably lag far behind their sport skills. Nearly all avalanche victims overestimate their avalanche skills – vastly, in most cases (Tremper, 2008, s. 18).

Tremper er enig i at ulykker i stor grad er selvforskyldte, men vi ser hvordan hans syn også nærmest er motsigende til det Aasen postulerer i sin nasjonale rapport om skredulykker. Tremper hevder at ofrene ofte henger langt bak i ‘skredferdigheter’ i sammenligning med sine ‘aktivitetsferdigheter’, og at mennesker tenderer til å overvurdere sine egne evner og kunnskaper om skred. Aasen hevdet derimot at ofrene ofte er de mest erfarne, og de som man skulle anta innehar kunnskapen til å unngå snøskredet. Det kan være forvirrende når diskursene er såpass krasjende som disse to postuleringene. Samtidig innehar de noe av den samme problemstillingen; i begge hevdelsene så er kunnskapen og kompetansen sentrale elementer. Det skal presiseres at Aasen snakker om skredofre i Norge, mens Trempers data er fra skredulykker med omkomne i Nord-Amerika, så noen variabler kan være ulike i de forskjellige kontinentene. Ut ifra både Aasen og Tremper kan det leses hvordan det å overvurdere egne evner i en eller annen grad, virker å være en stor del av problemet. Og å innse at en stor del av problemet er enn selv kan være vanskelig; selvinnsikt og vurdering av egne evner er noe av det som kommer vanskeligst til mennesket (Kahneman, 2011). Naturen behandler alle mennesker likt og et viktig poeng er at uansett hvor flink du er, om du er veldig erfaren eller ikke, så betyr skredterreng – altså terreng brattere enn 30 grader – at det er mulighet for snøskred, og andre typer ulykker. Naturen er altså ikke problemet, men skikjørerer selv, i sammenheng med kunnskap og anvendelsen av kunnskap. Med dette som bakgrunn har skredforskningen utviklet seg til å undersøke faktorer utover de mennesket ikke kan kontrollere. Diskursen handler nå i stor grad om forståelse av noe man kaller for ‘menneskelige faktor(er)’ (Fesler et.al, 1994;

Atkins, 2000; McCammon, 2009); altså menneskets egen oppførsel i møte med disse naturlige faktorer.

Skredforskning er et voksende fagfelt, som er lett å forstå i sammenheng med utviklingen av utstyret som har ledet flere og flere til vinterfjellet i sine fritidsaktiviteter. Det er også fastsatt hvordan fokuset på sikkerhet og risiko er blitt en veldig fremtredende del av diskursen – innenfra miljøene selv – og dette er også uvegerlig en viktig faktor for fagfeltets fremvekst (Langeseth & Tøstesen, 2021). I denne oppgaven vil jeg hevde at mye av den skredforskningen som har vært utført, er for statistisk og teknisk. Mange studier setter søkelys på de naturlige faktorer og presenterer i stor grad klassifikasjonssystemer for snøtyper, legger til grunn analytiske rammeverk i veldig teknisk begrepsapparat for omtale av snø og snøforhold, for å styre klar av triggering av snøskred (Landrø et.al, 2020). Slike klassifikasjonssystemer er fruktbare i en overordnet forståelse av hvordan de økologiske faktorene som fritidsaktivitetene for vinterfjellet foregår i fungerer, men de er vanskeligere å anvende for forståelse av menneskers møte med disse økologiske elementene. Et fokus på relasjonell samhandling og skikjørerens sanselige inntrykk vil kunne bidra til å skape et større omriss for hva som må forstås i folks møte med risiko i vinterfjellet.

Nå har diskursen de siste tiårene beveget seg dithen at det fokuseres mer og mer på ‘den menneskelige faktor’. «*Human factors meaning errors in human judgement and the social dynamics that result in avalanche accidents*» (McCammon, 2009, s.644). Det har innenfor skredforskningen blitt en anerkjent ide at man må forstå menneskelig risikostyring og beslutningstaking. De eksisterende studiene fastsetter det som ubestridelig er et faktum; at mennesker som havner i snøskred ofte selv er triggende faktor. Men de mangler substans, og hopper alt for raskt til konklusjonen som i generalisert forstand lyder «fordi man undervurderer fare eller overvurderer seg selv», og de presenteres som objektive sannheter – som er skummelt. Forskning innenfor dette feltet er for mye fra et overtredende format med et perspektiv utenfra, hvor konklusjonen lyder at: «dette er farlig», «slik oppfører snøen seg» og «dette er risikoelementer i fjellet». Slike postuleringer er ikke nødvendigvis ukorrekte, men det overser skiløperen på ett vis; samt relasjoner både mellom mennesker og natur og mellom mennesker.. Det jeg etterlyser innenfor forskningsfeltet er en nærere kvalitativ forståelse av hvorfor skiløpere tiltrekkes dette – på tross av at bevegelse i skredterreng kan lede til fataliteter. Det dynamiske samspillet og relasjonelle forholdet mellom mennesker, utstyr og naturen vil kunne

nyansere hvorfor folk gjør som de gjør i skredterreng. Derfor må vi inkludere skikjørerens eget perspektiv, herunder at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom kunnskap, ferdighet og fare. Dette vil hjelpe oss å forstå fenomenet at folk stadig utsetter seg for risiko.

Den økte oppmerksomheten til mennesket og dets evne til beslutningstaking er en utvikling jeg støtter. Det viser at man er bevisst at mennesket er den sentrale brikken i skredulykker. Man har identifisert et antall faktorer som inngår i menneskelig beslutningstaking i vinterfjellet (McCammon, 2002; Landrø et.al, 2020) – kall det gjerne feller eller fallgruver – og når ulykker forekommer, forstår man det som at ofrene har latt seg lure av irrasjonalitet i beslutningsøyeblikket. Med godvilje lagt til kan man tolke det dithen at de hentyder at irrasjonalitet er et resultat av sosialt samspill. Allikevel etterlater skredforskningen noen huller; som i stor grad bunner i at man overser mennesket eller skikjøreren i situasjonen; hva tenker hun, hva føler hun, hva kommuniseres mellom skikjørerne i det kritiske beslutninger tas? Dette er viktige spørsmål som eksisterende forskning ikke har fattet tilstrekkelig interesse for å undersøke. Her kan et antropologisk relasjonelt perspektiv være et friskt og fruktbart pust. Jeg vil derfor med antropologisk perspektiv forsøke å forstå menneskenes relasjonelle betydning, og hvordan toppturing og skikjøring er en meningssskapende aktivitet.

Nye tanker i skredforskningen

Hullene jeg vil forsøke å dekke, mener jeg finnes fordi man i stor grad har låst seg fast i et paradigme med heuristiske feller som rammeverk. Dette paradigmet har bestått uten kritisk gjennomgang de siste 15 årene, etter at McCammon utviklet og framsatte rammeverket (McCammon, 2002, 2004, 2009). Heuristikk forstås innenfor psykologi som ‘kognitive snarveier’ – raske forenklingsstrategier som prosesserer informasjon og hjelper oss (mennesker) med å ta avgjørelser (Kahnemann, 2011; Tversky, 1974). McCammon identifiserte seks faktorer (samlet i akronymet FACETS¹ – på norsk; kantkorn) som han hevdet influerte skredtriggers beslutningsprosess. Blant disse er å gjøre ting etter innebygd vane og akseptøken blant andre mennesker. Han så på disse som kognitive skjevheter hvorav en av

¹ Familiarity (doing what is familiar); Acceptance (seeking acceptance by others); Commitment (committed to a goal, identity or belief); Expert Halo (following an “expert” who really isn’t one); Tracks (social facilitation); Scarcity (competition for resources or among others) (McCammon, 2002).

disse seks faktorene i stor grad var utslagsgivende for beslutningen som ledet til at et skred ble trigget. Dette er en modell han har kommet fram til ved hjelp av en kvantitativ studie av tilgjengelige data på skredhendelser. Det var da det ble introdusert i 2002 (McCammon, 2002) et banebrytende rammeverk for skredfeltet, som undervisningsgrunnlag og som springbrett til en bredere skredforskning og tilnærming til 'menneskelig faktor'. Samtidig er disse underkategoriene av beslutningsfeller veldig vage i sin beskrivelse av hva de betyr.

Jeg holder med McGammon at disse seks kategoriene representerer en samling av faktorer eller vaner som kan være med på å lede til uheldige beslutninger. Men å plassere skredofferets beslutning innenfor en av disse kategoriene, og hevde at det forklarer hvorfor ulykker finner sted er for enkelt. Det er devaluerende for offerets og skikjørers individualitet og relasjoner, og det frarøver mennesket det sanselige elementet – som jeg argumenterer for at er den mest fremtredende og levende komponenten i menneskers tiltrekning til ski og toppturing som fritidsaktivitet. Motivasjonen for opplevelser og følelsesutløp er gjennomgående for skikjørerne jeg har møtt, og dermed kan ikke meningsskapelsen ved opplevelsen og de sensoriske inntrykkene overses.

Flere skredforskere har nylig tatt til orde for at dette paradigmet må revurderes, og trekkes fram for kritisk gjennomgang for dets effektivitet og presisjon (Johnson, et.al, 2020, Raue & Scholl, 2018). Selv om dets bidrag har vært uvurderlig for skredforskningen, finnes også tydelige mangler som risikerer at rammeverket blir misforstått eller feilbrukt. Et av de største problemene skriver Johnson og kolleger at er «*backcountry skier behaviors are a cause for some accidents, but they cannot effectively be understood treating them as a homogenous group across time and space*» (Johnson, et.al, 2020, s. 13). Når en skredulykke inntreffer, er ofte spørsmålet som reises noe i nærliggende ordlyd av 'hvordan en slik tilsynelatende irrasjonell beslutning ble gjort'. Spørsmålet stilles uavhengig av den skredtattes erfaringsnivå, som går til å vise at den overordnede konklusjonen er at mennesker i seg selv er irrasjonelle beslutningstakere. Roger Atkins er en kanadisk skiguide og aktiv innenfor det nord-amerikanske skredmiljøet (Canadian avalanche association). Han oppsummerer problemene med et slikt syn;

The common response to this perceived weakness is an attempt to objectify and systematize decision making in order to eliminate the human element from the decision

making. I see two flaws in this approach. First, it is essentially impossible to eliminate people and their emotional elements from decision and second, this ignores the fact that people, for all of their flaws, have amazing capabilities that rely on subjective assessment and judgement. (Atkins, 2014, s. 210).

Vi ser hvordan han trekker fram de emosjonelle (og sanselige) elementene som umulige å utelukke fra beslutningstakingen. Videre hevder han at alle de gode evnene menneskene innehar som avhenger av ens subjektive dømmekraft ignoreres når man prøver å systematisere beslutningstaking ut ifra heuristiske feller. Ulykker forekommer – og skal vi følge statistikken, vil det trolig fortsette slik – så derfor bør vi etterstrebe en forbedring og utvikling i vår forståelse av hvorfor. Og denne søken etter kunnskap er i høyeste grad pågående (Hetland et.al 2018; Mannberg et.al, 2018; Landrø, 2021). Det finnes mange sosiale «tverker» i mellommenneskelige relasjoner, som gjør at vi kan trigge, og muligens bli tatt av, snøskred – og menneskets sanselighet og opplevelse er en viktig del av ligningen.

Skikjørernes tilnærming - Hva sier miljøene?

Fellesnevneren for alle ulykkene er at det i stor grad er enkelt å forklare hvorfor gikk galt. De er i all hovedsak selvforskyldte. Dette virker også å være den kollektive forståelsen og erkjennelsen i det jeg har funnet blant de aktive topp-tur miljøene i og rundt Tromsø, hvor det er et veldig tydelig fokus på kunnskap og kompetanse om skred. Ulykker rammer miljøene på en samlende måte, og ulykker med omkomne virker å være realitetsvekkere, på flere plan. For det første virker dødsfall å gjøre at folk tenker at det kunne vært en selv. Videre gjør det at omgivelsene blir mer kritiske til det en selv holder på med, og ikke minst så aktualiserer det for den enkelte betydningen av sikkerhet. Ideen om at individualistiske feilvurderinger eller isolerte enkelthendelser rammer hele kulturen, kan trolig sees i sammenheng med det kollektive økte fokuset på preventive sikkerhetsgrep og et større kollektivt kunnskapsregister. En representant fra Norsk folkehjelp, hevder at det i Tromsø «*det virker som det har satt seg en kultur som sier at det er fint og kult å vite noe om skred*». Og det virker å være en delt oppfatning i store deler av de miljøene som går på topptur, og ikke bare de som tiltrekkes av den farligere varianten av topptur som er brattkjøring. Min empiri viser at dette er en viktig del av diskursen for de yngre generasjonene og blant tilflyttere som nå kommer til Tromsø for å oppsøke fjell og (for å) kunne

drive med toppturing. Skredkursene er mange, og ofte fulltegnede og kursholderne er gjennom vinteren en travel yrkesgruppe i Troms. Dessuten har både CARE-senteret (Center for Avalanche Research and Education) ved UiT og andre institusjoner med tilknytning til friluftsliv og skimiljøer skred-workshops, offentlige foredrag og samlende arrangementer hvor kunnskapsformidling og understreking av viktigheten av skredkunnskap i nokså stor hyppighet gjennom vintersesongen. CARE har i tillegg lansert en podkast – skredpodden (Care & Varsom, 2020) – som er med på å ufarliggjøre diskursen og synliggjøre viktigheten av å snakke om skred, kunnskap og manøvrering. Til tross for varslingen til NVE (varsom.no), godt kommunisert statistikk om ulykker og dødsfall, stadig bedre utdanningstilbud for folk flest og all kunnskapsutviklingen og -formidlingen som er gjort av blant annet Kjetil Brattlien (Brattlien, 2016) og Markus Landrø (Landrø, 2007; Landrø, 2021), og ikke minst CARE-senterets forskning, så skjer det stadig ulykker. Dette underbygger at det lokale behovet for kompetanse og fornuftige refleksjoner trengs og at vurderinger av fare ikke er godt nok implementert i disse miljøene.

Blant flinke skikjørere og alpinister er bratt rennekjøring (ofte) det kuleste man gjør. Det at jeg i mitt feltarbeid så at enkelte aktører oppsøkte bratte renner allerede i oktober – som er tidlig i sesongen før snøen har ordentlig lagt seg og det i tillegg ofte kan ligge stygge steiner skjult av et tynt snølag, viser en stor villighet til å oppsøke farefulle og usikre situasjoner. Jeg besitter empiriske indikasjoner på at slik type skikjøring er tiltrekkende og attraktivt fordi det ‘hypes’ opp i ulike sammenhenger. Sosiale medier, videokanaler som Youtube og formidlingsplattformer er arenaer for denne opphausingen. Kule bilder og fin skikjøring i bratt lende gir status. Folk får kontrakter med utstyrsleverandører og produsentselskaper som tilrettelegger med utstyr og finansiering. Dette kan kanskje medvirke til at ens risikovillighet underbevisst ekspanderes, ved en følgelig ide om at man må levere et skikjøringsprodukt for å overholde sin del av kontrakten. Slike turer og prestasjoner blir gjerne tema for prat og diskusjon på lesesaler ved UiT, i klatrehallen og Isaksen-kiosken i Ramfjorden (som er et samlingspunkt i et veikryss etter tur på innlandet eller Lyngen) blant skikjørere i miljøene. Ofte foregår slik rennekjøring og bratt skikjøring i skredterreng, og man kan spørre seg om – på tross av alle kurstilbud og guidebøker som finnes – om alle er klar over det eller om man bryr seg om det. Tromsø har mange bratte fjell og utfordrende terreng og nevnte representant for norsk folkehjelp oppsummerte det slik; *«å stå på ski i Tromsø-kontekst er ofte å eksponere seg for skredfare. Og skredfare betyr ofte ulykke»*.

I sitt forebyggende arbeid har Ketil Brattlien blant annet lansert noen sjekkpunkter for hvorfor det er trygt og ikke trygt i visse situasjoner (Brattlien, 2014). Dette er en del av den preventive kunnskapsutviklingen som skal støtte og hjelpe skiløperen til å gjøre gode vurderinger. Til tross for at denne kunnskapen er gjort tilgjengelig, beveger folk seg fremdeles i skredterreng og flere tiltrekkes mot smale og bratte renner. Slik jeg ser det må dette bety at det er noe som overstyrer fornuften eller gjør at vi velger å overse skredkortets varslinger. Er det kanskje slik at vi styres av øyeblikks intuisjon, sanselighetens kraft og ønske om opplevelse av mestringsfølelse og eufori? Jeg tror at for å forstå denne tendensen, at stadig større farer oppsøkes samtidig som kunnskapen om farene og disses konsekvenser er godt kjent og bredt distribuert i toppturnmiljøene, så må vi forsøke å forstå skikjøreren som en sammensatt sosial person. Toppturen må vi forstå som en sosial prosess der relasjonene til turkompiser, til elementene, til drømmene, til minner og til sine egne ferdigheter av avgjørende for de valg som kontinuerlig tas. Dette krever et perspektiv som tar høyde for langt flere aspekter i beslutningstaking enn det som er vanlig i skredforskningen i dag. Skredet som risikoelement er noe vi ikke får gjort noe med, men kanskje kan man gjøre et forsøk for å forstå den menneskelige komponenten, og andre risikoaspekter og farer som påtreffes.

I denne oppgaven vil jeg bygge videre på de mange viktige innspill i diskursen om farer i vinterfjellet. Jeg vil gjøre dette ved å belyse skiløperens og skikjørerens erfaringer, følelser, opplevelser av samhold; de mellommenneskelige relasjonene, interaksjonene innad og på tvers av aktører, utstyrets symbolske effekt og meningsbærende element. Det finnes veldig lite sensoriske data eller materiale som kan legge til grunn en forklaring eller forsøk på å oppnå forståelse for hva skiløperen erfarer der ute; hva som oppleves, hvordan det kjennes å være midt i det – rett og slett hva som er de sensoriske og sanselige aspektene ved å være skikjører med snøskredet som et risiko-bakteppe. Det er min oppfatning at vi har slått oss til ro med at mennesket ‘undervurderer fare’ og ‘overvurderer seg selv’, uten noen grundigere forsøk på å forstå disse flinke og erfarne folk som både under- og overvurder. Det er veldig lite forskning som er gjort på selve opplevelsen og meningsforståelsen av skikjøringen, og det vil jeg hevde denne teksten skal kunne bidra med, ved hjelp av beskrivende beretninger og situasjonsforløp fortalt fra en skikjørers perspektiv.

Dette er ‘anthropology at home’, fjellet er mitt hjem. Siden jeg flyttet til Tromsø for fem år siden, har jeg vært aktiv i min bruk av fjellene om vinteren med randoneeski. Fartstiden som skikjørere strekker seg over hele mitt livsspann, siden jeg ble plassert mitt første skipar under beina som treåring. Skikjøringsferdigheten har jeg dermed alltid vært trygg på, og med den i høyetet har jeg utforsket fjellene omkring Troms med stor iver – også de smale snøstripene, bratte rennene, alpine toppene og skredterrengpregede nedkjøringer. Jeg har gjennom min skikjøring opplevd sterke erfaringer og opplevelser, i begge ytterpunktene av spenningsfeltet; usammenlignbar eufori og ydmykhet i vakre naturopplevelser og skremmende nær-døden opplevelser og tap av bevissthet. Med andre ord er skikjøring en sterk identitetsmarkør som jeg alltid har forbundet meg med; og enda mer så kjenner jeg sterk tilhørighet til toppturmiljøene i Tromsø. Denne studien er i så måte gjort som en akademisk tilnærming for å kunne bidra til å utvikle og forstå min egen tilværelse og miljøene jeg er del av – og ‘gi noe tilbake’ til noe som i stor grad har skapt mitt liv.

Skikjøreren er i dette tilfellet også antropologen som har forsket på skikjørere og toppturkultur hovedsakelig gjennom deltakende observasjon. Dette tror jeg vil tillegge en ekstra dimensjon til erfaringsnært skikjørers perspektiv; nemlig det refleksive aspektet. Situasjonsbeskrivelsene og fortellingene er fortalt med utgangspunkt i mine øyne og opplevelser jeg har delt med andre skikjørere. Refleksjoner omkring aktivitet i eget miljø vil også være viktig etnografisk materiale i forståelsen og oppfattelsen av hva som foregår i øyeblikket (altså mens man er der ute i fjellet, mens man er midt i situasjonen). Uten formål om å gjøre dette til en studie av meg selv, tror jeg heller at disse personlige turforløpskildringene vil kunne være en god måte å virkelighetsgjøre tiltrekningen og forståelsen av hva som gjør denne type aktivitet så attraktiv. I et forsøk på å skape en forskningsforenelig og (etisk) sunn avstand til prosjektet og min egen plassering, har jeg arbeidet med å anlegge et nyansert og åpensinnet perspektiv, samtidig som jeg vektlegger verdien av min erfaringsnærhet (Stoller, 1997; Gullestad, 1984). Jeg har snakket med mange, fulgt et variert utvalg av mennesker og lest litteratur innenfor et bredt spekter av fagfelt for å skape et bredest mulig kontekstgrunnlag for å nyansere skikjøreren på en fruktbar måte. Formidlingen er gjort med en bevissthet omkring min egen posisjon, for å kunne formidle det på et mest mulig levende og engasjerende vis. Kanskje kan det også åpne forståelsen for folk utenfor skimiljøene. Jeg tror at ved å bevege meg inn i det sanselige - beskrivende turforløp/følelser – så vil dette kunne brukes som et virkemiddel for å beskrive og forstå

hvordan man som skikjører forstår risikoen som er det konstante bakteppe for skiaktivitet i vinterfjellet.

Kapittel 3: Teoretisk tilnærming

Avslutningsvis i forrige kapittel hevdet jeg at skikjørereren må forstås som en sammensatt sosial person; skikjørereren er en følende, tenkende og opplevende aktør som har ulike roller, erfaringer og kunnskaper. Med dette mener jeg at man må forsøke å forstå alle de aspekter som påvirker en skikjører i sin aktivitet; både sosiale og personlige forhold, så vel som det naturlige landskapet. Skredforskningens økende fokus på menneskelig faktor (Engeset et.al, 2016) er en begynnelse, men som nevnt savner jeg en mer undersøkende holdning til hva menneskets tanke- og beslutningsprosesser innebærer for skiløpere i fjellet. For å forstå hvorfor mennesker gjør som de gjør, inkludert feil i skummelt terreng, må vi undersøke byggesteinene som leder fram til beslutningene. Jeg betrakter persepsjoner av naturmiljøet og mellommenneskelige faktorer for å være blant de aller viktigste byggeklossene i så måte. På et mer overordnet nivå, må forholdet til naturen og forholdet til andre mennesker forstås innenfor rammene av det moderne samfunn, av enkelte samfunnsteoretikere referert til som et risikosamfunn – der risikoaktiviteter har sin plass.

For å få analytisk forståelse av hva skikjørereren føler, opplever og erfarer må vi se skikjørereren i sammenheng med omgivelsene aktiviteten foregår i. Dette innebærer en forståelse av hvordan skikjørereren tolker sine omgivelser og hvordan hen lar dette påvirke bevegelses- og tankeprosesser; hva ser man når man ser de snødekte fjellene og de iskledd vannene, hva hører man når snøen drønner av skienes trykk mot underlaget eller når vinden blåser omkring ørene? Likeså må man forstå skikjørereren i samhandling med andre skikjørere, for i relasjonen mellom mennesker dannes et spenningsfelt av inntrykk og uttrykk som er medvirkende i ens beslutninger og oppførsel. Det skapes og utvikles et fellesskap i den sosiale prosessen som er et turforløp – og i dette fellesskapet formidles og fortolkes tegn, og mønstre genereres (Grønhaug, 1984). Hva betyr fellesskapet i å se mot solbadet fjellside med sin beste venn, fremstår terrenget mindre farlig og mer innbydende når en partner er her sammen med deg for å nyte det, er euforien av høy hastighet, fine svinger og lyden av andre menneskers jubelrop forsterkende for opplevelsen? Denne studien vil utforske noen av de elementene jeg savner i den akademiske diskursen om skred. Dette vil jeg gjøre ved å vektlegge det kroppslige og sanselige, og relasjoner mellom mennesker, en vesentlig større betydning enn den så langt virker å ha hatt.

I dette kapitlet vil de teoretiske perspektivene som er grunnlaget for mine tolkninger av empiri og som anvendes i diskusjonskapitlet utbroderes. Først vil jeg gjennomgå de fenomenologiske teorier jeg tar i bruk for å fange de sanselige opplevelsene og følelsene skikjørerer kjenner på. Det vil gjennomgå hva som menes med sensorisk antropologi og utgreies hvordan dette kan bidra til skredforskningen. Dernest vil jeg redegjøre for Ingolds persepsjonsperspektiv, som jeg anvender i min forståelse av hvorledes skikjørerer forstår landskapet og omgivelsene man bebor og bedriver sin aktivitet i. I tillegg til disse to perspektivene vil jeg trekke inn to andre teoretiske ideer som jeg finner fruktbare for å forstå en skiløpers oppførsel og relasjon til sin aktivitet, og andre skiløpere. Det er Goffmans dramaturgiske perspektiv om inntrykkskontroll, samt Giddens og Becks teorier om hvorledes det moderne samfunn organiseres og responderer på risiko.

I tråd med den eksisterende skredforskningen og ulykkesstatistikken, er risiko et medfølgende element til skikjøring i fjellet. At antallet og variasjonen mennesker som bedriver skikjøring er økende kan kanskje derfor virke uforståelig, men jeg vil legge fram en teori som postulerer hvordan dette er en naturlig reaksjon i det moderne samfunn. Til sist vil det redegjøres for hvordan de mellommenneskelige relasjonene spilles ut med vinterfjellet som den dramatiske scenen for de relasjonelle forholdene. I kryssningen av disse teoretiske forståelsene vil den sanselige og opplevende skikjørerer analyseres – og bidra til å nyansere de menneskelige trekkene ved skikjørerer i sin aktivitet – både de euforiske godene og truende faremomenter.

Fenomenologi og sensorisk antropologi

Fenomenologi er i utgangspunktet knyttet til filosofisk tradisjon og karakteriseres som en vitenskapelig studie av erfaring og av menneskets bevissthet (Merleau-Ponty, 1962; Heidegger, 1971), men har etter hvert utviklet seg innenfor flerfoldige vitenskapsretninger. Merleau-Ponty hevder at det er en metode for å beskrive hvordan mennesker aktivt konstruerer verden for seg selv, og rekonstruerer den for andre (Merleau-Ponty, 1962). Fenomenologiske tilnærminger er også fruktbare i samfunnsvitenskap (Lounela et.al, 2019) – og deriblant har Ingolds fenomenologisk inspirerte ‘dwelling perspicitive’ (Ingold, 2000, 2005) blitt populært og anerkjent – innenfor antropologi og andre forskningsfelt.

Innenfor antropologi er det også en skole som har vært opptatt av eksistensielle aspekter (Jackson, 1996), hvor de etnografiske verkene har fokusert på agens, erfaring, refleksivitet og individuelle narrativer. Jackson argumenterer for at denne skolen tar utgangspunkt i en forståelse av mennesket som 'being-in-the-world', som for øvrig også er et av utgangspunkt for Ingolds teori. Ut ifra dette – eller som en del av denne fenomenologiske antropologiske retningen – har det utviklet seg en gren innenfor antropologi som gjerne kalles 'sensory anthropology' (Stoller, 1997; Pink & Howes, 2010; Goody, 2002; Classen, 1997). Denne retningen bryter også med en del elementer som var dominerende i den tradisjonelle antropologiske tilnærmingen.

Paul Stoller, en av de ledende skikkelsene innenfor sanselig antropologi, kritiserer antropologien generelt for å gjøre en epistemologisk feil i sin forståelse av menneskelige samfunn og kulturer (Stoller, 1997), ved å overse sanseligheten. I historisk kontekst, hevder Stoller, har sosialteoretikere ansett kroppen som en tekst som antropologen kan lese og analysere. I mange samfunn hvor antropologen har gjort sitt etnografiske arbeid er både tekst og teksttolkning fremmede ord og fenomener. Han går så langt som å hevde at dette ensidige perspektivet hvor kropp blir forstått som tekst, er en forlengelse av eurosentrismen som antropologien har forsøkt å bevege seg bort ifra. Spesielt er dette gjeldende for etnografiske arbeider av ikke-vestlige samfunn som er veldig forskjellige fra der etnografen selv er utreist fra. I en samfunnsvitenskap som har gjort et poeng av å anlegge 'the native's point of view' (Geertz, 1971; 1973), er det å forglemme det sensoriske en nærmest ironisk, men høyst kritisk overseelse. Der Geertz hevdet at kultur kan forstås som et sett av verdier og normer, hvis forskerens oppgave er å *lese*, hevder Stoller det er en simplifisering av mennesker og kulturer.

Stoller argumenterer for viktigheten av å forstå sanselige epistemologier. Sansene fungerer som en metaforisk organisering av erfaring – og er en sentral byggekloss i verdensanskuelsen hos mennesker, både individuelt og i sosiale relasjoner. Dette har *for* lenge blitt oversett i antropologisk skole. Stoller sier: «*In the past social scientists have usually gone with the dust, In the future perhaps we shall become 'conscious' of a wind that blows in more than one direction* (Stoller, 1997, s. 87).

Stoller viser viktigheten av det sanselige ved å gi empiriske eksempler fra sine etnografiske feltarbeid blant Songhai-folket i Vest-Afrika, og blant gatemarkedsselgere i New York.

Songhai-folket, med utbredelse i Niger, Mali og Benin, gjennomfører seremonielle ritualer som innebærer åndsbesittelse. Slike ritualer er viktig for den sosiale tilhørigheten og kollektive minner uttrykkes og opprettholdes ved hjelp av disse ritualene (Stoller, 1989). Ritualene har tydelige performative og sensoriske elementer, som er viktige for den sosiale betydningen. I dette perspektivet på performativitet drives det i stor grad av det sanselige; i 'performance' uttrykkes følelser, som er opplevd. I 'performance' kan vi som deltakere og observatører kjenne på og erfare hva andre føler. Dermed kan ikke slik praksis forstås som kroppslig inskripsjon som skal leses og analyseres. Stoller uttrykker; «*In its textualization the body ... is robbed of its movements, odors, tastes, sounds – its sensuousness, all of which are potent conveyers of meaning*» (Stoller, 1997, s. 59). Her er et veldig viktig poeng at det sanselige både er noe som er intakt for forskeren i sitt arbeid med å gripe meningen i et fenomen som utspilles, samtidig som det sanselige er et ideal når forskeren formidler den grepe meningen.

Stollers påstander resonerer med mitt materiale om hvordan menneskets sanselighet er en sterk formidler av mening, som vi som antropologer er opptatt av –og som er like mye gjeldene i nordnorske toppurtmiljøer som blant afrikanske stammesamfunn i åndsbesittelse. Uavhengig av geografisk ulikhet og aktivitetens kaliber, er Stollers sensoriske teori anvendelig for antropologi generelt, ettersom sensorisk meningsformidling er universalt for mennesket. Fra gatemarkedene i Harlem trekker han fram hvorledes sensoriske inntrykk fornemmer en ide eller konstruksjon av et sted, og uttrykkelsen av en identitet i tilhørighetstilknytning til et sted. Dette har stor overføringsverdi til forståelse av identitetsskapelsen, opplevelsen og samhørigheten som foregår som en del av å drive med toppturing. Våre praksiser og samhandling med verden, er vår reaksjon på vår posisjon og forståelse i og av verden, og dermed er en studie av sensoriske og sanselige uttrykk fruktbar.

I krysningspunktet som oppstår i møte mellom disse to fenomenologiske perspektivene vil det være gode muligheter til å nedtegne en bredere forståelse av dynamikk i toppturtmiljøer. Gjennom mitt personlige forhold til skikjøring og topptur hadde jeg et sterkt hverdagsempirisk inntrykk av at topptur er en aktivitet som i stor grad motiveres av et utløp for følelser, et jag etter eufori og/eller mestring. Via mitt feltarbeid har jeg i stor grad fått bekreftet de foreliggende antagelsene jeg hadde utviklet gjennom mine hverdagsempiriske oppfatninger, og jeg kan undersøke dette innenfor et fenomenologisk teoretisk perspektiv. I tillegg til å bekrefte foreliggende hypoteser, har jeg i min undersøkelse av ulike mennesker på ski i fjellet gjort

opdagelser som ikke sto like tydelig for meg forut. Disse oppdagelsene er i stor grad kommet frem som en konsekvens av et forskende søkelys på det sanselige og sensoriske. Den ekstra dimensjonen som medfølger rollen som forsker, har ledet til en bevisstgjøring av det sensoriske som meningsbærende, utover det jeg har kjent på når kun fritidsaktiviteten for min egen del har vært drivkraften. Dette utbroderes i neste kapittel.

Meningsskapende sansing av natur

Som skiløper eller skikjører på topptur, er tilstedeværelsen og forholdet til naturen, et element som ikke kan oversees. På mange måter styres man når man er ute i vinterfjellet av sin persepsjon av det naturlige landskapet. Med den store variasjonen i typer av mennesker jeg har møtt på i fjellene i Tromsø, så vil naturligvis måten disse ulike individene tilnærmer seg fjellet i være veldig forskjellige. Noen fjell er slake og stiller ikke særlige krav til skiferdighet eller kunnskap om terrenget eller snødekkets oppbygging og oppførsel. Andre fjell har tynne, bratte strimer av snø i renner mellom bergrapper som er 'forbeholdt' de røffeste eller mest risikovillige skikjørerne. Noen av fjellene er kun egnet for risikovillige skikjørere. Andre fjell er egnet for skitur for alle typer skiløpere. Og det jeg ser når jeg ser meg omkring, skiller seg fra det mange andre ser i deres bevegelse i samme omgivelser, enda vi er startende fra samme parkeringsplass, eller bevegende oppover samme oppspor. Forståelsen av fjellet er variert – og individuell.

Persepsjon av landskapet og omgivelsene er et sentralt element i Tim Ingolds teoretiske rammeverk – det han kaller for 'the dwelling perspective'. Han hevder dette er en syntese, sammensatt med tverrfaglig inspirasjon; det er en kombinasjon av antropologisk relasjonell tanke, økologisk psykologi og en biologisk ide om utviklingssystemer. Han skriver:

Crucially, such a synthesis would start from a conception of the human being not as a composite entity made up of seperable but complementary parts, such as body, mind and culture, but rather as a singular locus of creative growth within a continually unfolding field of relationships (Ingold, 2000, s. 4).

Ingolds perspektiv bryter med den kartesiske substansdualismen som i stor grad har preget den vestlige verden, inkludert den sosialantropologiske tradisjonen, hvor det skilles mellom kropp

og sinn. Ingold hevder at dette også har vært dominerende innenfor kognitiv vitenskap, som er det vitenskapsfeltet som mye av skredforskningen om 'the human factor' faller innunder. Dette er et viktig poeng, for i min forståelse skiløpere på toptur er nettopp det relasjonelle samspillet sentralt; altså mennesket integrert som *en del av naturen*.

Overgangen fra den dualistiske forståelsen av mennesket som subjekt og naturen som objekt har vært omtalt som en utvikling mot et paradigmeskifte for en mer holistisk-organisk tilnærming (Broch & Kalland, 2004) innenfor det som kalles for miljøantropologi. Mitt prosjekt kan således forstås som en studie som grenser opp mot miljøantropologisk tematikk. Aktør-nettverksteori har også vært en viktig del av miljøantropologisk skifte, og har åpnet opp for en ny forståelse. Dog har det blitt så sentrert rundt menneske-natur samspillet at det overser menneskelige sosiale forhold. Det bærer visse fellestrekk med Ingolds perspektiv fordi også aktør-nettverksteori postulerer at naturen kun kan defineres gjennom de praksiser som konstituerer den (Pålsson, 2004). Kroppen og sansene er utgangspunktet for erfaring; altså er kroppen det metodologiske utgangspunktet. Dette har blitt kritisert for å være for trivielt innenfor antropologi, ettersom det overser det *sosiale* og *relasjonelle* forholdet med omgivelsene og andre levende aktører i det (Franklin, 2001; Ingold, 2008). Problemet med aktør-nettverksteori er derimot at naturen forblir statisk. Hos Ingolds forståelse av natur fokuseres det på hvordan naturens lokaliteter skapes, vedlikeholdes og endres i en kontinuerlig prosess. Det er vår tilstedeværelse og bevegelse gjennom landskapet, og våre relasjonelle samspill i og med omgivelsene som danner vår livsverden og skaper vår opplevelse av naturen.

Ingolds 'dwelling perspective' forstår mennesket som integrert i et miljø eller livsverden som en eksistensbetingelse. Vår verden skapes kontinuerlig rundt og av mennesket og livsverdens mangfoldige bestanddeler får mening gjennom inkorporeringen i et (regelmessig) mønster av livsaktivitet (Ingold, 2000). I hans egen formulering lyder det slik; «*apprehending the world is not a matter of construction but of engagement, not of building but of dwelling, not a making a view of the world but of taking up a view in it.*» (Ingold, 2000, s. 42). Mennesket er en del av naturen og han vektlegger i dette paradigmatisk teorikonstruktet hvordan menneskets persepsjon som en del av naturen er avgjørende for vår eksistensielle mening. Han skriver: "*it is through being inhabited that the world becomes a meaningful environment for people*" (Ingold, 2000, s. 173). Vår oppfatning av verden skjer som et produkt innenfor vår relasjonelle kontekstuelle samhandling med omgivelsene.

I topptursammenheng handler dette om at skikjørere har ulike måter å forstå fjellet i sin persepsjon; man tilnærmer seg fjellet på ulikt vis ut ifra disse forskjellige persepsjonene. I min tolkning og bruk av Ingolds begrepsapparat som basis for min analytiske tilnærming, forstår jeg 'dwelling' som å være ens egne erfaringer som utgangspunktet for og produktet av ens opplevelser, forståelser og sanselige følelser som skigåer og skikjørere. Vi har skissert hvordan ulikheten blant menneskene som bruker fjellet er stor, og deri ligger det mange forskjellige måter å 'dwell' som en del av en topptur. Det interessante er hvordan fjellet blir en møteplass for alle disse ulike menneskene – og ett og samme fjell er (i det minste kan være) noe veldig ulikt for de som møtes der.

En anekdote jeg ble fortalt skildrer dette godt. Min veileder var på skitur med sin syvåring på Storgalten, et populært og hyppig besøkt skifjell i Lyngsalpene. «Guttungen gikk ivrig på skøyteski (med feller) oppover, jeg kom hanglende etter med slalåmskia hans i sekken. På vei opp, like under toppen, går han forbi en Goretex-kledd italiener med isøks på sekken og personlig guide, som trolig har betalt mange euro for å være der han nå er som skiturist i nordnorske alper». Disse to skiløperne, både den ivrige guttungen på langrennsski og den tilsynelatende økonomisterke og velutstyrte europeiske turisten, beveget seg på samme fjell, men deres tilnærming til, motivasjon for og persepsjon av fjellet og situasjonen er høyst sannsynlig veldig forskjellige. Den voksne italienske turisten er trolig på et kort besøk, vinterekspedisjon til høye nord som skiturist i spektakulære omgivelser, velutstyrt og forberedt og klar for eventyr han skal fortelle om hjemme. Det er nærliggende å anta at dette for han er noe eksotisk, kanskje også et symbol i hans verden på prestisje og makt. Og mens han er her i nord, går han forbi av en unge med den lokale skiklubbens overtrekksjakke, som har en helt annen oppfattelse av situasjonen. Guttungen er sammen med sin far på fjelltur, en slik type tur som faren var med sin far på som barn. For dem er det en nokså klassisk fjelltur rundt påsketider i familiens hjemregion. Formiddagsturen på Storgalten representerer for guttungen (og hans far) en kontinuitet i en familiehistorie, en form for tradisjonell begivenhet som flere generasjoner med fedre-sønner har gjort. For italieneren er denne formiddagsturen kanskje et 'once-in-a-lifetime'-event, en milepæl ikke alle i hans livsverden har mulighet eller ressurser til å oppleve.

Persepsjonsulikheter som skildret over, finner jeg viktige for å forstå skikjørerens mening i det hen holder på med, med et antropologisk perspektiv sitter man på både større muligheter og

med dette – ansvar – enn noen gang for å bidra til en slik forståelse. Der man tidligere gjerne undersøkte natur og kultur som to isolerte og adskilte fenomener, har man beveget seg mer mot å se naturen som et integrert element av kulturforståelsen. Fenomenologien har vært en viktig faktor i denne utviklingen innenfor samfunnsvitenskaper. Eriksen hevder at slike perspektiver er i tråd med den fagspesifikke omdreiningen til å studere mening snarere enn forklaring av struktur, og man er nå i større grad opptatt av hvorledes naturen konseptualiseres og forstås lokalt (Eriksen, 2004).

Risikosamfunnet og risikofylt aktivitet

Som et integrert aspekt av ideen med å studere mening ved individuell forståelse av natur, vokste det på 1980-tallet fram en antropologisk interesse for narrativer (Ween & Flikke, 2009). Et interessant aspekt er hvorledes dette i stor grad overlapper med den opposisjonelle omdreiningen som også foregikk i samfunnet for øvrig. Jeg tenker først og fremst på relevansen av dette innenfor aktivitetsarenaene. Gunnar Breivik hevder at det siden 1970-tallet har blitt utviklet nye sporter som skiller seg fra de mest institusjonaliserte, og som gjerne omtales som opplevelsessporter (Breivik, 2010). Det er også kjent som «alternative», «lifestyle» (Wheaton, 2010) og «extreme» sports. De kan betraktes som en motreaksjon mot det moderne samfunns kontroll og kjedsomhet, og en større aksept og tilbøyelighet for risiko (Giddens, 1990). Slike nye fritidsaktiviteter vokste frem som et kontrastivt motstykke til det rytmiske, normstyrte og hverdagslige livet som foregår i industrialiserte samfunn, inkludert innen den tradisjonelle idretten. Det moderne livet har blitt standardisert og ensformig (Larsen & Røyrvik, 2017; Beck, 1992). Mange søker dermed risiko utenfor det kontrollerte, og naturens arenaer tilbyr dette. Samtidig er disse aktivitetenes fremvekst - paradoksalt nok - avhengig av industriell utvikling og nytt utstyr; bindinger, sko og ski som åpner aktivitetens bruk.

Risikosport gir mulighet til å leve en mer selvkonstruert virkelighet, hvor det forutsigbare blir erstattet av spenning og risiko. Jeg forstår miljøer rundt slike (risiko)sporter som subkulturer. I higen etter en selvkonstruert virkelighet – eller spenning, mestring og eufori - borte fra kjedsomheten i byen, søkes naturen og det skapes en fellesskapsfølelse som kan skilles ut som noe distinkt. Kanskje kan især tilknytningen til risiko ansees som et subkulturelt trekk som er distinkt for – her, toppturaktivitet. Til en slik ide om at man konstruerer en alternativ virkelighet

hvor man kan utfolde seg på kontrastert sett enn til hverdagslivet - altså at naturen fungerer som en alternativ livsscene – er Ingolds ‘dwelling perspective’ treffende, for å forstå higen etter fjelltopper på ski.

Risiko er en overhengende faktor ved å ferdes i fjellsider dekket av snø. Herunder har både Giddens (1991) og Beck (1992), som fremtredende samtidige sosiologer, påpekt hvordan risiko er en integrert del i det moderne samfunnet. Risiko refererer ifølge disse modernitetsteoretikerne til at det i mange situasjoner er en viss sjanse for uønsket utfall, sågar skadelig utfall (Beck, Giddens & Lash, 1994). Innenfor «ekstremспортmiljøene», kanskje særlig blant de som driver med bratt skikjøring, så vil risiko også peke mot muligheter, og ikke nødvendigvis operere som et negativt ladet begrep. Begrepet er ladet etter kulturelle føringer, en form for underbevisst betydning som ikke fungerer nøytralt. Jeg forstår risikobegrepet som en mulighet for å påvirke et resultat eller utfall basert på egne ferdigheter, egne ressurser og egen kunnskap. Risiko er et relativt begrep, noe som underbygges av flere av de jeg har snakket med gjennom feltarbeidet om brattkjøring, og deres motivasjon for og tiltrekning til slikt. Det vil redegjøres i diskusjonskapittelet.

Giddens hevder at gleden og tiltrekningen til risikotaking kan knyttes til tre elementer: 1) Man er bevisst at aktiviteten er (kan være) farlig. 2) Allikevel utsetter man seg selv for faren frivillig. Og 3) Man kalkulerer at man ved hjelp av individuell mestring vil overvinne faren (Giddens, 1991, s. 132). Man tar med andre ord en kalkulert risiko, der man er innforstått med de mulige utfallene, men er overbevist om at man med egen kunnskap og ferdighet vil styre unna uønskethetene. Denne søken etter risiko henger sammen med det Beck kaller for individualisering (Beck, 1992). Selvsagt er det store individuelle forskjeller innenfor risikotaking, det er ikke slik at du er på den ene eller andre siden av grensen. Det går an å bedrive fritidsaktiviteter som noen vil putte på merkelappen ‘risikosport’, men samtidig styre klar av reell trussel for tap av liv - fordi forskjellene er store og tilnærmingene er nyanserte. Altså, man kan gå ski i fjellet – alltid utenfor skredterreng – og unngå fare. Dermed blir det misvisende å generalisere og si at topptur som sådan er risikosport. Det er en fritidsaktivitet, som med sin økende popularitet gjør at mange flere oppsøker fjellet og folk er der for å gjøre veldig forskjellige ting.

For noen er det en risikosport. Og ja, det er de facto mange som dør og blir skadet av denne aktiviteten, men det er de som er i et gitt terreng hvor skred (og skadelig fall) er mulig. Og det har blitt flere av dem, men vi kan ikke dermed neglisjere dem som går skredsikkert. Spekteret blir bredere, og ytterpunktene lenger i fra hverandre. De risikovillige er trolig således lenger fra motsatt ytterpunkt – og kan nok karakteriseres som ekstremsportutøvere - men risikojagende er ikke dekkende for aktiviteten på generell basis. Dette stemmer overens med det Beck hevder om risiko i samfunnet for øvrig. Ifølge Beck konstruerer man selv i hvilken grad man vil oppsøke risiko, og disse konstruksjonene har store individuelle variasjoner. I stor grad drives det av ens samspill med andre, og han hevder at relasjonelle og mellommenneskelige forhold har betydning (Beck, 2001). Selv om Beck mener at vi lever i en individualitetens tidsalder, har jeg opplevd i mitt feltarbeid at fellesskapet og samhandlingen mellom aktører er et av de viktigste aspektene ved toppturing – også den risikopregede brattkjøringen. Det er i fellesskapet store deler av grunnlaget for aktiviteten og opplevelsen ligger; i fellesskapet skapes og forsterkes gleden, euforien og mestringen – og fellesskapet er ledende for hvordan vi ‘dwell’.

Roller og inntrykkskontroll i mellommenneskelige relasjoner

I felleskap, og i møter med andre mennesker, definerer man alltid hvilken relasjon man har til hverandre for at man skal bestemme hvordan man oppfører seg og forholder seg til hverandre. Man legger gjerne fram en bestemt og definert versjon av seg selv – enten bevisst eller ubevisst – som presenteres og opprettholdes i de ulike situasjonelle kontekstene man skaper og innehar relasjoner til andre (Goffman, 1992).

I en aktivitet som topptur, hvor mine empiriske indikasjoner peker dithen at følelser og opplevelser forsterkes av å dele de med andre, er det klart at de mellommenneskelige relasjonene er viktige. Goffman bruker begrepet *inntrykkskontroll* i sin beskrivelse av hva som skjer i møter mellom mennesker. Han låner videre begreper fra teaterterminologien med sine ‘dramaturgiske metaforer’, for å beskrive hvordan det sosiale liv utspiller seg. Hans hovedpoeng er hvorledes samfunn skapes via relasjoner og interaksjoner, og i relasjoner skiller han mellom to ulike måter inntrykk formidles eller presenteres for andre. Han skiller mellom det å *gi* et inntrykk og det å *avgi* et inntrykk (Goffman, 1992). Inntrykket du *gir* kan forstås som den versjonen og de karakteristika du aktivt forsøker å formidle til andre i din

selvpresentasjon. Denne delen av inntrykket man til en viss grad kan kontrollere, ved å presentere seg selv og kommunisere ens væren på et bestemt sett; fortrinnsvis fordelaktig. Inntrykket du *avgir* er det helhetlige inntrykket noen får av deg, den totale oppfattelsen andre sitter igjen med etter å ha møtt deg. Dette inntrykket er det vanskeligere å kontrollere, for det beror i like stor grad på mottakerens oppfattelse og tolkning som det gjør avsenders bestemte presentasjon.

Inntrykket du *avgir* kan brytes ned til å forstås som tegn som fortolkes, og Grønhaug argumenterer for at alt kan fortolkes, alt kan analyseres semiotisk som tegn (Grønhaug, 1984). For å forstå et fenomen avgrenses tegnfortolkningen til det han kaller et sosialt felt; «the aggregate outcome of interaction and repercussions of interaction between actors as they pursue specific actional issues or tasks» (Grønhaug, 1976, s. 36). Sosiale felter adskilles ved ulike organiseringer, verdier, normer og sammensetninger – og toppturmiljø(er) – kan forstås som et sosialt felt som opprettholdes ved å være et erfaringsfellesskap. Grønhaugs semiotiske tilnærming kan forstås i sammenheng med Goffmans inntrykkshåndtering; når man *gir* og *avgir* inntrykk er det man gjør å presentere tegn som mottakeren(e) tolker.

Med postuleringer om at skikjøring i bratt terreng gir status i visse miljøer, og empiriske hentydninger som tilsier at det er en stadig økende tendring mot brattere terreng for flere og flere personer i skimiljøene i Tromsø, er inntrykkshåndteringen et sentralt element. Med utgangspunkt i Goffmans teatermetafor kan vinterfjellet forstås som en dramatisk scene hvor samhandling foregår og et rollespill mellom skikjørerne utspiller seg i deres møte med omgivelsene. Fra den eksisterende skredforskningen er det fremkommet at skikjørerene i de aller fleste tilfeller selv er skyld i at skredet trigges – både i de situasjoner som går bra, og de som ender med fatale utfall. Aasen beskrev de omkomne ofrene i Norge som erfarne og dyktige fjellfolk. Bakenfor slike beskrivelser som viser til ens egenskaper har inntrykkshåndtering foregått. Noe hos skredofrene har gjort at de oppfattes som erfarne. For å kunne minimere risikoen for snøskred og andre ulykker ved ferdsel i bratt terreng kreves kunnskap, og hvor mye kunnskap man besitter og hvordan man anvender denne kunnskapen tror jeg er egenskaper man strekker seg langt for å gi et bestemt inntrykk av. Gjennom mitt feltarbeid har min rolle som antropolog og forsker i vinterfjellet, åpnet øynene mine for inntrykkshåndterings styrke. Mange virket underlagt en form for selvpålagt inntrykksskontroll (Goffman, 1992) i møte med andre skikjører, især når man befinner seg i terreng som kan karakteriseres som skredterreng.

Maria Hesjedal hevder dette kan være «grunnet de sterke føringer i skimiljøet på hva som er forventet at en skikjører skulle kunne og mene om disse temaene» (Hesjedal, 2016, s. 27). Ved min rolle som antropolog og skiboms har det for mange jeg har turet med, virket å være medfølgende en ide om at det gjør meg til fasit. Man vil gjerne fremstå kunnskapsrik og fornuftig, samtidig som man kjører bratt – en etterstrebelse som virket enda mer til stede etter at jeg presenterte meg selv som forsker innad i turlaget. Dette kan skape følelsen av å bevege seg på en knivsegg; og man vil gjerne overbevise både seg selv og andre om at man klarer å balansere i dette smale feltet. Dette er et paradoks som mange skikjørere står midt oppi.

Fire teorier – ett prosjekt

Oppsummert vil jeg ved hjelp av disse teoretiske perspektivene gjøre mitt analytiske arbeid. Jeg vil fokusere på de eksistensielle opplevelsene og uttrykkene ved å være i fjellet, ved å søke toppene, rennene og (de store) fjellssidene – og å kjøre ned disse stedene på ski. Dette er også et grep jeg lot følge fra det teoretiske til det praktiske, i min metodiske tilnærming til feltarbeidet og forskningsprosjektet. Innenfor Ingolds ‘dwelling perspective’ som et teoretisk rammeverk, forstår jeg en skikjører på topptur som en som ‘dwell’ i vinterfjellet, og måten man forstår naturen og terrenget skaper mening for den enkelte som er på tur. Mye av meningen, og utbyttet av å bedrive skikjøring kommer i form av utløp av følelser. Det kan være mestringsfølelse ved å kjøre på utilgjengelige steder som er bratte eller eksponerte. Det kan være følelse av ydmykhet over terrengets mektighet og majestetiske høyhet. For noen er det de euforiske øyeblikkene av sol og snø i symbiotisk samspill, som man fotograferer og viser fram til vennene sine senere. Jeg tror at å gjøre en analytisk undersøkelse av slike sensoriske erfaringer vil være fruktbart. Gjennom skildring av det sensoriske og semiotisk fortolkning vil jeg analysere erfaringer og mellommenneskelige relasjoner hos skikjørere i fjellet. Derigjennom vil jeg kunne si noe om hvordan skikjørere i Troms forstår og forholder seg til risikoen som følger skisporten til fjells. Jeg tror dette kan bidra til en bredere nyansering i forståelsen av skikjøreren som en sammensatt sosial person og som i relasjoner til andre og i et risikoutsatt landskap er beslutningstaker.

Kapittel 4: Metodologi og feltarbeidsprosess

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for de metoder jeg benyttet i min datainnsamling. De metodiske tilnærmingene anser jeg som svært sammenhengende med – og en forlengelse av – de teoretiske inngangene som ble presentert ved forrige kapittel. Jeg vil igjen understreke hvorledes jeg anser feltet hvor jeg har gjort mitt etnografiske feltarbeid som min egen hjemmebane, et sted jeg har både kjennskap og tilhørighet til. Mitt prosjekt kan beskrives som ‘feltarbeid i egen kultur’ (Wadel, 2014), noe som har vært ledende for hvordan de metodiske strategier er utarbeidet og gjennomført. Både fordeler og ulemper finnes ved å gjøre feltarbeid i et kjent miljø og det kan oppleves å være en annen tilnærming til feltet enn det er å reise langt vekk til noe ukjent (Hagen & Skorpen, 2016). Jeg har tilstrebet å alltid være aktsom min forhenværende kjennskap og forståelse for både aktiviteten og menneskene jeg har fulgt. Det betyr ikke at jeg nødvendigvis har oversett eller forkastet det som strider imot objektivitet. Snarere har det vært et poeng for meg å omfavne subjektive elementer som interne tankeprosesser, refleksivitet og at forståelsen foregår gjennom mitt blikk som relevant datamateriale for analyse.

Gjennom min teoretiske og metodiske tilnærming som preges av å være sosialfenomenologisk inspirert vil jeg gi fylde til diskursen om menneskelig faktor innenfor skredforskning. Michael Jackson hevder at fenomenologien kan gi en dypere innsikt i hvordan våre subjektive og sosiale liv konstitueres (Jackson, 2017). En utdypende og bredere innsikt av både skikjørers komplekse sammensetning og hvordan en skikjører opererer som en del av en større sosial orden i et større kollektivt skimiljø, er hva denne studien vil tilføre diskursen. Et sosialfenomenologisk perspektiv på dynamikken i menneskelige relasjoner innenfor skiverdenen vil kunne være med på å tydeliggjøre tiltrekningen til toppturing og den meningsbærende gevinsten ved aktiviteten. Jacksons utdyper fenomenologiens verdi i forståelsen av forestillinger av livsverdener, og gjennom å selv være metodisk sentrum for denne studien vil jeg ved dette forskningsprosjektet nedtegne et mer sammensatt bilde av skikjøreren i Troms. Dette er et bevisst metodisk grep som er gjort – og fruktbarheten i dette vil gjennomgås nedenunder.

Forsker på hjemmebane

Antropologi har som fagtradisjon vært kjennetegnet av eksotismen i forskningen og avstanden – både geografisk og kulturelt – som har skilt antropologen fra de menneskene hen har gjort feltarbeid hos. Ideen om å gjøre antropologi hjemme var tidligere paradoksal og selvmotsigende (Peirano, 1998), et syn som de siste tiårene har endret seg. Et viktig bidrag til denne endringen var Marianne Gullestads klassiker «Kitchen table society» (Gullestad, 1984) hvor Gullestad, som ung mor, gjorde feltarbeid blant hjemmeværende kvinner i en bydel hun selv bebodde i Bergen. Antropologiske undersøkelser hvor etnografen gjør feltarbeid ‘hjemme’ har utviklet seg til å bli en populær og relevant del av antropologien. Men ‘hjem’ inkluderer mange betydninger, og redegjør man ikke for sin situerte tilknytning og ens nærhet til felten, kan det å bare omtale det være villedende. En feltarbeider som er medlem av lokalsamfunnet hen undersøker, kan være hjemme. En feltarbeider med samme statsborgerskap som menneskene hen undersøker kan være hjemme (Greenhouse, 1985). En mannlig etnograf som gjør feltarbeid i et patriarkalsk samfunn, kan kanskje også forstås som hjemme. Poenget er at ‘hjemme’ favner bredt, og premisset for ens forståelse bør redegjøres for, om ens forskning av mennesker ‘hjemme’ skal kunne forstås korrekt og overholde etiske normer. I dette tilfellet er ‘hjemme’ i betydning av at feltarbeideren selv kjenner tilhørighet og tilhold i kulturen og miljøet som er forsket på. Bevisstheten omkring dette har fulgt meg gjennom hele feltarbeidsprosessen, og i lys av denne bevisstheten vil forskeren tillegge studien en erfaringsnær dimensjon som vil kunne kaste ett nytt lys og tilføre et nytt perspektiv til forskningen (Wadel, 2006; Madden, 2017). Denne bevisstheten er nøkkelen som gjør det sanselige fokuset til ethensiktsmessig metodisk grep.

Et av poengene som er nevnt i den teoretiske gjennomgangen anser jeg like viktig i metodisk sammenheng; nemlig hvordan en forutsetning er at sanselige er intakt for forskeren, både i sitt forsøk på å gripe meningen i et utspilt fenomen, simultant som det er et ideal når forskeren formidler den grepne meningen. Måten dette utspilles i formidlingen er gjennom min refleksive tilstedeværelse i en rolle som innebærer både skikjører og forsker på skikjørere. Foruten å reise diskusjonen, kan det argumenteres for at antropologi generelt baseres på at feltarbeideren er det metodiske verktøy, og at forskerens sensoriske inntrykk og tolkninger er selve forutsetningen for undersøkelsen – både bevisst og ubevisst. For dette antropologiske prosjektet er poenget at forskerens tilknytning til feltet er gjort mest mulig bevisst, og forskerens refleksjoner, forståelser og tolkninger er en sentral del av analyse materialet. Antropologens

hjemlige plassering vil tydelig vises av empirikapitlenes art, som er preget av å være forstått og formidlet fra en skikjørerantropologs ståsted – og med forskerens tilknytning til kulturen som hjemme – innenfra kulturen selv. Dette er med andre ord en variant av ‘the natives point of view’ (Geertz, 1971); et blikk fra den innfødte (forskerens) ståsted.

Som nevnt i kapittel 2, er mitt inntrykk at mye av den eksisterende skredforskningen overser skikjørereren som person. Noe av grunnen til dette er at forskeren ikke har den samme begrepsforståelsen eller kunnskapen som skikjørereren innehar, og dermed forsvinner noe av substansen og fylden i forståelsen. Jeg har selv opplevd å bli stoppet med spørsmål om å delta i forskningsundersøkelser om skred- og risikoforståelse ved foten av Skittentinden, hvori to studenter bedrev det de omtalte som en skredforskningsstudie. Måten forskningen ble utført var ved hjelp av en kvantitativ modell, hvor en serie av ‘skredrelaterte’ spørsmål ble presentert for meg på et nettbrett. Spørsmålene var preget av å være av slik art at man i stor grad skulle omgjøre sin ferdsel i vinterfjellet og oppfattelse av skredterreng og skredrisiko i numre eller tall. Dette er en simplifisering av kompleksiteten som manøvrering i vinterfjellet består av, og er en indikator på at den sosiale personen skikjørereren blir oversett. Det sensoriske elementet i en slik studie er totalt fraværende.

Mer så ble jeg forferdet over at spørsmålsstillerne ei heller var i stand til å anvende begrepene de selv brukte i sine utspøringer. På spørsmålet om hvor mange dager jeg befant meg ‘farlig terreng’ i løpet av en sesong, spurte jeg om de kunne spesifisere meningen; mente de skredterreng over 30 grader, mente de terreng inkludert utløpssoner, eller mente de terreng jeg med min skiferdighet lagt til grunn anså som ‘farlig’ for nedkjøringen. De var ikke helt sikre selv på hva det betydde, så det fikk jeg avgjøre selv. Hva som anses som ‘farlig’ preges i og for seg av å være av individuell tolkning, men om alle tolker spørsmålet ulikt, vil også resultatet fra forskningen bli upresist. For skredforskning, som er såpass komplekst i utgangspunktet, vil viktigheten av å ha definerte begrepsbetydninger – uansett om det er kvantitative tallifiseringsstudier eller kvalitative mønsterstudier – være viktig om studiene skal kunne være fruktbare i sin presisjon. Likeså viser eksempelet hvordan det sanselige element og forståelsen av skikjørereren som en sammensatt person er et perspektiv som oversees. Dermed gjør jeg et metodisk poeng av å nyansere skikjørereren i sitt møte med skredterreng og risiko i sin aktivitet. Selvrefleksivitet og sanselige erfaringer bør være en del av forståelsesgrunnlaget for dette møte, og dermed er mitt metodiske utgangspunkt, hvor min rolle innebærer både forsker og skikjører,

en av de fruktbare måtene å kunne dekke dette på. Ved å være bevisst refleksiv skapes avstand og bevissthet til forskningsprosessen.

Forsker – også utenfor fjellet

De avsluttende ordene fra ‘preface 2 – Helvete’ fanger tanken jeg hadde som utgangspunkt da jeg fødte ideen til dette prosjektet, et utgangspunkt som holdt seg uendret i prosjektets utvikling, og som fastsatte seg som mitt urokkelige utgangspunkt da prosjektet pangstartet med Øysteins ulykke; nemlig at skikjørerne i fjellet i Tromsø er ‘mine folk’. Likeså anser jeg de naturlige og sosiale omgivelsene – og spenningsfeltet som heri skapes – for å være en form for hjemmebane; en plass hvor jeg kjenner tilhørighet og tilfredshet. For den metodiske tilnærmingen har dette i stor grad hatt betydning av at mitt kjennskap og avklarte muligheter til skikjørings er var tilstedeværende ved feltarbeidets begynnelse. Allikevel skal jeg ikke underminere verdien av nære bekjentes hjelpelighet i informanttilgang heller. Både min onkel og min veileder har vært gode ‘gatekeepers’ til felten for meg (Stocking Jr & Chinnery, 1982), og gjort meg oppmerksom og kjent med et utvalg skikjørere jeg på egenhånd kanskje ikke hadde funnet like uanstrengt og enkelt – deriblant Harald som har lært meg om skiutviklingen i Troms(ø).

Det er imidlertid ikke bare relasjoner mellom mennesker som er viktig. Også relasjonene vi har til ikke-menneskelige aktører påvirker oss, og er viktige for å forstå hva vi gjør og hvorfor vi gjør det. Før jeg går nærmere inn på min deltakende observasjon i felt er det derfor nødvendig å redegjøre for hvordan jeg både før, under og etter feltarbeidet også har måtte følge med på og forholde meg til all metateksten som foregår rundt alpin skiferdsel og toppturing. Det innebærer å følge med på diskurser og aktuelle oppdateringer som foregår innenfor skimiljøer; også fra øvrige skikjøringsområder i Norge. Dette dekker jeg i stor grad gjennom skikjøringsmagasinet Fri Flyt (www.friflyt.no), som ble lest som en del av feltarbeidsprosessen. Dette magasinet er oppdatert og veldig tidsaktuelt om skikjøringsaktivitet, og formidler betraktninger, råd, tips og generelle bevegelser og utviklinger innenfor skikjøringsverden – både globalt og nasjonalt. Der toppturing har blitt en mer og mer foretrukket form for anvendelse av skien, formidles mye av den nevnte kunnskaps- og utdanningsutviklingen for fjellferdsel og trygg toppturing gjennom Fri Flyt sine nettsider og magasiner.

Videre har jeg systematisk lest og fulgt både nasjonale og lokale medieplattformer for å forstå hvordan en mer overordnet dekning av skiaktivitet foregår. Heri har jeg særlig fulgt de to største lokalavisene i Troms, Nordlys og iTromsø, for å se oppdateringer fra regionen, samt hovedsakelig NRK for å dekke nasjonalt omfang. Disse medieplattformene er informative og oppdaterte på skredhendelser, ettersom de i større grad enn Fri Flyt er nyhetsformidlere. Mye av de lokale diskursene og perspektivene omkring skikjøring, toppturing og skredets tilstedeværelse foregår gjennom disse mediekanalene.

I samtidssamfunn er livet på virtuelle plattformer mer og mer fremtredende, og en større og større del av ens tilværelse. Dette er intet unntak innenfor skikjøringsverdenen. Mange lever av sin presentasjon på internettplattformer, og muligheten til å formidle og presentere seg selv og sitt virke på disse plattformene. På generelt grunnlag, utover skimiljøer og skikultur, har sosiale medier befestet seg som en alternativ plattform hvor samtidssamfunnets mennesker (især i den vestlige verden) lever store deler av sitt liv (Miller & Horst, 2012; Miller et.al, 2016), eller i alle fall uttrykker sitt levde liv. Miller hevder dette er grunnet disse plattformers mulighet til å vise frem ens liv slik man vil at det skal oppfattes. Med andre ord har man større kontroll over inntrykket man *gir* i sin selvpresentasjon, om man forstår virtuell representasjon i lys av Goffmans dramaturgiske perspektiv. Parallelt med deltakende observasjon i fjellet, har det dermed vært viktig å følge skikjøreres presentasjon og oppdateringer i sosiale medier.

James Spradley hevder at det er ulike måter å være deltakende i sin observasjon, etter hvor aktivt engasjert forskeren er i sin tilstedeværende observasjon (Spradley, 1980). Jeg var det Spradley karakteriserer som fullstendig deltaker i mitt feltarbeid, og har deltatt i alt det som er observert og står igjen som empirisk materiale for dette prosjektet. Det er en sterk kontrast til metoden som ble brukt hos studentene i situasjon som er skildret over. Min tilnærming er mer deltakende enn observerende – i en type ‘antropologen som læregutt’-oppspill (Briggs, 1970; Rosaldo, 2014; Stoller & Olkes, 1986), hvor et poeng er at antropologens erfaring, så vel som empirimaterialet, skapes gjennom deltakende praksis med de som undersøkes. Dette er en av fordelene ved kvalitativ tilnærming, og en fordel ved å gjøre feltarbeid i en kjent kultur og miljø, og som ikke er dominerende – verken innenfor antropologi generelt, ei eller skredforskningen.

Hverdagsrutiner som forskning; et nytt etisk blikk

Det er gjennomgående i denne teksten understreket hvorledes felten hvor den deltakende observasjonen har foregått, (kan) preges av å innebefatte risiko og naturlige usikkerhetsmomenter som man ikke kan ha fullstendig kontroll over. Som skikjører har jeg alltid tilstrebet å minimere risikoen og så langt det lar seg gjøre styre klar av disse usikkerhetene. Som forsker, med en tillagt dimensjon av etisk ansvar ved å skulle følge skikjørerene i forskningsøyemed, gjorde jeg enda større innsats for at aktiviteten skulle foregå innenfor så trygge rammer som overhodet mulig. Tillit og ansvar for turpartnere er alltid til stede som del av et turlag, men forskningen medbrakte utvilsomt en ekstra ansvarfølelse ovenfor de jeg var med. Poenget er at jeg etterfulgte alle forholdsregler jeg kunne for at usikkerhetsmomentene skulle bli så perifere som mulig, og at turforløpene skulle foregå innenfor så trygge rammer som mulig. Jeg fulgte nøye vær- og varslingsnettsider for regionen, og loggførte daglig både temperatur, prognoserte vindforhold og varsom.no sin skredvarsling for deres varslingsregioner Lyngen og Tromsø (Se vedlegg 1). Innenfor varslingsregionen Tromsø loggførte jeg for både Tromsø (øya) og et av de mest populære topptursområdene, Kattfjordeidet. Hver morgen i tidsperioden varsom sin varslings sesong sammenfalt med mitt feltarbeid (5.januar – 31. mai) leste og noterte jeg hva deres fagvurderinger hevdet var dagens skredproblem og skredfarevurdering. Denne informasjonen sammenfattet med det jeg i samme morgenrutine leste om vindens prognoserte styrke og himmelretninger gjorde at jeg alltid var oppdatert på de ytre økologiske forholdene for vinterfjellet i området.

Dette er ikke overensstemmende med at jeg var i stand til å eliminere risiko, men et metodisk arbeid for å inneha best mulig og oppdatert informasjon og kunnskap for å bevege meg i fjellet på tryggest vis. Slikt kontekstuellet forberedende arbeid fikk jeg også empirisk erfart at mange gjør sesongen igjennom, og på flere av mine turer var det aktørene imellom en uuttalt forventning om at man skulle være oppdatert på den allment tilgjengelige informasjonen fra varsom.no. Jeg har sammenfattet værrapporten i et Excel-dokument (se vedlegg 1). For at denne rapporten skal kunne fortelle meg noe om forholdene og være av betydning, er min forhenværende kunnskap og kjennskap til feltet ikke bare en fordel, men et premiss for at informasjonen gir mening. Min beskjeftigelse med toppturing og eksisterende forståelse av hva disse vær- og varslingsssidene formidler – og ikke minst hva det betyr for forholdene ute i fjellet – er essensiell. Dette viser en av fordelene med feltarbeid i egen kultur; hvordan ens

eksisterende kunnskapsgrunnlag og tilhørighet til miljøet forenkler noen av prosessene for feltarbeidet.

Rapporteringsloggføringen var en viktig del av arbeidsrutinen, og kan forstås som et grunnlag for min egen kunnskapsetablering. Medfølgende den etiske ansvarsfølelsen, ble det viktig for meg å gjøre dette redelig; hele feltarbeidsperioden igjennom var loggføringen morgenrutine. Dette kontekstuelle arbeidet er noe enhver førstegangsfeltarbeider kan få til å gjøre, da det er informantfritt arbeid (Planke, 1999). Det å oppnå tilgang til selve felten kan være vanskeligere (Hagen & Skorpen, 2016).

Hjemmebaneforskerens hindringer

Min allerede eksisterende tilhørighet forenklet en del av tilvenningsprosessen til feltet. Jeg var allerede kjent med de underforståtte og utalte normer og forventninger som foregår intersubjektivt mellom skikjørerne i vinterfjellet i Troms. Samtidig har min eksisterende status og folks visshet om at jeg har bedrevet forskning i et miljø jeg allerede kjenner til ledet til visse rolledilemmaer – både internpersonlig, men også i turmakkeres oppfattelse og inntrykkshåndtering i møte med meg; er jeg forsker eller skikjører? Mange jeg var på tur med virket underlagt en form for selv pålagt inntrykkskontroll (Goffman, 1959) i snakk om risikoproblematikk. I visse tilfeller har det for informanters del virket å være en omringende - om enn ofte uuttalt - usikkerhet omkring hva jeg egentlig er ute etter av datamateriale, altså hva som ventes av dem, da vi har vært ute i fjellet sammen. Jeg har for noen blitt gjort til fasit, en eller annen form for dømmende instans, ettersom jeg forsker på et vanskelig tema.

Risiko og snøskred er et komplekst fagfelt isolert sett, om man kun skal forstå de naturlige prosessene. Ytterligere komplisert blir det når en også inkluderer det sosiale spenningsfeltet; de kommunikative prosessene, de bakenforliggende diskursene som finnes, forventningene til seg selv og andre om hvilke kunnskaper som skal besittes, og på hvilke sett dette skal formidles. Skikjørere vil ikke fremstå lite kunnskapsrike eller formidle 'feil' informasjon eller oppførelse til meg som forsker, ei heller til øvrige skikjørere i turfølget (Hesjedal, 2016). Dette var noe som innledningsvis i feltarbeidet kjentes som mitt prosjekts akilleshæl på ett vis. Skikjørere virket å oppføre seg som at de skulle bedømmes av meg, og tilstrebet å oppføre seg etter en illusjonsdannet ide om at jeg hadde gitte rigide forventninger de skulle oppfylle. Eksempelet

under skisserer denne problematikken godt. Turdeltakerne for denne dagen hadde jeg rekruttert via turgrupper på Facebook, og det var folk jeg verken kjente eller tidligere hadde vært på tur sammen med. Etter diskusjoner og beslutningsvurderinger i plenum blir det sett mot meg som en form for konklusjon på om det de selv har avgjort, faktisk er det riktige valget.

Utdrag fra feltdagboka; «Det var god dialog og vi diskuterte flakdannelsene vi møtte på til å være et tydelig tegn på at vi burde snu. En sier: «Det er mye fokksnø, og det blir brattere oppover. Med tanke på at vi ikke ser så er det fornuftig å snu. Jeg er komfortabel med å prøve litt til, men jeg vil ikke pushe på om ikke alle kjenner det så». Enigheten bredte seg, de andre turdeltakerne nikket og så halvt spørrende mot meg. En tok ordet; «ja, er du enig Tarjei? Er det riktig å snu her kanskje?». De hadde egentlig tatt en fornuftig avgjørelse for hva som skulle gjøres på dette punktet i turen. Allikevel snudde de seg til meg for å spørre om dette var «rett» konklusjon. Det diskuteres, reflekteres og egentlig avgjøres – men så ser de til meg for siste ord allikevel».

Naturligvis er det nærliggende å tenke at folk føler et press på å vise at de har riktig kunnskap og er i stand til å anvende den korrekt, når jeg har presentert at prosjektet mitt omhandler beslutninger og risikovurderinger. Spesielt er det kanskje så med de jeg rekrutterte gjennom kanaler som Facebook og turgruppene der; ukjente mennesker som kun har et bilde av meg som ‘forsker på risiko og valg’. Med slike ord som frontende prosjektbeskrivelsen min ovenfor folk, kan det tenkes at mange blir påpasselige for ikke å ‘gjøre feil’ og dermed ser på meg med håp om anerkjennelse over at det de sagt og vurdert er det ‘jeg ønsker som data’ når vi er ute på tur. En metodisk innstramning som ble foretatt etter et par hendelser som denne, var å omtale prosjektet med terminologi som virket mer ufarliggjort; som å fortelle at jeg forsket på skilmiljøer i Troms. Dette var også en refleksiv vekker for meg angående mitt rollerepertoar; det gav meg en ny og uvant rolle i et kjent miljø og klima, som økte min bevissthet for hvordan jeg skulle presentere meg og oppføre meg. Jeg ble var min egen inntrykkshåndtering.

I situasjoner som eksemplifisert over er det å være antropolog ‘hjemme’ kanskje like mye et hindrende element som det er en fordelaktig inngang. Eksempelet tydeliggjør hvordan de mellommenneskelige relasjonene er et komplekst spenningsfelt. I tillegg underbygger Jacksons teser omkring hva et sosialfenomenologisk perspektiv kan tilføre forståelsen av menneskelig sosialitet og følelsesuttrykk (Jackson, 2017), og derav kulturelle mønstre. Han hevder at

menneskelige relasjoner ikke kan reduseres til et forhåndsetablert og stabilt bånd, men må forstås som bevegelige, hvorved de fortones og skapes over tid, i sammenheng med kritiske hendelser. En kritisk hendelse tolker jeg ikke som at det nødvendigvis må være en livsforandrende dreining. Snarere forstår jeg det som at det er en hendelse hvor relasjonelle uttrykk står i spenning mellom mennesker; noe som tilpasser seg de skiftene forholdene som er tid og rom – slik som situasjonshendelsen som er skissert i eksempelet over; en beslutningsprosess i vinterfjellet. Et annet eksempel, som også er en kritisk hendelse i allmennbetydningens forstand av 'kritisk' er skildret i Preface 2 – hvor man følelsesmessig samles av en skikjørerkamerats død. Videre postulerer han at spenningen i mellommenneskelige relasjoner er en evigvarende prosess av tilpasning mellom orden og affekt. Affektbegrepet har han lånt fra psykologisk fagtradisjon (Forgas, 1995; Kahneman, 2011), og det innebærer følelsesmessige uttrykk, både bevisste og ubevisste, impulsive og gjennomarbeidede. Med orden forstås sosiale normer, skikker, tradisjoner og regler (Jackson, 2017).

Dette kan overføres til beslutningsprosesser i fjellet – vist ved eksempelet over – som hvordan det er en balanse mellom sanselige og sensoriske erfaringer i møte med normene man er underlagt. Fra eksempelet er det tydelig hvordan min rolle som forsker og skikjører har gitt meg en definert plassering hos turdeltakerne i en sosial orden. Turfølgert kjenner på emosjoner ved beslutningstakingen, heri kanskje forventningspress, iakttagelse og frykt for å feile, grunnet min tilstedeværelse, noe som igjen kan påvirke beslutningens prosesser. Slike relasjonelle forhandlinger foregår i alle beslutningsprosesser i fjellet. Dette er et tydelig eksempel på hvorfor det sensoriske og affektive må inkluderes i forståelsen av skikjøringen i fjellet, nettopp fordi spenningen i menneskelige relasjoner er såpass betydningstunge for vår oppførsel. Jackson skriver at sosialfenomenologiens oppgave er å beskrive og analysere hvorledes erfaringer oppleves og tilpasses slik at både de eksistensielle individuelle uttrykkene formidles, samt disse uttrykkenes plassering innenfor en sosial orden (Jackson, 2017). Dette er en videreføring av Stollers argumenter for sosialfenomenologisk teori som er redegjort, og skal man formidle eksistensielle uttrykk må også det fenomenologiske være en tilnærming i den metodiske framgangen.

Innfødt forsker gir reflektiv empiri

Dette prosjektets etnografiske materiale kommer fra hverdagsopplevelser, observasjoner og samtaler - hovedsakelig gjennom turforløp, men også ved sosiale arenaer som klatrehallen i Tromsø, skredtematiske offentlige arrangementer eller møteplasser som ved UiT. Noen få semi-strukturerte intervjuer er også gjennomført med utvalgte aktører, slik som med Harald, som presenterte skiens utvikling og plass i Troms innledningsvis. Endog er det analytiske materialet i størst grad preget av å være skildrende empiriske beretninger fra opplevelsessterke turforløp. Det metodiske poenget jeg utleder fra Jackson er at forståelsen best kan skapes gjennom en sensorisk formidling av en skikjørrers eksistensielle opplevelser og uttrykk. For å tillegge en erfarings- og virkelighetslevende dimensjon frembringes dette gjennom mitt blikk, hvor mine erfaringer og opplevelser er en del av formidlingen. Dette inkluderer refleksivitet (Giddens, 1994; Jackson, 2017) som er i tråd med den sosialfenomenologiske logikken. Det internkvervende tanke- og føleelsesprosesser som foregår refleksivt er en viktig del av et eksistensielt værende som en sammensatt sosial person.

De empiriske kapitlene som følger, skildrer ulike tilnærminger til skikjøring i vinterfjellet. De er satt i ulike omgivelser, og følger en skisesongs kronologiske tidslinje; fra mørketidskjøring tidlig på sesongen til storfjellskjøring og brattere renner senere på sesongen. Det er ganske så forskjellige turforløp med tanke på hva som er den motiverende drivkraften og likeså er de forskjellige fra hverandre i hvordan turlagenes mellommenneskelige relasjoner er satt sammen og opererer. På tross av empiriskildringenes varierende art, legger de grunnlaget for diskusjoner omkring de samme hovedtemaene, nettopp fordi de presenterer ulike perspektiver på de sentrale temaene som definerer hva det er å være skikjørrer. Som teksten innstendig har fremhevet er skildringene berettet gjennom mine øyne, og detaljene, øyeblikkene og situasjonsbeskrivelsene er slik jeg opplevde og erfarte dem mens jeg var ute i skikjøringsøyemed med de respektive turlagene til turforløpene.

Som antropolog tilstreber man å forstå verden fra forskningsobjektets ståsted. Ved å forske på egne erfaringer og være bevisst ens egen tilstedeværelse og rolle som 'innfødt' tilfører de ufiltrerte og umiddelbare emosjonsuttrykkene som kommer frem gjennom mitt blikk det native perspektivet antropologien kan bidra med. Deltakelsen er en forutsetning for det relasjonelle perspektivets bidrag; ved å være 'inne i miljøet' og være i stand til (og komfortabel med) å oppsøke bratt terreng og kjøre bratte renner på ski, oppnår jeg tilgang til å gjøre feltarbeid med

et emosjonsuttrykks-fokus i nettopp slike områder og sosiale felter. Refleksive emosjoner, tanker, følelser og impulser er aspekter jeg tror alle skikjørere dveler ved og kjenner på. Dette er sentrale sensoriske inntrykk og uttrykk som jeg mener bør tillegges større helhetlig betydning, fordi de indikerer hvordan en skikjører 'dwell' og forstår sine omgivelser – både de naturlige og sosiale. De empiriske kapitlene tegner et bilde av allsidigheten ved toppturmiljøer, forstått gjennom den samme personen som det metodiske utgangspunktet i alle situasjonene. Dette vil bidra til å nyansere forståelsen av den komplekse skikjøreren.

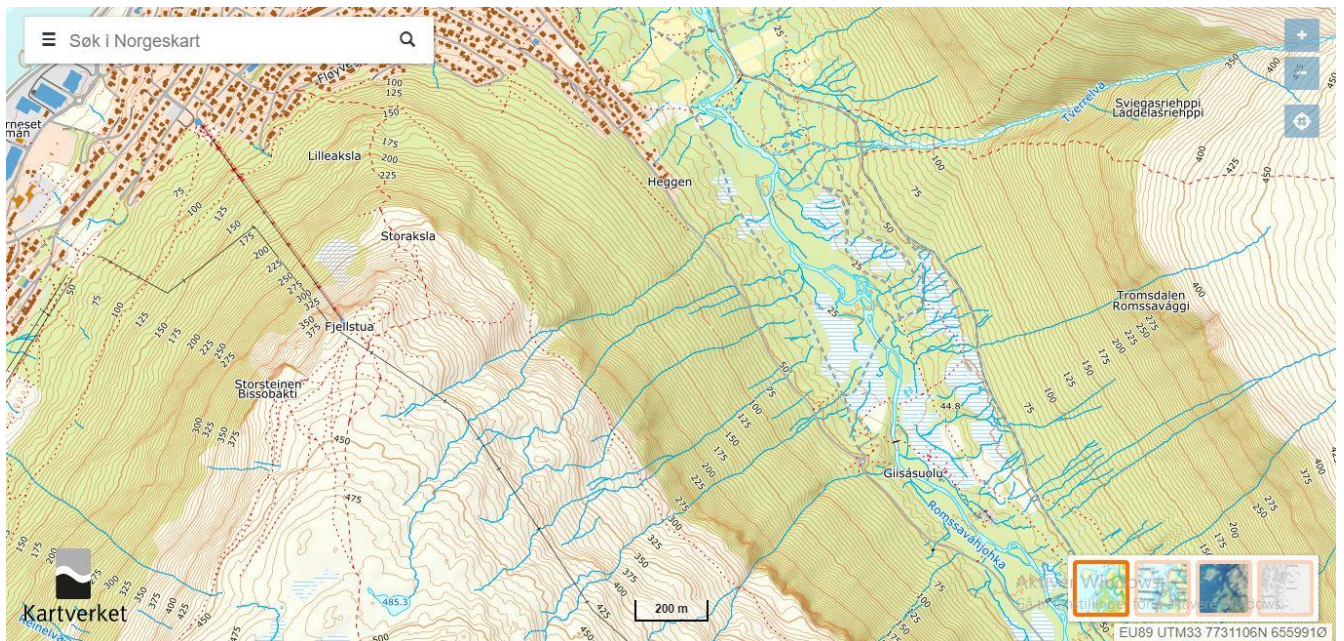
Avslutningsvis i dette kapitlet, vil jeg igjen gjøre et poeng av det stilistiske grepet som preger oppgaven, og især de empiriske skildringene som følger. Oppgaven fokuserer på de sanselige og emosjonelle uttrykkene ved skikjøring og topptur. Jeg vil hevde at sensorisk og sanselig forskning forutsetter sensorisk formidling, og dermed gjør jeg et metodisk poeng av måten de sanselige opplevelsene ved skikjøring formidles. Jeg forsøker å ta leseren med inn i skikjørerenes verden, og inn i øyeblikkene som preges av sterke emosjonsutløp. Dette gjøres for å gi tykke beskrivelser til sanselig antropologi, samt mellommenneskelige og natur-menneske-relasjoner. Vel så viktig håper jeg at dette vil være et grep som vil oppheve de språklige barrierene mellom skikjørere og 'utenforstående',

Kapittel 5: Hodelyktoptlyst lekegrind – de ivriges mørketidsmoro

Tromsdalen (fjellstua)

Himmelretning: Nordøst

Desember 2020

Figur 2: Kartutsnitt over 'Tromsdalen-skogen'. (Norgeskart.no, 2022)

Bare noen skarve timer etter at han slapp meg av i samme inngangsparti etter gårsdagens sene spontane kveldstimer med skileik, ruller bilen hans igjen inn foran huset mitt. Bilen er hvitkledd av nattens nysnø, foruten om rutene og den lille glippen mellom biltaket og skiboksen, som han var på tur ut av kjøretøyet for å låse opp og åpne. Brøytekanterne hadde vokst seg store, for snøen hadde falt tett de siste dagene, og hvitmalt hele Tromsø og de omkringende skiområdene. Mørketiden hadde i år som tidligere år kommet gradvis, men allikevel følte mørkets trykkekhet dunkel, og det var vanskelig å skille mellom dag og natt. Snøen som nå hadde kommet dumpende var som et etterlengtet lys i hverdagen; både fordi snøens gjenskinn og hvite farge tilførte litt livlighet til de mørke omgivelsene i sin opplysning, men kanskje mest fordi at det med snøfallet betød at de faste pudderperlene var fylt med snø og våre lengsler og abstinenser etter skikjøring igjen kunne stilnes. Vi hadde ventet og trent hele høsten for snøens tilbakekomst. Glededefølelsen som enda satt i hele meg etter gårsdagens nedsvingninger i den

nedsnødde Tromsdalen-skogen var en bekreftelse på at det var noe både kropp og hode hadde trengt. Med den etterlengtede snøen var prioriteringsrekkefølgen i livet enkel; ut på ski. Igjen skulle vi ut for nok et innskudd av vårt avhengighetsdop i sesongens innledende fase; puddersnø og skogskjøring i godt kameratskap. Rett over broen til fastlandet, vi skulle ikke engang langt; Tromsdalen var åpent.

Jeg hadde plukket en tørr nettingtrøye fra skapet og dratt på overkroppen, men foruten den var resten av skiutstyret enda bløtt eller rått etter kvelden i forveien. Skiene sto i gangen til tørk og hadde etterlatt seg små vanddammer på gulvet etter snøen som var fastnet i bindingens små kriker da jeg satt dem fra meg. Innerstøvlene hadde jeg fjernet fra skiskoens skall og prøvd å tørke over natten på badegulvet, men uten særlig hell – de var enda bløttrukne idet jeg monterte støvlene sammen igjen og plukket dem med meg. Fra samme badegulv og med samme gjenværende fuktighet inntrukket i seg, plukket jeg også hansker, buff, skibukser og sekk. Jeg orket ikke engang ofre et par tørre sokker for å ikle føttene, men de samme knelange strømpene som luktende hang slengt over dusjkabinettet plukket jeg ned og dro over føttene. Skredsøkeren festet jeg til overkroppen og jeg dobbeltsjekkete at både søkestang og spade ikke hadde rømt fra sekken i løpet av natten. Selv om vi ikke skulle i storfjellet, men leke oss med skogskjøring, var de tre famøse S-er (søker, stang, spade) alltid med på tur; uavhengig av hvor lavterskel eller lite risiko skiplanene var preget av. Til sist putter jeg oppladet hodelykter i sekken og går ut for å lempe utstyret inn i bilen, så vi kan svinge oss over broen og komme i gang.

Temperaturen var rundt null, og de løse snøkrystallene som falt fra skyene var tunge og bløte og omgjorde seg raskt fra snøkrystaller til vanndråper i møte med klestekstilene. Snøen i oppsporets inngang var nesten kram, den ble trykt sammen til bløte skiver under skiene i det førstemann satte fellenes underside ned i dekket. Fellene var som alt annet fukttrukket etter gårdsdagskvelden, og jeg smilte fornøyd med å være sist i rekken av turlaget på fire idet frustrasjonsbanningen fra førstemann runger mellom trærne i skogen over klabbene som festet seg under skiene. «Vi får gå fremst i etapper, ass», sier han påtatt oppgitt og løfter skiene på tur opp fra underlaget, og dunker staven hardt mot skienes stålkant så tunge kramsnøbiter faller – til oss tre andres store fornøyelse. Vi hadde riktignok tendenser til klabbet vi også, men frontmannen tar utvilsomt den verste støyten. Gjenklangen runger i skogens akustikk, som musikalsk bevis på at skikjørerne er tilbake. Jeg flirte godt, og prøvde å redde inn frontmannens selvfølelse; «såå. Du er best trent vettu. På sin plass at du gjør størst jobb i front da», stotret

jeg halvt hånlig til variert respons. De to rett framfor meg flirte i spøkefull enighet; frontmannen dunket stavene enda hardere i skiens stålkant i oppgitthet, men idet jeg så ansiktet hans opplyst av et hodelyktlys der framme i mørket, kunne jeg betrygget erkjenne at et smil også var dratt over hans ansikt over ordene som hadde beveget seg gjennom bekmørket mellom trærne.

Jeg kjente alle turkameratene for dagen, gruppedynamikken var preget av dypt kameratskap. Disse tidlig-sesong-dagene ble alltid delt med nære bekjente, og dette var en behagelig gjeng å ture med. Jeg hadde andre turtilbud på bordet, blant annet med min «faste» partner, som skulle ut i storfjellet, men det var en egen tiltrekning til lavterskel pudderkjøring i Tromsdalen-skogen - og også til denne gruppen. De var alle kapable og erfarne nok til å kjøre bratt – for de var gode skikjørere, blant dem tidligere alpinister og skiteknisk laaangt bedre enn jeg noen gang kunne håpe på å bli – men sjelden hadde vi vært på de virkelige bratteventyrene sammen. De er mer konservative enn meg i sine valg og vurderinger, og ofte blir det til at jeg i brattjaget lener meg mer på andre som har samme villighet til det usikre (ofte nevnte partner) enn de jeg nå dyttet skiene mine baketter. Oftest var turene sammen med denne gjengen fritatt for jag etter noe spektakulært bratt og usikkert, men likeså ofte blant de fineste turene av en sesong. Som en jordnær og fornuftig motpol til det jeg ofte var tiltrukket til, var turer med disse en form for fristed, hvor jeg kunne dyrke den ekteføyte skigleden foruten frykt og konsekvenstenking og virkelig nyte tiden ute med senkede skuldre. Jeg hadde med prosjektets eksistens fått for meg at jeg skulle forsøke være mer konservativ denne sesongen, og ikke kjøre unødig bratt i ekle forhold. Snøen hadde dumpet de siste dagene, og med den følger usikkerheten for skredfaren i fjellet – så å velge denne gjengen i trygg og jublende pudderlek i skogen framfor storfjellet denne dagen føltes godt og riktig for et flakkende hode. Lavterskel moro var beskrivelser vi hyppig hadde brukt da vi snakket om å dra ut på ski denne dagen. For meg lå det et element av lysavhengighet til valgene mine for denne dagen; oversikten ute i fjellet er ikke den samme i mørketiden.

Frontmannen setter igjen i marsj etter at han i febrilske forsøk har prøvd å fjerne klabbene fra skienes underside. Pausen har vi brukt til å avkle skalljakker og luer som vi fra start hadde påkledd oss som skydd for de våte nedfallsfruktene skyene ødslet nedover oss. Det er ikke mange høydemetrene vi har rukket å komme oss, men i nullgraders-mørket er det ikke mange plaggene som skal til før svetten renner. Det er som om varmen ikke finner veien ut mellom de tette trærne hvor vi går, men konsentreres mellom trestammene. På overkroppen har jeg nå bare

en nettingtrøye – i ull riktignok – men det er mer enn nok. På underkroppen er kun et par softshellbukser dratt over bokseren, og frie legger mellom skiskokanten og den oppbrettede buksen kjøles av det bløtende nedfallet. Og enda er luggen alt befengt av svetten, og jeg kan kjenne varmen i kinnene – selv om det skjules av det dunkle mørket, kan jeg fornemme dets varme rosafargede preg som har bitt seg i dem av den innvendige opphetingen. Snøen daler sakte; det ser nærmest ut som om de store snøkrystallene hviler stillestående i luften. Kanskje er det bare en illusjon av det konsentrerte lyset fra hodelyktene våre; for snøflakene kommer utvilsomt ned – jeg kan kjenne hvordan de raskt omgjøres til vanndråper og snirkler seg inn i nettingtrøyens hullede åpninger og avkjølende fukter kroppen. Tempoet i front er raskt enda han pløger spor i løssnø. Selv om vi tråkket spor oppover skogsområdene her i går, jeg og frontmannen, så har nattens snøfall falt såpass tett at gårsdagens spor knapt er gjenkjennelige i dekket. Det påkoster kanskje oppturen mer energi, men det er alle fires våte drøm for nedkjøringen; pudderpåfyll er alltid verdt strevet.

Det er en egen form for magi med mørket, som at alle omgivelser er mer konsentrert i sin eksistens når hodelyktens lys streifer over det. Det som fanges av lyktenes rekkevidde er alt vi kan være sikre på at finnes. Alt blir så fremtredende, ekte – nakent på ett vis. Omgivelsene kan ikke skjule seg i prakten av helheten; de bladløse trærne med halvt avblåst barkdekke kan ikke gli inn i mengden som en del av skogen, den stakkarslige treet som er veltet overende kan ikke gjemme seg i sin forlegenhet som en del av terrenget; når lyktens lys treffer den så er det den man ser. Og bare den. Klippene og de mulige droppene virker større i mørket, for det er mye vanskeligere å gjøre avstandsbedømming når synet begrenses av hodelyktens rekkevidde. Snøen er hvitere i hodelyktens lys enn den ellers er, og kontrastene mellom opplyst og mørklagt er enorm. Som en naturlig refleks som ligger langsmed hele bakkeunderlaget reflekterer snøen lyktenes lys så øynene nærmest blendes av skinnet. Det medfølger en egen type mystikk til det usikre og uvisse som kun mørket kan gi, men snøen er vårt trygghetsanker. Noe i denne mystikken tiltrekker oss – i alle fall meg – men her jeg dytter skiene mine bak tre andre skipar og skikjørere tenker jeg at tanken stammer fra oss alle. Jeg lar nakken vri hodet fra en side til den andre, så lykten streifer omkring meg i det skogkledde landskapet. Jeg fascineres av hvor penetrerende lysets kraft er, hvor avgjørende den er for - ikke bare skikjøreren, men mennesket – meg. Som om verden frarøvet lyset ikke er den samme verdenen. I lyktens ytterkant sørger jeg derfor alltid for å ha skituppene mine eller turmakkeren framfor meg – som et holdepunkt til den virkelige verden jeg kjenner, mens jeg lar lyset fra pannen forsvinne inn mellom trærne

i utforskning av det ukjente mørket som jeg ikke føler er den samme virkeligheten. Slik går jeg hele veien, trollbundet og tilbaketrukket til eget hode – som om alt annet enn min egen tilstedeværelse er sonet ut - til sportråkkeren i front stopper opp og vender seg om så lyset fra lykten hans blender mine øyne, og jeg trekkes tilbake til verden.

«Hva tenker vi, snu her eller? Vi når bort til det åpne bekkeløp herfra. Det er mye mer blåst her oppe over trærne, ikke det samme pudderet». Jeg skotter ned på klokka og registrerer at vi ikke har gått mer enn 370 høydemeter oppover skogssiden. Trærne står i tynnere fylde her, som sportråkkeren proklamerte. Jeg flakker hodet forsiktig fra side til side som for å bekrefte at det kun er småbusker som stikker opp av bakken omkring skiparene. «Vi kan snu her, det er en fin plass», responderer en annen og legger til: «Det er jo puddersnøen vi vil ha, den ligger herfra og ned». Jeg har ikke ytret noen ting siden den første pausen klabbene under skiene ‘tvang’ oss til nesten umiddelbart etter avmarsj, men eniges – samtidig som jeg løfter sekken av ryggen og lar den ta plass mellom skituppene – med forslaget om snu her. «Her er bra, vi tjener lite på å gå lenger. Hvor lang tid brukte vi hit, 35 min?» spør jeg, selv om jeg akkurat hadde lest svaret av klokken. Mest ville jeg bare at erkjennelsene om at det gikk fort opp skogssiden til omlegging skulle sies høyt, så ideer om flere runs skulle manifesteres også hos mine turkamerater.

«Ja, omtrent. Drøye 32 minutter», svarer en, etter å ha skottet ned på sitt håndledd. Jeg prøver meg; «Er vi effektive nå, er vi tilbake for run 2 her oppe om trekvarter». Jeg hører idet ordene forlater munnen min hvordan de høres unødig oppjagende ut, som at de tar fokuset bort fra det som er grunnen til at vi er her; gleden over puddersnø og nedkjøringens herlighet. Det lille stønnet fra en av lagets deltakere – jeg mistenker det var sportråkkeren – som sier ut i mørket, underbygger fornemmelsen min. Jeg gjør ikke engang noe forsøk på å redde meg inn, men bøyer meg ned og spenner støvlene klare til nedturen, og ser i lyktens periferi hvordan de andre gjør det samme. Hver gang vi snakket om ski i Tromsdalen la vi det fram som ‘et par-tre runs i skogen’, men sjelden ble det mer enn 2 – om vi i det hele tatt kostet på oss en andre runde med fellepålegging. Denne morgenen følte jeg meg dog frisk og ivrig – en del av meg ville vel også få valuta for tiden brukt her, ettersom jeg hadde takket nei til ‘ordentlig’ topptur i fjellet – og ville tilstrebe å overbevise turlaget om at skogen her var verdt tre nedkjøringer i dag. Dette var likeså ordentlig skikjøring, men i min begrepsforståelse var ikke den skikjøring vi nå bedrev ‘toppturing’ per se; skikjøring kun nedfor tregrensen forsto jeg ikke som å nå noen topp

Lyset fra byen – Tromsøya – skinner i gule skjær nede til venstre for oss, og gir et lite tilskudd av lys til der vi står. Jeg gripes av den samme tanken hver gang jeg står her oppe – og forsterket blir følelsen i mørket – og ser den opplyste byen i distanse; det er nærmest ufattelig hvor nære husdøren hjemme man kan være samtidig som man er så fordypet i en annen verden. Tromsø er unikt slik. For de ivrige – slike som oss, dette turlaget – kan man ha skisesong nesten året rundt, samtidig som vi også lever et liv på den lille øya hvor vi har vårt bosted, og mer eller mindre ensformige dagligliv. Der nede putrer masser av liv av gårde i stressende jag, i arbeid og studering, i firmamøter og klientlunsjer – og ikke mer enn en kilometer unna står vi og river feller av skipar for å kunne bedrive skilek og gledeutspillelse.

Bilde 1. Overblikk over Tromsøya fra omleggingspunkt. Foto: Privat

Omleggingsrutinen fra opptur til nedkjøring er lik, uavhengig om omgivelsene er opplyste eller trukket i mørke – med den eneste forskjellen at hodelykt for nedkjøring må monteres når det er mørkt. Etter å ha festet støvelspennen og stivet dem til ved å flippe de over i kjøremodus, trækker jeg skiene av. Én av gangen løfter jeg dem opp og løfter fellehempen av bakskien før jeg drar til så de separeres fra skien. Bøylen i front lar jeg være festet i skituppen til hele fellen er løs, før jeg setter bakskien i snødekket – som her er tynt og avblåst, men nok til at bakskien får feste til å stå – og bretter fellen varsomt i en dobbelbrett; lim mot lim. Så hemper jeg til slutt av bøylen i front, og repeterer seansen med den andre skien. Jeg plukker fram hanskene fra sekken og trekker de på – for vinden blåser mer her oppe over tregrensen, og så fort man stopper opp

har kulden lettere for å slå rot i kroppen. Jakken klipper jeg også løs fra sekken og brer omkring overkroppen, så snøfnuggene i luften ikke lenger når inn til nettingtrøyen og kroppen min, men stopper i goretex-fibre som er skalljakkens ytterside. Alle disse rutinene gjøres i stillhet; lysene fra de fire hodelyktene og lyden av jakker, støvelspenner og skibriller som festes over hjelmer er den stille kommunikasjon som foregår imellom oss. Det går effektivt for seg, og idet jeg glider opp topplokket på sekken for å løfte ut kjørelykten, står alle de tre andre mer eller mindre ferdigklare; «Var det ikke effektive vi skulle være, Tarjei?», sier en påtatt hånlig, og jeg kan høre det kameratslige fliret han sumper ut av seg – tydelig tilfreds over at jeg møtte mitt eget sitat i døra. Touché. Jeg grynter, og kaster sekken på ryggen før jeg får festet moonlight-lykten i hjelmens gopro-feste. «Jo, men det jeg taper av tid her, tenker jeg å kjøre inn igjen nedover», sier jeg avmålt arrogant samtidig som jeg fester de blankglassete brillene foran øynene og signaliserer at jeg omsider er klar. Turlaget flirer, og vi staker oss felles i gang. Skiene glir gjennom snøen, og vi sklir på skrå inn mot bekkeleiet vi pleier å følge nedover; et søkk i terrenget hvor trærne ikke står reist så tett og sperrende, hvor snøen samles og pudderen som regel er dypest. Risikovurderingen kommuniseres ikke høyt, men det er en implisitt forståelse av at bekkeleie er skredfelle av definisjon; likeså er det implisert enighet om at vi komfortabelt kan kjøre ned der. Det vi her kan slå oss på er trærne som står tett eller steiner som ligger gjemt under snøen, og som kan komme overrumplende på en skikjører i mørket.

Selv på den lille strekken som er de hundremeterne vi sklir i snøen, fra der vi la om til der vi stopper over bekkeleiets inngang, kan man se hvilken eleganse det er i mine turkameraters skitekniske bevegelser. Knærne deres hviler på samme sted over skiene til enhver tid, alt mellom knehaser og hoftebøyer er stillestående, kun anklene jobber i støvelen for å glide skiene over fra venstresving til høyresving. Det er tydelig å se elegansen i mørket – paradoksalt nok kanskje enda tydeligere enn i dagslys – for lyset fra hodelyktene flakker ikke i terrenget, slik som min. Lyset deres forflytter seg grasiøst og glidende, akkurat som kroppen; det ser ut som de svever fra leggene opp, kun skiene og halve støvelen bryter gjennom snøen. Rett over bekkeleiet lar kjøreren i front skiene skli oppover i siden, så han stopper opp, og vi tre andre som kommer bak stanser omkring. «Satan. Nå snakker vi. Urørt», proklamerer han energisk. Jeg lar stavene begraves i snødekket ved siden av meg, og i det jeg kraftfullt drar dem opp spruter snøen fra trinsene i luften over meg. Han ved siden av meg dytter staven så langt ned i løssnøen han klarer, og idet håndleddet hans berører snødekket, med hele staven begravet under han, konstaterer han hvordan det minst er 115 centimeter med løs snø som ligger nedover

skogssiden. Alle fire lyktene peker nedover bekkeleiet, og når våre felles 8000 lumen lyser ned i samme retning er det som noe dratt ut ifra en eventyrfilm; vår vei ned er opplyst i gull – åpen mark med trærne i ytterkanten av bekkeleiet som skogssidens eget autovern. «Se på dette a, gutter. Vår egen Autostrada. Dette blir så jævlig himmelsk», ropes ut av en av deltakerne i overlykkelig eufori. «Hvem først?», spør en annen. «Du har tråkket hele veien, du har gjort deg fortjent førstesporet», sier jeg vennlig, «Jeg har lunket bakerst, jeg er happy med å kjøre sist også jeg». De andre nikker seg enig, og vi sender – etter å ha utvekslet de inkorporerte og skiturtilhørende fistbumps – sportrækkeren utfor først. Han vrir skiene fra sidelengs til pekende nedover i lengderetning, og ikke før han har dyttet kroppen ned i den første dumpende bevegelsen og skiene skyter fart opp og fram, lyder de første ‘woende jubelbrølene og tillegger seg luftens overveldende stemning av lykke.

Selv om varmen mellom trærne på tur opp følte tidvis kvelende, og temperaturen ved bommen til langrennsløypa som er oppstigningens start var rundt 0, kan snøføyken som tørt skytes i været av bakskiene hans – og som ser ut som glitrende stjerner i hodelyktens skinn – avsløre at det må være blågrader her vi nå står. Kroppen hans forsvinner ned i snøen idet han bøyer knærne, og komprimerer overkroppen i svingene sine i det luftige snøpakket; kun hjelmen glinser i gjenskinnet over snøen, og de luftige snøfuggene føyer i alle retninger. Sporene av hans nedsynkninger i snøen er dype, og ligger som bevis på utspilt glede etter han nedover bekkeleiet. Når han har kommet seg omtrentlig hundremeter nedover siden, og lyset fra pannen hans svinner hen mellom trærne, dunker jeg stavene mot hverandre så gjenklangen fra de hule aluminium-rørene klinger omkring oss som står igjen, og jeg dunker høyrestaven min lett i siden på en annen i turlaget – som for å signalisere at jeg begynner å bli ivrig, og gjerne ser nestemann sette utfor. Mer klargjøring trengs ikke, og igjen møtes knyttnevene i skikjørerens ‘lykke-til, nyt nedkjøringen’ hilsen, og et nytt par brede ski, det vi liker å kalle pudderplanker, vendes fra sidestilt til nedoverstilt. Et nytt lys beveger seg så grasiøst nedover, ikke i de samme sporene som førstemann har lagt, men et par meter til siden for dem – i urørt nysnødekke. Jeg lar lykten følge også denne kjøreren, og mens de obligatoriske jubelropene runger gripes jeg igjen av skjønnheten og flyten i kjørerenes teknikk. Som om han danser med snøen, flyter han fra side til side; ved små humper og kuler i terrenget løftes skiene for mikrosekunder – hele kroppen over snøen, skiene frigjort – som om han er flyvende for et øyeblikk, før skiene tungt begravnes og kroppen faller ned og omringes av pudderet. På det dypeste, ofte i disse landinger etter et kort svev, forsvinner hele skikjøreren – snøen står opp til halspartiet og det ser ut som

det ensomme lyset fra lykten er alt som ikke forsvinner ned i snøen. Jeg kjenner forventningen spre seg i min egen kropp ved synet av de andres samspill med snøen. Jeg drar igjen lufteluker på jakken og buksen, zipper glidelåsen på ytterjakken ned og fester snøstopperen i bunnen av jakken stramt rundt magen, samtidig som jeg ser sistemann før meg vende skiene sine om og sette utfor.

Så fort jakken igjen er zippet opp til toppen, og jeg har dekket alle mulige åpninger for snøens penetrering, dunker jeg stavene lett mot hverandre igjen og vender mine egne ski nedover – enda kjøreren foran meg ikke har kommet langt. Skiene for anledningen er de bredeste jeg har, 114mm i midtbredde – enda bredere i tupp og bakende – og de gjør sitt beste for å holde hele meg flytende så høyt oppe i dekket som lar seg gjøre. De glir sakte i begynnelsen, for snøen står helt opp til lårene. Jeg prøver å gynte med kroppen – en bevegelse som begynner i knærne og drar med seg hele legemet - og dytter kroppen min ned så skiene forsvinner, før de kommer opp igjen og jeg lener meg bakover i støvelen så tuppene er frie i luften. På denne måten er kun bakskiene i kontakt med snøen, og farten øker raskere. Omsider har jeg fått bygget opp fart, og jeg prøver å peke meg ut holdepunkter i de mørke omgivelsene ved å følge det flakkende lyset, og for hver tiende meter eller så forsøker jeg å spotte en kul, forhøyning eller nedsnødd stein på underlaget som jeg kan kjøre over og nyte en liten svevetur av.

Enda vi kjører i det som i utgangspunktet er en skredfelle – et bekeleie som ligger i en utløpssone, og hvor det vil samle seg masse snø om et skred potensielt skulle gå – er det ikke bratt nok til at det er en reell fare. Jeg har kjørt denne ruten ned utallige ganger – og flest av disse nedkjøringene med den samme gjengen som i dag – og tanken om fare streifer meg ikke, selv om små passasjer er bratte nok til at løssnøen ‘sluffer’ bittelitt og følger skiene bittelitt etter at jeg har passert.

De tre andres lykter forflyttes kontinuerlig framfor meg, og jeg kan bare skimte de nedover siden mellom trærne. Det ser ut som et utsnitt av himmelen over oss; som bevegende stjerner som har forflyttet seg fra himmelhvelvingen og for et øyeblikk er på besøk i skikjøringsområdet vårt. De er hele tiden der som en del av synsinntrykket mitt, men bare som blinkende påminnelser om kameratskapet som utspiller seg. Samme effekten har de rungende jubelbrølene som kommer nedenfra og kiler meg i ansiktet i det jeg kjører lyden i møte. I nedkjøringens øyeblikk har jeg fullt fokus på følge mitt eget lys, og å styre klar av trærne – skogssidens voktere

– som blir flere i antallet og tettere plassert jo lenger ned mot langrenns-traséen og flaten jeg kommer. Idet man krysser selve tregrensen, smalner bekkeleiet og jeg ser sporene til mine kamerater ligge på hver side av dem. Et veltet tre ligger på tvers langs bekkeleiets høyre side, og jeg ser tjue meter før jeg kommer dit hvordan et skispor er lagt over der. Jeg peiler meg inn i samme ‘inrun’, svinger skiene fra den urørte pudderen de har sunket i, og styrer de inn i sporet mot treet – og lufteturen som venter. I overgangen fra urørt løssnø til kjørt spor – enda det ikke er hardpakket, men bare vært offer for ett par ski – merker jeg hvordan farten øker betraktelig. Adrenalinet rusler i kroppen. Jeg griper enda hardere om stavhåndtakene, bøyer knærne for å finne et godt balansepunkt og strammer til i rumpen og det jeg klarer ved anklene nede i støvlene. Så flytter jeg blikket mitt nedover, og jeg fester det i skituppen til jeg ser tuppene forlate det veltede treet og jeg skyter fart ut i luften. Så flyr jeg; et par saktegående sekunder er jeg flyvende, og på denne tiden rekker blodet å sirkulere to runder i årene – det kjennes i alle fall sånn ut, for når jeg lander og kroppen igjen skyter fart er hele kroppen varm, jeg kan kjenne kompresjonene fra pusten i brystet og adrenalinet river i kroppen, fra ytterst i fingertuppene som er samlet rundt stavene, til tærne som jeg spriker med inne i innerstøvelen.

I landingen synker jeg helt ned til brystet i snøen, og den tørre puddersnøen skyter i luften når jeg tar dens plass. For et øyeblikk er jeg så begravet i en snøsky at lyse fra lykten drukner i virvaret av snøkrystallene, som om jeg blindes for et øyeblikk. Idet lykten igjen innhenter sin effekt, og lyser opp framfor meg, fornemmer jeg hvordan det må se ut som jeg kommer skytende ut av en portal av småpartikler av snø. Det kiler i barten, og enda jeg ikke kan se det, kjenner jeg hvordan kjakene igjen er penslet i rosa av snøen som har skutt inn i dem. Jeg ler for meg selv, erkjenner hvordan jeg ikke klarer å unngå å la smilet feste seg på ansiktet mitt i mørket. Jeg skriker ut i jublende eufori, så høyt at jeg er sikker på at hele byen må ha hørt det. Jeg skyter fart ut av landingen, og de neste femti meterne går unna i krappe svinger – uteknisk og uelegant antakelig – i en kamp for å holde meg oppreist samtidig som jeg må få ned farten og innhente omgivelsene og terrengets formasjoner på nytt i lyktens lys. Sekken hopper på ryggen av det ujevne underlaget, og min rotete manøvrering av det. Uteknisk til tross, jeg stortrives med situasjonen. Det er noe vakkert ved min strabasiøse tilstedeværelse som jeg elsker.

Det knitrer i goretex-jakken og av stålkantene som her og der treffer en rot eller trestubbe i full fart under snødekket. Snø fra trærnes greiner faller omkring meg fra kjørerne framfor, og jeg blir neddujset av disse myke nedfallene mens jeg energisk svinger videre nedover. Komprimert i knærne i en høyresving. Oppreist, men i ubalanse inn i neste venstresving. Bøy igjen i knærne idet en nedsnødd stein kommer opp fra intet i underlaget, og stavene veives omkring i redningsaksjonen det er å innhente meg fra bakpå til oppreist igjen, uten å la kroppen stoppe opp i snøen. Det går raskt og rotete, men smilet vokser for hver meter jeg beveger meg nedover – jagende min egen hodelykt-lampe i salig slalåmkjøring mellom utallige trær. Et høylytt «wææow, satan det var moro» lyder gjennom luften nedenfra, og lyset fra lysløypens langrennsspor kommer nærmere. Jeg har entusiastisk lekt meg inn i Tromsdalen-skogens siste parti, og retter meg oppi ryggen, puster tungt ut med munnen, og innhenter balansen i skiene og maner meg til kamp for siste strekke.

Bilde 2. Hodelyktdrevet ekstasejager i mørke-pudderet. Foto: Privat

Det siste partiet er smalt, og her er sporene etter alle mine tre kameraters skipar samlet i ett og samme nedkjøringsspor. Terrenget er preget av at trærne står tett, og masse veltede stubber og små opphøyninger danner underlaget under meg. Det er som å kjøre en kuleløype, og

melkesyren – som allerede river i begge lårene etter intens kjøring ned hit uten stopp – kiler behagelig i alle kroppens muskler. Jeg kan se kameratene mine nede på flata, flirende og tydelig opprømte, og jeg fester blikket ned mot tuppene for å sørge for at også jeg kommer skliende ut stående for å møte dem. Forseringene kommer tett på rekke og rad; en rask bøy i knærne for å stå imot en kul, krumming i ryggen for å unngå at en lavthengende grein treffer meg i ansiktet, inn i en krapp venstresving mellom to tette trær. Min høyre skulder streifer treet idet jeg passerer, men jeg holder meg stående og ser skiene mine glid ned den siste skråningen som er sluttbakken – ned fra trærne og ut på den åpne opplyste langrennsløypa hvor resten av turlaget står ventende.

«Fy faen!». Stillhet. Smil. Latter. «Fy faen! Dette var helt rått». Det er sportrækkeren som proklamerer den felles tanke. «Kanskje enda bedre enn det var i går!», fortsetter han, og ser på meg som i bekræftelse. Han smiler ekstatisk, rister på kroppen så snø daler fra hetten og brillestroppene og jakkeermene, før han rekker en knyttneve ut i min retning for å ‘fistbump’ igjen. Jeg ser på den, er i ferd med å strekke ut min knyttneve i møte, mens blikket mitt er festet i hans. «Ja, dette var sjukt. Faktisk enda råere enn i går», svarer jeg bekræftende, samtidig som jeg trekker knyttneven min tilbake og sklir skiene mine inn mellom hans v-stilte ski under seg. Jeg brer armene ut, og smiler bredere enn jeg gjorde under hele nedkjøringen idet jeg trekker han til meg i omfavelse. Han gjengjelder, og idet vi slipper taket, kommuniseres dypt og takknemlig vennskap stilltiende med blikkene våre som møtes.

Skikjøringen var helt rå, og snøen var upåklagelig; det er et privilegium å få så god skikjøring så tidlig, noe man ofte får i Tromsø. Allikevel er det noe i meg som føler en dypere takknemlighet idet jeg løsnes fra klemmen med kompisen min, og som jeg kan lese i turkameraters øyne etter endt nedkjøring i felleskap; stor glede og sterkt kameratskap. Nettopp slike opplevelser, med stor glede av å gjøre det man digger mest med folk man trives med og er glad i, er givende – og gjør at dette kjennes så bra. Kameratskapet forsterker opplevelsen, samtidig som opplevelsen forsterker kameratskapet. De implisitte forståelsene av hverandre og fellesforståelsen av omgivelsene som kommer med relasjonenes nærhet og sterke samhold, gjør at tilnærmingen og motivasjonen for skikjøringen kjennes lik. Det er samhold, glede – og trygghet.

Jeg smiler, et smil som har rot fra dypt inne i meg, før jeg klikker av skiene og åpner sekken for å plukke fram igjen fellene. Samtidig ser jeg på turlaget rundt meg, sørger for å møte øynene til alle, før jeg retorisk spør med smilet enda påklistret; «En tur til vel? Vi er oppe for run 2 om en halvtime om vi er jævlig effektive». Gutta ler, og med Tromsdalen-skogen ventende på oss, gjør vi oss klar for oppstigningen til run 2.

Kapittel 6: Euforisk introduksjon til storfjellet

Skittentinden, Kattfjordeidet.

Himmelretning: Øst/Sørøst

17. mars 2021.

KATTFJORDEIDE					
T					
DATO	TEMPERATUR	VINDFORHOLD	NEDB ØR	VARSBOM FAREGRAD	VARSBOM MELDING
17.mar	minus 7	3-5m/s. Nordøst/nord.	0,0m m		2 Svake lag høyt. Vanskelige å påvirke. Små ferske fokksnøflak

Ut fra bobilens lagerluke løfter jeg skiene og plaststøvlene; innerstøvlene er enda halvratne av gårsdagens tur og en eim av langtidsinnarbeidet fotsvette siver ut av skoenes åpninger som et giftig tilskudd til den ellers så vinterfriske og kaldknitrende dagen som har lagt seg over Tromsøya. Eksosrøyken fra bilen hennes supplerer til giftigheten idet hun kommer kjørende og vrenger bilen inn foran bobilen min. Jeg løfter ski, staver, støvler og ferdigpakket sekk inn i bilens romslige bagasjerom, og hennes 'Black Crows Ferox' ski presenteres der de ligger hvilende – tilsynelatende relativt lite brukte. Jeg dobbeltsjekker lommene mine for å bekrefte at hansker og buff er medbragt, og plukker med meg telefonen – som på sin skjerm har varsom-applikasjonen oppe - før jeg hopper inn i passasjerstet. Appen viser det samme som varsom-nettsiden; dagens regionspesifikke snøskredvarsling og skredvurdering, samt at de har kart som viser terrengets bratthet. Det er dette jeg til dagens skarve frokost – kaffe og et par knekkebrød – har sittet og sett på, for å peke ut alternative turmål for dagen. Jeg river av meg jakken og slenger den i baksetet. Hun ser helproff ut der hun sitter bak rattet, arcteryx-logoen fra buksen synes på låret mens hun smidig manøvrerer bilen gjennom trafikken; på overkroppen har hun bare ullundertrøyen, og skredsøkeren er spent over brystet. Beanie-luen dekker så vidt over ørene og solbrillene er festet i brettekanten – for solen er enda gjemt bak tette cumulus-skyer, som med sin tykke eksistens preger himmelbildet. Hun hadde sagt om seg selv at hun var helt fersk som toppstur-gåer, men det kunne ikke leses av utstyret hennes eller måten hun bærer det på; naturlig og med selvtillit.

Hun er fra byen, har vokst opp i Tromsø, og tilbrakt masse tid ute i naturen – noe hun flerfoldige ganger har latt meg ta del i siden vi ble kjent; sammen har vi grillet i fjæra, drukket beske

termoskaffer i strandkanter og jaget solnedganger og utsikter fra fjellhøyder. Hun lar ikke muligheten fra å være utendørs gå fra seg, men fellesnevneren for stundene jeg har delt med henne i naturen, er at de har vært utenfor vintersesongen. Hun er også tiltrukket vinterlek, men har ikke ‘oppdaget’ toppturing før nylig; så paradoksalt nok føles det som om – enda det er jeg som er tilflytter til ‘hennes naturområder’ og lekeplass, hvor hun har vokst opp – at det er min hjemmebane vi oppsøker når vi kjører ut mot vinterfjellet sammen. Utstyret hennes tilsier at det like gjerne kunne vært – og antakeligvis kommer det kanskje til å bli – hennes hjemmebane også, og jeg spør henne hvordan hun gikk fram i utstyrsavdelingen; for alt hun har med seg skriker av ‘riktighet’ og erfaring. Hun flirer, noe blyg over ordene mine – og prøver å nedtone forventningene hun tror er skapt av mitt blikk på hennes utstyr. «Jeg elsker jo å være ute, så jeg var overbevist om at jeg kom til å like topptur også. Så da jeg skulle kjøpe utstyr, ville jeg heller sette av pengene og kjøpe ordentlig utstyr med en gang. All-in. Opplevelsene mine skulle ikke begrenses av utstyret». Jeg smiler, for jeg liker det jeg hører. Jeg er sikker på at de euforiske naturopplevelser man kan oppleve med skiene under beina, som jeg selv har hatt mange av, og til stadighet forbløffes av, kommer til å gi henne øyeblikk og minner hun vil verdsette på ett vis få andre har egenskaper til. Det er slik jeg kjenner henne; ydmyk og glad for sin eksistens nedsunket i naturen, fascinert og ivrig etter opplevelser. Det er som om hun er drevet av en iboende aksept for at vi er her på jorden som en uforklarlighet – og hun legger verdi i alle øyeblikk hun finner vakre.

«Så, har du sett deg ut noe sted hvor du vil?» spør jeg etter at vi har kommet oss ut i den første rundkjøringen og høflighetsfrasene ved gjensynet er unnagjort. Det er jeg som har invitert henne på tur etter å ha mottatt entusiastiske tilbakemeldinger da jeg presenterte prosjektet mitt om å studere topptursfolk for henne. Da vi bestemte oss for å dra på ski denne dagen, ba jeg henne finne noen turforslag med steder vi kunne gå – og ba henne gjøre planleggingen i stor grad, for å unngå at jeg selv skulle gjøre alle vurderinger og bestemmelser. Hun hadde ytret hvordan hun hadde lyst til å gå et sted imellom «de flate, rolige turene jeg ofte går på – sånn som Lille Blåmann og Tverrfjellet – og det bratte rennekjøret du holder på med», og jeg var spent på å høre hva hun hadde funnet av alternativer. Hun drar litt på spørsmålet mitt; «Jaa...jeg har sett litt. Jeg vil jo ikke gå for bratt, men samtidig vil jeg utfordre meg til å gå en skikkelig topptur på en måte. Det var et Nordfjellet på Ringvassøya som er 1000 høydemeter». Jeg hadde hørt om det, men aldri vært der – generelt hadde jeg vært lite på den øya. «Eller så er det Skittentind da. Jeg vet du har vært der masse, men jeg har aldri vært der. Flere venner har vært

der og sier det er fint. Og jeg har sett på kartet og ruteforslaget, det ser jo overkommelig ut. Under 30 grader opp til vannet der, og så går man jo nesten utenfor 30-graders soner når man kommer opp i siden der også, gjør man ikke?»». Det var tydelig at dette var et fjell hun hadde pekt seg ut som spesielt tiltrekkende, måten hun la det fram på gjorde at det skein igjennom at hun ønsket dette mer enn Nordfjellet. Ruten til Skittentind hadde hun nøye sett på, og hun presenterte 'løypekartet' treffende; og vurderte det i sammenheng med Varsoms (varsom.no) skredfarevurdering, som hun presenterte nærmest ordrett likt hva jeg bare få kvarter forut hadde lest fra nettsiden selv.

Bilde 3. Normalruta til Skittentind. Foto: Nils Christian Farseth,(iTromsø)

Selv hadde jeg også sett meg ut noen forslag, for å ha supplerende alternativer om hun ikke hadde sett seg ut noen turdestinasjon; og Skittentind var også på min liste over muligheter. Skittentind var for øvrig alltid på min liste som et alternativ; det er det fjellet jeg har vært desidert flest ganger siden jeg flyttet til Tromsø og startet min toppturkarriere her nordpå – der jeg har den sterkeste følelsen av å være på hjemmebane. Mitt forhold til fjellet er spesielt – og fram til i år preget utelukkende av positivitet. Ambivalensen har tidvis sneket seg innpå meg i

år etter at Øystein mistet livet her i januar, men i hans ånd innså jeg raskt hvordan jeg ikke kunne gjøre fjellet til et fortids monument; og Skittentind gjenreiste seg raskt igjen som en mark av glede fremfor fryktgjort. «Skittentind, en klassiker. Og du har ikke vært der?!», spurte jeg påtatt forfjamset, «Jeg stemmer for det. Jeg er kjent der, men du og virker å ha planlagt godt for den [toppen]. Jeg tar gjerne og følger deg på din første tur dit». Enigheten var nådd, og ikke lenge etterpå falt skiparene våre – begge allerede ferdigfestet med feller på – tungt i snøen ved siden av bilen på parkeringsplassen.

Skydekket lå enda strukket utover himmelen, men ikke gråtungt og tyngende; solens hardtarbeidende stråler hadde noen få steder klart å bryte seg gjennom skyene og i landskapet var få, små lokale snøflekker solopplyst. Ved parkeringsplassen var temperaturen lav. Kulden spiste seg raskt innover fra fingertuppene, og før vi hadde skiftet om til skistøvler var nummenheten befestet i hendene av blågradene. Frostrøyken seg ut av munnen for hvert tunge åndedrett, og jeg brettet skalljakken på meg fra start for ikke å fryse. Det samme gjorde hun før hun slengte sekken – som fremsto imponerende strampakket – over på ryggen og tråkket over snøkanten brøytebilen hadde dannet gjennom vinteren, og skled ned i det opptråkkede skisporet. Snødrevet virvlet i luften omkring, og selv om vinden ikke var kraftig var den bitende bedøvende; den kom nordfra og med kalde gufs gjorde den kinnene stikkende numne. Jeg løftet buffen opp over nesen så bare øynene var igjen udekket, og satte i marsj etter makkeren min – som allerede hadde tatt fatt på gången, og var kommet 50 meter ut på vannet.

Anmarsjen er flat, før trærne stikker opp i det skrånende terrenget; tynne – og om vinteren naturligvis bladløse – står de som voktere for fjellets fot. Mellom trærne ser man tydelig skispor, flerfoldige hardpakkede spor som allerede er blitt tråkket av utallige skipar. Enda snødrevet har lagt et seg som et tynt melislag i terrenget – også i sporene hvor jeg omstendelig dytter en ski framfor den andre etter henne – kan vi så langt vi ser oppsporet skille det fra hva som er brukt til dansende lek i nedoverretning. Oppsporene ligger i rette linjer, som trikkeskinner i omgivelsene, med tydelige 90 graders kanter der skikjørerne har gjort ‘kick-turns’ for å endre sporets retning mellom trærne. Nedsporene ligger mange og spredt utover hele fjellsiden og bølger seg i svinger – mange av dem elegante, som om man enda kan se den dansende skikjører i dem, enda sporet er dekket av melisdrevet og antakelig er flere dager gammelt. Noen av de bølgete nedoversporene stopper kontant i en grop i snødekket, hvor en annen

skikjører kanskje har mistet kontrollen og ufrivillig har begravet ansiktet i det hvite fløyelsgullet.

Makkeren stopper rett før vi passerer første busk og skal til å begynne oppstigningen; hun zipper glidelåsen i jakken ned så hun kan føre den ene hånden innenfor, og trekker fram skredsøkeren. «Jeg pleier å kjøre søkersjekk», sier hun og signaliserer at jeg skal komme gående forbi. Idet jeg passerer, piper søkeren hennes intenst – som en metalldetektor uler den, som sitt bevis på at den har fått inn mitt signal. «Bra! Min er full, 99% batteri», konstaterer jeg idet jeg passerer. Jeg stopper noen meter etter jeg har passert henne; snødrevene legger seg lett på caps-bremmen, stavene setter jeg kontant i bakken og jeg trekker hetten over hodet for å sky meg mot de små vinddragene – som enda er svake, men den mangler i styrke, tar den igjen med gysende kulde. Jeg strekker hals, og peker oppover mot venstre – der man ser toppen ligge majestetisk, ruvende og full av lokkende tiltrekning. «Dit skal vi, hva tror du?», spør jeg. Jeg trenger ikke engang snu meg for å se på henne for å vite hva hun tenker. Bakken dirrer under føttene av hennes hoppende glede, og hun smiler med lyd; som om gleden over tilstedeværelsen i naturen for henne ikke kan presenteres uten at det er smittende. «Det blir så bra. Jeg er så glad. Se på dette, altså. Tenk at dette er verden, Tromsø – at man får lov til å oppleve sånt». Jeg står fascinert tilbake og beundrer hennes genuine glede over å være i naturen; jeg deler denne euforiske uttrykkelsen og takknemligheten, men sjelden uttrykkes det så tydelig som dette blant de jeg oftest går tur med. Det er synd, for jeg tenderer til å glemme hvor privilegert jeg faktisk er som kan gjøre dette – enda som studieprosjekt – men hun bringer disse erkjennelsene fram i meg.

Jeg smiler, og lar blikket vandre over nærliggende topper; Djeveltanna som ligger til høyre i blikkfanget vårt – en spektakulær utstikker i fjellmassivet. Jeg snur hodet en hel runde, og lar meg trollbinde av hvordan alle knauser og fjell ser så fredfulle ut der det ligger dekt i snø – og hvordan de lengtende venter på at snøfnuggene som virvler omkring oss også skal legge seg; som enda et lag på sitt dekkende teppe. Jeg fornemmer hvordan mosen, trærne, bærene og lyngen hviler uten rastløshet under der, med snøen som sin trygge dyne. Tankene vandrer drømmende med blikket som innhenter inntrykkene, og jeg ser at hun tenker de samme ideer. I fredfull takknemlighet står vi før øynene mine igjen treffer Skittentindens topp, og det slår meg at det tross alt er dit vi skal, og signaliserer at vi bør sette i gang å traske.

Skogspartiet tilbakelegger vi raskt, og til å ha presentert seg selv som nybegynner, holder hun et godt tempo der hun trækker entusiastisk i front. Vi går lydløst, gnissingen fra goretex-buksene hennes er alt som supplerer til de jevne vinddragene i lydbildet. Luggen min er tung av svette under capsen, og hårtuppene som stikker ut fra hetten har fryst sammen og glinser i hvite snøkrystaller. «Dæven til tempo», stotrer jeg imponert idet vi kommer opp på Trollskardvatnet før tre kvarter er brukt. Hun stopper, smiler og snur seg før hun ut av det blå lar jubelbrølene runge ut i luften. Fjellene rundt oss står ikke tett nok til at ekko lyder, men du kan høre lyden bære langt – som om den kiler alle toppene rundt oss i Kattfjordeidet før det forsvinner inn i uendeligheten.

Vi står nå akkurat der Øystein ble funnet omkommet to måneder forut, men jeg sier ingenting om det. Jeg vil ikke la tunge følelser avbryte denne gledesstunden, men i mitt stille sinn visualiserer jeg hvordan et snøskred har skutt fart nedover bollen jeg titter opp mot framfor toppen. Kanskje pleide også han å stå slik og la jubelbrølene runge. Jeg håper det. Toppen føles nærme allerede, og jeg peker opp mot pausesteinen – en stor kampestein midt i terrenget et parhundre meter over oss, forklarer hvordan det er neste holdepunkt. Sporene dit ligger tydelig nedlagt, og solen kiler dens overflate og presenterer den glinsende gul. Derfra er det bare hovedsiden opp igjen mot toppen sier jeg; og med det luftige laget av tørr nysnø – de snøfnuggene som siden vi forlot bilen har drevet omkring oss i luften – forteller jeg hvordan forhåpningene mine er store for nedkjøringen. Tydeligvis ser hun på min uttalelse av kampesteinen som holdepunkt som motivasjon, for hun setter ivrig i gang – i samme raske frekvens som hun har hatt hele veien.

Hun smiler entusiastisk da vi når kampesteinen, og stopper opp igjen. Febrilsk påminner hun meg om at jeg ikke skal forvente samme nivå i nedkjøringen som hun har hatt på oppturen; «oppover er liksom greit, det er fysisk form og innsats man kan gå på. Nedover er det skiferdighet. Det er den jeg mangler ... Ikke forvent at jeg kjører bra selv om jeg har fete Black Crows ski». Jeg smiler, spøker med hvordan hun har satt standarden. Stavene slår jeg rundt meg på utsiden av sporet og lett nysnø fyker i luften som respons; det er puddersnø. Jeg kommer til å nyte skikjøringen uansett. «Ikke stress med det», betrygger jeg. «Du har ingenting å bevise for meg. Dette er fri grunn, her vi drømmer – ikke dømmer» sier jeg, og er umiddelbart tilfreds med ordene jeg har ytret. Det føltes like poetisk og vakkert som omgivelsene som omringer oss...

Hun gjør som jeg, og lar stavene slå rundt omkring seg. Samme respons gir snøen til hennes stavtrinsler; den hopper i været i sin letthet, før den igjen daler og legger seg ømt på bakken. Hun løfter skiene og sender en enda større bølge av puddersnø ut på flytur. Hun står trollbundet tilbake og ser snøfnuggene lande. «Vil du fortsette i front?» spør jeg når kulden fryser svetten på ryggen min, og gåsehuden begynner å bre seg rundt på kroppen under bekledningen. Det er på tide å sette i marsj siste etappen; selv om sporene enda ligger som ledelinjer i sine bordete mønster oppover den siste fjellsiden, peker jeg med staven hvor 'skitoppen' ligger – og hvor vi skal snu. «Ja, jeg kan fortsette. Du sier vel ifra hvis jeg gjør noe feil, går for bratt eller slikt?», spør hun undrende – og titter alvorlig på meg. «Ja, selvfølgelig» bekrefter jeg, «men jeg synes du har gått fint til nå. Jeg har ikke følt meg utrygg, men sier ifra om det sku skje», smiler jeg. Det er fint hvordan hun vil gå foran og lede spor – for da må hennes vurderingssans være skjerpert, og i hennes iver etter å trække først, virker det som hun synes det er ett bra sett å lære på.

Tempoet er som det har vært; effektivt, men ikke uutholdelig raskt. Vi beveger oss oppover den store fjellsiden mot toppen i monotone forflytninger; høyre, venstre, høyre, venstre. Henne i front, jeg i samme rytme like bak. Som tannhjul i et maskineri repeterer vi denne rytmen til vi når toppen, og skiene steger over den siste lille avblåste skavlen så de kan hvile mott det flate underlaget på hyllen som toppen presenterer. Det er riktignok «skitoppen» vi har kommet til; det er virkelig ikke fjelllets høyeste punkt, men her de fleste skikjørere anser seg som tilfreds med fjellbestigningen – også vi denne dag. Selve toppen ligger litt høyere og for å komme dit må man krysse under en diger steinknaus hvor vindskapte overhengende skavler henger ut i luften fra dets topp. Deretter må man manøvrere seg opp en liten snørenne – det er ikke snakk om å forsere mange høydemetre, men den er bratt og føles unødig eksponert tatt i betraktning gevinsten man får ut av det. Ofte er det blåst her, så ofte er det like mye følelsen av å trække oppover isdekt som det er snødekt underlag. De få gangene jeg har gjort denne bestigningen har jeg måttet hakke skienes skarpe stålkanter inn i underlaget og balansere på stålkantenes skjær opp til neste platå. Kommer man seg opp på dette platået må man følge en liten rygg nedover noen meter, før selve Skittentind-toppen presenteres; om vinteren majestetisk kledd i is, og de bratte 15 meterne som skiller ryggen fra toppunktet fremstår virkelig vertikale – rett opp. Skal man opp der må man klatre; og selv har jeg bare påkostet meg dette toppstøtet en gang – da følgende min drevne onkel og avdøde Øystein – og måtte nervepirrende dunke isøks og stegjern opp den strabasiøse ruten etter de to ringrever.

Verken isøksker eller stegjern har vi i sekken for denne turen; selv hadde ikke tanken på å inkludere det i dagens inventar mer enn streifet meg - hva gjaldt henne regnet jeg ikke med at hun engang eide slikt. «Her snur vi. Skittentind, velkommen», sier jeg blidt imot henne mens jeg trækker skiene av og slenger sekken av ryggen og lar den dunke i underlaget. Øynene hennes er – som mine - nærmest tåreblanke; om det er fra følelsesmessig bevegethet over naturens vakkerhet, vår privilegerte eksistens og ensomme tilstedeværelse på Skittentind, eller om det er de nordøstlige vinddragenes som har skylden er vanskelig å fastsette. Tennene som er flekket i et ekstatisk smil reflekterer sollyset – for solen har i sin standhaftighet tynnet ut skydekket mens vi har beveget oss oppover – og flere steder er det sprukket opp i flekker av blått. En av de største blåfleckene på himmelen ruver rett over oss, og maler den snøklede fjellsiden under oss i gyllent gul.

Bilde 4. Skittentind-flanken halvt badet i sol . Foto: privat

På den andre siden av oss; altså videre mot selve Skittentind-toppen og nedkjøringsalternativene som finnes den veien ligger snødrevet enda i lufta under grådekte skyer som strekker seg bortover horisonten. Det er som om naturen presenteres i to motstridende format; i gyllent gull eller gyselig grått – og det føles nesten hellig når jeg lar blikket vandre nedover det gulopplyste pudderlaget som er vår vei ned. «Se på dette da» sier

jeg, nesten stolt, som at Skittentind har spilt fram disse scenene for oss på min bestilling. «Jeg ska' ikke stresse deg, men vil du bade i gull, så river vi feller og begynner nedkjøringen før solen dekkes», fortsetter jeg, enda en gang tilfreds med egne formuleringer. Et varmt smil brer seg ut i et trollbundet ansikt som ikke har ytret et ord siden vi kom opp til topplataet.

Jeg plukker opp mine ski og river av fellene, én av gangen, før jeg løfter hjelmen ut av sekken og erstatter dens tomrom med de sammenbrettede feller. Hun setter sine omgjøringsprosesser i gang, og med samme effektivitet som hun viste på tur opp, sløses ikke minuttene på unødvendig tidsforspillelse. Før jeg har fått plassert hjelmen på hodet mitt, har hun alt fjernet fellene fra skienes underside, og er i ferd med å trykke skiskoene fast i den ene bindingen. Etter at den andre støvelen er tråkket ned i gjenstående skis binding, løfter hun fram telefonen og knipser bilder av de majestetiske omgivelsene. Idet telefonens kameralinse har sitt blikk mot meg, løfter jeg colaboksen opp i luften til hilsen – som det siste jeg gjør med den før også den forsvinner ned i sekkens beholdningsrom – og jeg steger fram til skiene for å trække mine støvler ned i de fastmonterte bindinger. Sekken svinger jeg over skuldrene, før jeg knepper dets hoftebelte over goretex-jakkens glidelåser, og jeg begynner å nærme meg like klar som henne til å ta fatt på nedturen.

«Hva tenker du om nedturen?», spør jeg, og legger til; «vil du først utfor eller?», mens jeg justerer stavene mine ned til riktig kjørelengde og fester dets åpne hemper rundt håndleddene. Hun løfter blikket mot mitt – fra stavene, som fra hun var klar og sto ventende på meg, har slått i snøen ved siden av seg i gjentakende rytme – smiler, før hun glir blikket tilbake til stavene i snøen. «Nei, du kan få kjøre først. Du kjøre vel forbi mæ uansett», skryter hun. Jeg smiler, dunker stavene mot hverandre og løfter skiene på stedet; som om jeg vannjogger over land – for å løsne det som måtte finnes av festet snø på skiens underside. «Ja, jo, okei. Ned til pausesteinen da?» ytrer jeg retorisk – jeg spør mer for å si ifra om at jeg vil kjøre ned dit før jeg avventer henne mer enn jeg venter et motstandsvar til spørsmålet. «Nyt turen, Skittentind er magisk», er de siste ordene jeg entusiastisk oppbygger henne med før jeg setter stavene i underlaget og staker meg inn i den for meg så kjente fjellsiden og nedkjøringens herlighet.

Idet jeg suser inn de siste 50 meterne mot pausesteinens pudderomringede eksistens, svinger jeg påtatt vekt tungt, presser kroppsvekten ned gjennom skiene i hvert eneste skjær som svingene består i så de fjærlette snøflakene løftes fra bakken og skyter dansende opp i luften

omkring meg – fra støvelen til brillene framfør øynene. Jeg slipper ut et ekstatisk rop før jeg setter skiene i en siste kontant sving rett på oversiden av steinen. Skiene stopper fullstendig opp i snødekket og jeg kan stillestående løfte blikket opp mot fjellsiden hun er på tur nedover mens pusten igjen arbeider seg nedover mot hvilepuls. Jakkebrystet går i hyppige kompresjoner ut og inn som et beviselig tegn på at dedikert innsats har vært spilt fra min side og lyden av jakken preger lydbildet noen titalls sekunder, før klangen av hennes elleville euforibrøl kan høres fra noe sted oppe i fjellsida.

Jeg ser henne ikke enda, men lyden av henne røper at jeg vil kunne spotte et ansiktsbredt smil påklistret henne når jeg omsider ser henne glide ut av fjellsidens skjul. Man har ikke tilgang eller oversikt til nøyaktig alle deler av fjellsiden her jeg står, for terrenget går litt i bølger; noen små partier flatere enn andre, likeså noen brattere. Jeg har dog ansett det trygt nok – og har et bilde av henne som mer enn flink nok i vurderingene selv også – til at jeg ikke føler ubehag ved å slippe henne ut av syne. Det føles nærmest faderlig å tenke slik – som at hun er mitt ansvar når vi er her ute – men på ett sett føles det slik; ikke som at jeg er hierarkisk over henne, men ansvarsfølelsen for at hun skal kunne føle seg trygg og sikker er absolutt reell. En følelse av ansvar for turfølget følger alltid, men enda mer så i dag ettersom dette er hennes introduksjon til storfjellet; til Skittentind, til Kattfjordeidet, *min* hjemmebane på *hennes* hjemplass. Jeg vil at hun skal synes det er bra.

Hun står lent langt bak i støvelen så bakskien presses ned i det løse snødekket og gjør at skituppene svever i løse luften. Snøen spruter omkring henne, og til tross for at hun ikke står opp og fram i støvelen i aggressiv fartskontroll, kommer hun i overraskende stor fart ned det siste henget. Kroppen er bakoverlent; leggene utstrakt lent mot innerstøvelens bakside, knærne så langt bak som de kan komme, ryggen er krummet i en svak C-form, og armene griper tett om stavene en halv meter fra kroppen. Svingene er brokete, og danner halvkantete spor i underlaget hver gang hun svinger kroppen fra høyre mot venstre, og motsatt. Det er ikke de myke kontinuerlige svingsporene som man andre steder i fjellsiden kan se spor av. Det hun mangler i grasiøs eleganse rent skiteknisk – som jeg for øvrig ikke er i noen posisjon til å angripe; for jeg er heller ingen praktksempel på vakker skiteknikk – tar hun igjen i uttrykkelse av glede og entusiasme, og jeg klarer ikke å motstå smitten det brede smilet i ansiktet hennes viser i det jeg ser henne suse nærmere meg og pausesteinen. Idet hun krysser oppsporet som ligger i overgangen mellom flaten jeg står på og enden av henget, strekker hun armene i været,

slipper taket i stavene så dets hemper hviler løst rundt vottekledde håndledd og slipper ut det mest genuine lykkeskriket jeg noensinne har vært vitne til forlate en kropp. «Fyyy søren ...» er alt hun ytrer av ord før ansiktet strekkes ut i et smil som legemliggjør ordtakets 'smile fra øre til øre'. «Bra kjørt», sier jeg, «for et føre, hæ?» legger jeg retorisk til, og hun responderer ikke med annet enn fortsettende flir og små lyder av eufori som ikke engang med godvilje kan tolkes som ord. Hun bare rister løs i adrenalinpreget rastløshet, setter stavene i bakken og staker seg de siste meterne opp til meg. Der lukker hun øynene; som om hun visualiserer om igjen og om igjen nedkjøringen hun akkurat har foretatt seg – som et øyeblikk hun ikke vil skal legges igjen i fortiden.

Vi runder pausesteinen og trasker opp den bittelille høydestigningen opp til neste knaus. Der står vi med Skittentind bak oss, og en ny solopplyst liten strekke skiller oss fra Trollskarvatnet. Jeg slenger armen fram i en gentleman's manøver, for å vise at nå kan hun få sette utfor først denne gangen og ikke før jeg har rukket å trekke armen til meg, har hun – nok en gang med jubelbrøl rungende – satt skituppene ned i lengderetning og staker seg opp i fart for å ta fatt på neste etappe. Jeg står igjen og ser hvordan hun med krummende teknikk manøvrerer seg gjennom den samspillvakkre sol- og snøterrenget. Jeg vrir mine ski og lar de sakte gli seg opp i fart etter henne, og utpå vannets flate glir jeg henne forbi og lar skiene glide i sporet under meg til jeg stopper av meg selv. Det slår meg plutselig etter vi har snudd oss og igjen skotter opp mot toppen hvor vi begynte vår nedkjøring, hvordan vi ikke har sett noen andre her i fjellet i dag. Som om dette fjellet har stått reist her i Kattfjordeidet kun for oss, har markens foruten vår tilstedeværelse ligget ensomt i sin romantiske skjønnhet.

Jeg kan bare skildre mitt eget følelsesregister, men der det kun er oss to som i dette øyeblikket står omringet av denne fjellheimen, er det som om våre sinn samles i en enhet – og ydmykheten og takknemligheten brer seg rundt i våre blodårer. Med ulik skiferdighet og erfaring, er vi allikevel her vi står på Trollskarvatnet helt sidestilt – vi er like små, naturen behandler oss uten forskjell – og det er en egen følelse ved dette. Skuldrene senkes, de sensoriske inntrykkene får rom til å befeste seg betydningstunge og den naturlige roen gjør luften til et stressfritt rom å puste i. Det er ingenting å bevise, det er ingenting å rekke, det er ingenting å leve opp til; det bare er. Oss og naturen. Smil og takknemlighet. Ski og fjell. Et stillbilde på et stressfritt øyeblikk hvor vår eksistens er konsentrert i nuet – en følelse jeg ikke tar meg tid til å la flyte rundt i kroppens kanaler mange dager gjennom vinteren. Ofte er det en form for jag – etter noe

bratt, etter en topp, etter en tilstrebet perfekt rennekjøring – men her og nå er det bare frihet, og jeg tror min makker kjenner det samme.

Bilde 5. Blid turmakker på Trollskarvatnet etter første nedkjøring på Skittentind, toppen i bakgrunnen. Foto: privat

Uten å ha vært på skitur sammen tidligere, var det en fin erfaring i opplevelsen av at relasjonen mellom oss på mange måter ble utviklet og bygd opp underveis i turforløpet. Tilliten mellom oss fantes på ett vis fra før, men tilliten for hverandre i fjellet skapt mens vi gikk. Det slår meg mens jeg ser partneren traske over vannet hvor mange turer jeg har vært på som har vært med liknende utgangspunkt; man har kjennskap til hverandre utenfor fjellet og bringer med seg dette inn i det nye relasjonsforholdet som et turlag. Dette er en av de fineste opplevelsene jeg har av denne typen, med dette utgangspunktet. Å se henne blomstre av euforisk utløp og uttrykke seg i sanselige vendinger som jeg sjelden forut har sett, skapte en ny type nærhet også

for meg – til henne, til omgivelsene, til naturen, til Skittentind, til skikjøring som meningsskapende og verditungt uttrykk. Gjennom det sensoriske skaptet et sterkt samhold og en trygghet mellom oss – på tross av at det var første turen sammen. Hennes sunne inngang gledet meg; måten hun uttrykte at hun forsto at en overgang til storfjellet innebar større kompleksitet. Både håp og tro om at dette talte for mange ny-introduserte skikjørere i Tromsø brettet seg ut for meg i mitt sinn – og jeg likte at jeg kunne være en del av en slik sunn introduksjon for henne. Dette var et element som hadde gjort at jeg på ett vis kunne senke skuldrene og med makkeren la meg gripe av opplevelsens virkelige magi. Gledesrusen skein denne dag i kamp med sola, og jeg smiler for meg selv mens jeg ser henne bevege seg i lykkerus over vannet.

Med disse behagelige erkjennelsene fra Trollskardvatnets stillestående rotfestet i hjernebarken, tar vi fatt på den siste strekken ned gjennom de småste fjellvokterne som er småtrærnes eksistens. Vi staker oss gjennom den bitende kulden som har lagt seg i bunnen av Kattfjordeidets dal, og med roser i kinnene steger vi opp på parkeringsplassen, trækker skiene av føttene og lemper utstyret inn igjen i bilens bagasjerom. Så tar vi fatt på hjemturen; hjem til livet og virkeligheten etter å - i noen beskjedne timer av denne nokså tilfeldige tirsdags formiddagen – ha kunnet rømme ut til frihetens marker, blottet for stressende hverdagsliv og overhengende livsproblemer. «Takk for turen», ytrer jeg i det jeg åpner passasjerdøren og steger inn i bilen. Hun smiler, lykken lyser av hele henne; «likeså. Shit dette var fint». Så lyder lyden av motoren, og de mekaniske pedalene som er clutch, gass og brems settes i sving.

Kapittel 7: Med nerver i spenn i bratte fjellsider

Renne ved Bjørnskartindan, Ringvassøya.

Himmelretning: Sør/Sørvest

12. mars 2021

TROMSØ					
DATO	TEMPERATUR	VINDFORHOLD	NEDBØR	VAR SOM	
				FAREGRAD	VAR SOM MELDING
12.mar	minus 2	1-3m/s. Sør/sørøst.	0,1mm	2	Stabiliseres. Mulig å påvirke svakt lag dypt i dekket. Litt fokksnø

Telefonen ringer en sen hverdagskveld. «Fri i morgen? Rennene på Ringvassøya skriker navnene våre – de vi har sett på og snakket om før. Meldt sol, lite vind, alt er ‘linet opp’. Vet om en trio som skal ut. Med?». Det var min trofaste skipartner som ringte; han jeg har stått desidert mest på ski med de siste årene, og han som ofte drar meg med på bratte eventyr i vinterfjellet. «Bobilen er klar», responderer jeg entusiastisk, «la meg sjekke værhistorikken og varsom-sidene raskt, så ringer jeg deg opp». Jeg klikker meg inn på yrs nettsider, åpner en annen fane med varsom.no for å lese snøskredsvarslingen og faregradsvurderingen. Varslingen er som den har vært foregående uke; og ikke noen endring fra de vi selv har erfart på våre turer denne uka. Faregraden lyder 2, men desto viktigere er hva som skrives; ‘fokksnøflakene er under stabilisering’. Værmeldingen spår lite vind og sol hele dagen. Vi må altså ut tidlig for å tjuvstarte på solen om vi skal gjøre det tryggest mulig, men dette slår meg som en plan som i morgen er mulig å gjennomføre. Jeg ringer opp igjen; «Tidlig start, så blir dette bra», sier jeg. «Vi kan sove der ute i bobil, så slipper vi kjøringen i morgen tidlig. Rett i skiskoa når vi våkner, ut før sola». Han sier seg enig, og konstaterer hvordan fjellet er utsmykket med to renner opp til toppen; en til oss, og en til de tre andre som skal ut med oss. Det diskuteres ikke andre alternativer for sammensetning av gruppen – vi skal sammen på tur, men innforstått i hans utstrekning er det fastsatt at vi to går sammen i den ene. Inndelingen er naturlig, basert på innarbeidede tillitsforhold. Jeg og han har vært på sikkert hundre turer siden vi møttes for fire år siden, og det er i stor grad med han jeg har opplevd, erfart og utforsket fjellene i Tromsø.

I alle fjellene som står reist omkring presenteres naturligvis mange turalternativer, mange også vesentlig mindre preget av bratthet enn dette. Mange vil hevde at å gå på slike bratte steder er en unødig sjansetaking, at det er å oppsøke risiko. Til dels er jeg enig; det er en risiko ved bratt

skikjøring, men i mitt hode er det ikke unødig. Der mange ser fryktfremkallende vanskeligheter, ser jeg når jeg titter på slike renner muligheter. Muligheter for å utfordre seg selv og muligheter hvor mine egne ferdigheter er det som må hjelpe meg til å forsere en hindring. Muligheter for en følelse av mestring, at man er dyktig – god nok til å klare noe. Og den følelsen som gjennomsyrrer kroppen ved denne mestringen er ubeskrivelig; den har en verdi en lottokupong aldri kan kunne gi meg. Også denne turen gjøres med mål om å få føle mestring og få kjenne på den euforiske rusen det er å få til noe utfordrende. Idet telefonen legges på sitter jeg et øyeblikk i sofaen og visualiserer hvordan vi vil stå samlet på sletta etter endt opp- og nedtur; i felleskap, omfavnet av naturens magi og hellige følelser av adrenalin, tilhørighet og stolthet. Det kiler i kroppen allerede – vi skal ut og overvinne det usikre. Jeg setter meg i bilen og henter makkeren.

Vi er fem i følget, fordelt i et makkerpar og en makkertrio. Fra start går vi som en samlet gjeng som er på tur. Vi har sett oss ut turmålet mange uker i forveien – og to av de fem har vært ute bare dager forut og rekognosert område vi nå i samlet femspann dytter skiene våre mot. På varsom-kartet presenteres fjellrekken som fremtredende blodrød – med tynne nedadgående gule striper noen få steder – betydende at det er bratt terreng som vi nå oppsøker. Den røde fargen illustrerer så mye som 45-50 grader bratthet i terrenget, mens den gule er noe snillere – 30-35 grader – men allikevel som skredterreng. Terreng under 30 grader regnes som skredsikkert. Det nødvendige utstyr for å føle en viss form for sikkerhet i slikt terreng vi oppsøker er naturligvis pakket i sekkene; førstehjelpsutstyr, vindsekk og stegjern. Isøksene er festet på utsiden, og i de velbrukte øksebladene kan man se spor av tidligere lignende eventyr og møter med isklede bestigninger. Sekkene bærer preg av å være velbrukte, men er samtidig stramt og rutinert pakket, uten at sekkestropper henger fritt eller løse gjenstander vaier i luften.

Solen har akkurat rukket å annonsere sin ankomst over fjellrekken til venstre for oss idet vi passerer tregrensen og ser dalen åpne seg framfor oss. En kilometer inn i dalen krysset vi et vann, før vi kan begynne oppstigningen i rennene vi har plukket oss ut; en for makkerparet og en for makkertrioen. På snaue 45 minutter har vi tråkket de 400 høydemetrene og 2 kilometerne som skiller parkeringsplassen og det fjelldekte landskapet vi nå står ved foten av. Her skiller vi lag; jeg og min partner i makkerparet begynner bautingen opp imot den første rennen, mens vi ser trioene fortsette flatgåingen mot deres startpunkt. Mindre og mindre blir de for hvert minutt, i kontrast med fjellene i silhuetten bak dem. Jeg trækker først, og må i mitt stille sinn erkjenne

at rennen fremstår brattere og brattere jo nærmere jeg kommer renneutløpet; det smale sluttpartiet hvor landskapet åpner seg ned mot flaten. «Dust on crust» sier makkeren min bak meg for å beskrive snødekket vi trækker i; den myke støvlignende nysnøen oppå det hardpakke underlaget som har lagret seg gjennom sesongen. «Dette blir så fett». Jeg snur meg og smiler mot han – mens svetteperlene renner fra pannen som jeg atter en gang glemte å smøre inn i solkrem før vi forlot bilen. Mor ville vært oppgitt. Både over rutevalget og mangelen på solkrem.

Bilde 6. Turmakker gående inn mot renna. Ruten opp (og ned) renna striplet, sett nedenfra. Foto: Privat

Idet vi kommer til rennens utløp kan vi ikke lenger forsere terrenget med skiene på beina, så vi stopper litt til høyre for utløpet, under en diger kampestein. Her står vi fritatt for fare om det mot formodning skulle komme snø skliende ned rennen mens vi skifter om. Med blikket

oppover rennen, reiser det seg til venstre for oss en massiv fjellvegg som ser ut til å strekke seg opp i uendeligheten. «Her kan vi ikke tryne, da er det ikke sikkert man våkner igjen», konstaterer makkeren min tørt, og beveger blikket oppover veggen. Ikke vet jeg om det er ment preventivt eller oppløftende – kanskje er det bare en bekreftende bemerkning for å sørge for at jeg vet hva vi er i ferd med å begi oss ut på – en måte å få hodet inn i full fokuseringsmodus. Selv har jeg blikket festet oppover rennen, og ser bare et par hundre meter opp i den før den i sin svingning til venstre skjuler resten av sin prakt. «Hvordan ser det ut over svingen? vet du?», spør jeg varsomt. Jeg vet nok egentlig svaret – han vet like lite som meg. Det er tydelig at nervøsiteten over å ikke vite og føle kontroll over hva som er over meg i terrenget skinner gjennom, for han ser på meg i beroligende manøver og smiler tilbake. «Vi får traske opp og titte, da. Det er nok veldig fint».

Lyden av aluminium som slår i hverandre lyder idet stegjernene løftes ut av sekken. Skiene trækker vi av beina, før vi plasserer stegjernene under skoenes plastiksåle, og lar dets metallpigger penetrere seg gjennom det hardpakkede snødekket som ligger under oss. Skiene løfter vi fra snøen, og spenner fast i et A-feste; en ski på hver side av sekken, bindingen mellom sekkens to skihemper og tuppene samlet og festet med en skistropp på toppen – så hele oppakningen, med ski og det hele, ligner en A. Vi dobbeltsjekker at hverandres skredsøkere er påskrudde, tester apparatets søkefunksjon før vi ‘fistbumper’ hverandre – som en anerkjennende bekreftelse på at sikkerhetsutstyret er i orden om det fatale mot formodning skulle forekomme. «Hjelm på allerede vel?», spør makkeren min retorisk før han plasserer hjelmen over svettebefengt pannelugg. Han retter på solbrillene - for der vi ofte glemmer solkrem er solbrillene alltid med som en del av utstyrsinventaret – og løfter sekken opp og hiver den på ryggen. Samme prosedyre gjennomfører jeg, og vi er klare for å ta fatt på ‘bootpackingen’ – som er hva gåing oppover bratt terreng med skiene festet annensteds kalles. Øksene henger enda på sekken; fullt så bratt er det ikke innledningsvis at vi trenger dem for å holde oss fast i det hvitkleddet terrenget.

Med staver i hender, ski på ryggen og stegjern under føttene lar jeg makkeren slippe forbi og trække første etappe. Vi går fremst i etapper, for det er energitappende å skulle ‘bootpacte’, klart tyngst for den som trækker sporene i front. Den som følger får en noe enklere vei, da sporene fra førstemann allerede er sparket inn i snødekket. Det er som å gå i en naturens trapp. Jeg blir stående til han har skapt seg et 10-meters forsprang, av to grunner; for å skape en

preventiv distanse om han skulle miste fotfeste og trenge plass til å hente seg inn, og for ikke å belaste dekket under oss unødig med tilleggsbelastningen vår vekt medbringer. Dette gjør vi på automatikk – og diskuteres ikke; det sitter i ryggmargen. Det går ikke lange tiden - selv for meg som trækker som nummer to – før melkesyren har meldt ankomst, og jeg kan høre den tungpustede rytmen til makkeren framfor meg, selv på 10 meters avstand. Svetten renner som en sviende sevje via øyehulene, og kroppstemperaturen føles uutholdelig, enda stilongsen er droppet og nettingtrøyen er alt som dekker overkroppen. Nedkjølingen kommer kun i de få vinddragene som passerer under solsteken, eller ved en stans hvor den rennende svetten ofte akkurat rekker å skape frysninger før vi igjen må sette beina til verks i tråkking. Og vinddragene er få; i alle fall der vi trasker på den smale passasjen mellom bergsidene som er vår vei opp mot denne rennens endestasjon. Høyre fot, venstre fot. Høyre stav, venstre stav. En enkel ide, en monoton rytme, men blytung affære.

Etter å ha stavret fremst i noen hundre meter stopper makkeren min, rett før rennen svinger til venstre oppover i fjellet. På sidene av oss er bergsidene så bratte at det ikke engang har lagt seg snø på overflaten; kun i rennen hvor vi går har snøen falt ned og fått feste til å legge seg. Man føler seg liten der man går i så majestetiske omgivelser; fjellets forførende eleganse trollbinder der det opplyses av solen, himmelen over er blå så langt øye kan se og skyene har funnet annet tilhold enn vår himmelhvelving denne dag. Kompisen stopper tett inntil fjellveggen – en liten hylle bak en stein der rennen har sin retningsforandring – og signaliserer ned til meg at jeg skal komme opp til der han står. Safespot. «Satan, tungt», sier han, «Har du vannflaska lett tilgjengelig?». Jeg løfter sekken av, og fisker vannflaska fram mens jeg puster ut og titter omkring meg for å la inntrykkene få feste seg i minnet. På denne steinhyllen står vi flatt og man kan la beina få hvile ut noen minutter. Å føle seg komfortabel med kroppens spenn i slikt terreng må tilvennes, i alle fall var det slik for meg. Fokuset må være hundre prosent; mer enn et øyeblikks uaktsomhet trengs ikke før ubalansen vipper en overende – og havner man på rygg i en smal og bratt snøstripe stopper man antakeligvis ikke opp før i bunnen av renna. Jeg fester stavene i armhulen, og lener overkroppen fram for hvile, samtidig som beina får strekt seg ut. En Snickers-sjokolade plukkes ut av makkerens lomme; han åpner den smilende før han klapper meg på ryggen, gir meg halve og flirer; «Bra jobba, neste etappe er din». Jeg slipper ut et grynt, som for å si at jeg gruer meg til frontgåingen, men smiler på innsiden i det jeg møter øynene hans. Alt som var syre i beina omgjøres til en dyp følelse av takknemlighet og tillit ovenfor

makkeren min; det er i disse øyeblikkene – i sårbarheten i møte med naturens kraft og storhet – jeg har de beste øyeblikkene av fellesskap og vennskap med denne fyren.

Før vi rekker å sette i gang etappe to, og det er min tur til å gjøre den tyngste jobben i front, spraker det i radiosignalement fra begge frontene av våre sekker. Der har vi plassert hver vår Icom for å kunne kommunisere med makkertrioen som vi ikke lenger har øyne på. «Status? Over», spørres det fra den andre rennen. «Vi har ‘bootet’ 200 meter. Snøen kjennes kompakt, hardpakket. Tynt lag på toppen, kommer til å gå fort nedover. Ved knekken nå, time igjen til toppen anslår vi. Over», er ordene vi sender tilbake. «Perfekt. Vi har puddersnø, helt overlegent. Fruen har tråkket i front, det har gått unna. Vi er oppe om 40 gjetter jeg. Ses kanskje der. Over». Puddersnø, shit. De må ha en annen himmelretning enn oss på renna, tenker jeg samtidig som jeg møter min makkers blikk og ser han tenker det samme. «Vi fortsetter – pudderet vårt ligger nok rundt knekken», sier han i forhåpningsfull tone og flytter kroppen til siden for å vise at jeg kan stege forbi og ta fatt. Jeg strekker beina en siste gang før jeg sparker høyre stegjern kontant inn i dekket og lar resten av kroppen følge etter.

Vi runder knekken raskt, og som makkeren min spådde forventningsfullt er det et helt annet underlag som møter oss her hvor rennen har en annen himmelretning. Det er jeg som merker endringen først, for plutselig synker beina mine så dypt at snøen dekker til langt oppover lårene. «Pudder» roper jeg jublende ned til han, og vifter med armene i ekstase. Det er tyngre å trække i dyp snø, og tempoet senkes automatisk ned betraktelig. Allikevel holder vi jevn fart, jeg stopper i 10-15 sekunders pauser etter hvert trettiende skritt – og etter å ha vandret i stillhetens automatikk i 45 minutter har vi spist 400 nye høydemeter. Klokken min viser at vi står på 976 meter over havet – så høyt i landskapet at vi kan se hele øya vi er på. Vi har trådt ut av den smale rennepassasjen – snøkorridoren vi har tråkket opp, og som snart skal være våre rute ned herifra – og en fjellside, kanskje så mye som 100 meter i bredden, har åpnet seg framfor oss. Nærmest begjærlig lokker den på oss, som om den snakker vårt språk; «snart oppe gutter. Bare meg igjen, og meg bør dere orke å gå. Hos meg får dere cruise-kjøring det siste stykket, de 150 høydemetrene som gjenstår fra der dere står til dere er på mitt toppunkt. Kom». Jeg forundres av denne forestillingen, men der jeg står og føler meg uendelig liten i dette massive terrenget, er det som om jeg og naturen er ett – og jeg er sikker på at fjellet faktisk snakker til meg.

Bilde 7. Makker i tungstrevet 'bootpacking' siste meterne mot toppen. Foto: Privat

Idet han kommer tråkkende de siste meterne av mitt opptrødde spor smiler makkeren min ekstatisk imot meg og brer armene ut for å gi meg en klem. Den gir jeg gladelig. Ytterligere ord forveksles ikke; hver for oss står vi og speider landskapet og lar hvilepulsen få jobbe seg tilbake i kroppen. Takknemlig, euforisk og ydmyk er ordene jeg best kan bruke for å beskrive følelsen av å nå toppen etter mange timers tung anmarsj. Man kan omsider sette seg ned på sekken og sette fokuset og den intense konsentrasjonen på pause og la gleden over å være på toppen få prege sinnet en liten stund. Men man kan likevel ikke la fokuset forsvinne, eller la konsentrasjonen falle til søvn – for nedturen krever også at man er påskrudd, kanskje mer så.

Etter å ha latt øynene gli over fjelltoppene omkring flerfoldige ganger, og etter at melkesyren mer eller mindre har funnet veien ut av de hardtarbeidende beina reiser jeg meg opp og gjør tegn til at vi ikke kan bli sittende for lenge. Ikke før jeg har rukket å nå oppreist stilling spraker det igjen i radioen fra makkertrioen i den andre rennen; «Status? Vi er 100 meter unna toppen. Måtte fram med øksa forbi et seigt crux her nede. Knota litt, så brukte lang tid, men fant en fin

nedkjøring. Pudder hele veien». Jeg titter ned på makkeren, som enda sitter, bare for å se at også han fikk med seg at de er oppe. Han nikker bekreftende og gir tegn til at jeg skal svare. «Vi er akkurat oppe. Pudder første 400m, hardt lenger ned. Colapause på toppen. Hvor er dere i forhold til oss?» spør jeg, kanskje vet de bedre enn meg. Jeg har en tendens til å bli avstandsblind og ha vanskelig for å holde styr på annet enn det som er innenfor mitt synsfelt når jeg gjør slike energikrevende og fokusnødvendige turer som denne. Før de rekker å svare i andre enden, spør jeg makkeren min om det samme – og han reiser seg han også, titter litt rundt seg før han bøyer seg ned og fisker ut et etui fra sekken. «Vi får fyre opp dronen og se om vi ser dem». Mens han pakker ut dronen og dens robotlyder skjærer igjennom luften den lager idet den skrur på, spraker det igjen; «Ser bare en rygg som vårt toppunkt. Mulig vi treffer dere om vi klatrer over den. Gi oss 15».

Jeg begynner enkle forberedelser mens dronen letter og setter fart oppover over meg i søken etter makkertrioen i den andre rennen. Jeg løsner skiene fra sekken – én og én – før jeg stikker bakskiene kontant ned i snødekket så de ikke skal skli avgårde og ta fatt nedover renna uten meg. På tiden jeg har brukt på å gjennomføre de små rutinepregede gjøremålene som er omstilling fra opptur til nedtur - løsne stegjernene, stramme skoene og vippe over fra gå- til kjøremodus, dra opp jakka, 'zippe' opp luftelukene, feste hjelmen, spenne på meg skiene og dytte teleskopstavene ned til riktig kjørelengde - har makkertrioen avansert, for jeg kan høre stemmene deres i nærheten nå. «Der er de, de er rett her nede», hører jeg fra partneren min mens han skotter opp fra skjermen som er dronens øyne og viser tegn til hvor de vil komme over ryggen og vise seg for oss.

20 meter lenger ned gikk vi parallelt med en liten snørygg, og i denne var en liten senkning i terrenget – bare et par meter bred, som en naturens inngangsportal - hvor det bare sekunder senere dukker opp et par goggles og et bredt glis. «Heyheyheyyyyy» hører jeg det ropes, før alle tre kommer på rekke og rad over kanten. Jeg sklir dem i møte, bremses skiene rett fremfor dem og strekker knyttneven ut – på innarbeidet refleks - for å la de alle fistbumppe den. «Rått. Bra jobba», sier jeg. Mens de forteller meg om oppturen sin og puddersnøen de tråkket - som tidvis har kilt dem til over knærne - både lander og pakker den gjenstående makkeren min dronen og kommer skrensene ned til oss. Igjen er vi fem i følget; igjen uten oppdelingen i makkerpar og makkertrio, men som en gjeng på tur.

Bilde 8. Droneoverblikk. Vi er i toppen av vår renne. Trioen trækker til høyre i bildet. Foto: Robert Robertsen

Mens trioen løsner ski og gjør sine omstillingsrutiner for å preppe seg klare for nedturen, har hjertepumpen min økt sin frekvens. Blikket har jeg festet nedover rennen vår, og forsøker å visualisere hvordan jeg om få strakser skal manøvrere meg nedover og komme gjennom utløpet - som herifra ligger skjult for oss - i samme art som jeg her står; oppreist, levende og med skiene under meg mot snødekket. «Det kommer til å 'sluffe'. Pudderet her oppe ifra vil følge oss hele veien ned hvor det er hardt», sier makkeren min. Han er like fokusert som meg. «Nytbare svinger i toppen, brems farten før knekken, og tuppene ned derfra til flata» fortsetter han i sin gjennomgang av nedturen. «Mm», bekrefter jeg. «Rolig i toppen, fart ut. Vær obs overgangen fra løssnø til hardpakket snø i svingen der». Jeg peker med staven. «Der vil man ikke være ufokusert og miste balansen». Dynamikken mellom oss er god og jeg elsker at vi kan stå slik og snakke om hvordan nedkjøringen best skal løses, sammen. Selv om vi setter utfor én og én føles det her vi står skulder til skulder og diskuterer kjøreplanen som verdens fineste lagspill. I dag, et parspill. Individuelle skiferdigheter, men felles målgang. Vi har ikke vunnet før begge har kjørt ut på sletta og vi igjen kan omfavne hverandre i adrenalindrevet seiersrus. Og vi er

sikre på at den andre skal mestre det, begge to. Hadde vi tenkt annet hadde vi ikke vært her. Tilliten og troen på hverandre som makkere er tilnærmet ubetinget – og det fjerner noe av frykten, i alle fall for meg.

Mens vi har stått i våre bobler, har trioene gjort seg klare og forsvunnet tilbake over kanten for sin nedkjøring. «Kjør på, ha det artig, ses på sletta», var det siste vi hørte dem si før vi igjen var oppdelt i makkerpar og -trio. Vi står klare, begge to. Forberedelsene er unnagjort, vi har visualisert og diskutert. 'Goproene' er festet på hjelmonteringsfestet for å dokumentere det hele. Skiene hviler sidestilt i dekket, deres overflater begravet av pudderets luftige konsistens. Vi har dobbeltsjekket at både skredsøkere og radioer er påskrudd og avtalt at den som står igjen teller til 90 før han selv setter utfor, med mindre noe annet formidles i radioen før det. En siste ting gjenstår før førstemann kan sette utfor; nemlig bestemmelsen av hvem som kjører først. Det ligger en egen hellighet i førstesporet; snøen som ligger har aldri lugget før, og forholdene fra forrige gang – om det har vært noen forrige gang – er aldri som de er nå. Å få førstesporet betyr å være den første i verden på akkurat denne snøen. Det er en utrolig følelse. Urørt er tiltrekkende. Og enda vi begge ønsker hverandre det beste, ønsker vi begge denne følelsen. Vanligvis gir jeg fra meg førstesporet til makkeren min om han har tråkket utvilsomt lengre og tyngre strekker enn meg under 'bootpackingen', men i dag har jeg jaggu gjort mitt på tur oppover. Jeg vil så gjerne ha det. Det er bare en rettferdig måte å avgjøre dette på her vi står. Lyden av hansker som slår plumpt mot hverandre; stein-saks-papir. Han har slått hånden ut i papir, selv har jeg knyttet min i stein. Jeg slipper ut et frustrert «faen» før jeg raskt igjen ikler meg smilet – noe stort nederlag er det ikke å komme nummer to – for ingen unner jeg en god tur ned renna mer enn han jeg har ved min side.

Han gir meg igjen en 'fistbump', ber meg nyte turen min og det siste jeg hører er 'okei ... dropper' før en sky av vakker puddersnø løftes fra bakskiene hans og skyter opp i luften idet han flytter skiene fra sidestilt til nedoverstilt, og setter den første svingen elegant i snødekket. Fire kontrollerte svinger til er alt jeg rekker å se av han før refleksjonen av sollys i øksebladet treffer meg for siste gang, og han forsvinner rundt svingen. Jeg står etterlatt til meg selv, og begynner tellingen mot 90. Øynene mine følger naturligvis nedover renna, følger sporene hans og ser hvordan brattheten gjør at de punktene hvor skiene hans for bare kort et øyeblikk erstattet snøen i renna, har løsnet og sildrer som en saktegående bekk etter sporene hans nedover. 45. Halvveis. Snart skal jeg selv utfor. 60. Jeg har enda ikke hørt noe i radioen, og selv om jeg vet

jeg ikke skal uroe meg, er det en liten stemme i hodet som forteller at han bør ha gitt lyd fra seg innen nå. 75. Jeg stilner den lille stemmen, ser for meg hvordan han jublende har reist armene i været og står i dirrende ekstase på sletta under renna. Jeg rister skiene mine fri for snø, klemmer hanskene rundt stavhåndtakene, og stopper tellingen – 90.

Adrenalinet banker i tinningen; som om tiden er suspendert og nervene kiler på hudens utside, er alle sensoriske inntrykk i dette øyeblikket forsterket. Stavene som slås mot hverandre utløser et endorfinrush kroppen kun kjenner i disse situasjonene. Det er det siste jeg gjør før jeg også snur mine bein og skituppene peker nedover. Stavslåingen bekrefter overfor kroppen at vi nå ikke kan trekke oss lenger, nå er det full konsentrasjon og årvåkenhet som skal være i høysetet de neste minuttene. Skiene føles som en forlengelse av min kropp, og jeg flyter i ett sammen med dem nedover. Snøen er fantastisk, og mine brede ski flyter i snøens myke overflate. Første sving; nydelig. Andre sving; pur glede. Tredje sving; følelse av full kontroll. Jeg lener meg tilbake i støvelen så bakskien synker i pudderet. Når snøen komprimeres under meg og jeg ikke kan synke lavere tar jeg sats med kroppen og begge skiene løftes opp av dekket. I et lite sekund har jeg ikke kontakt med snødekket. Jeg svever. Dette sekundet føles uendelig, som om tiden stopper og jeg har oppnådd en dimensjon mennesket ikke egentlig har tilgang til; flyvende. Idet jeg lander og skiene igjen treffer snøen, skyter skiene og kroppen fart. Luftmotstanden kiler kaldt mot kinnene, mens jeg beveger blikket flyktig framfor meg for å bestemme hvor jeg skal legge siste sving før svingen i renna. Jeg nærmer meg fjellveggen som ligger rett forut i stor fart, veggen som markerer Rennens sving. Jeg tar høyde, legger meg opp til venstre og sidestiller skiene kontant i en bestemt sving, så snøen spruter opp i alle retninger og inntuller meg i en snøsky.

Med en selvtilfreds følelse av kontroll lar jeg farten øke idet jeg forlater snøskyen og runder svingen inn i Rennens siste hundremetere. Jeg har ikke glemt endringen i snødekket, men innser idet jeg runder svingen og hører stålkantenes skjærende lyd i møte med hardpakket snø, at jeg har gått offensivt til verks. Det føles mye brattere nå enn det gjorde da vi gikk oppover samme ruten. Smalere også. Sporene våre ligger langsetter fjellveggen som nå ligger til min høyre i sidesynet, som en trapp man ikke vil la skiene få hekte seg fast i, og gjør snøstripen jeg kan manøvrere skiene på enda smalere. Jeg ser tydelig hvor makkeren min har gjort sin skikjøring, jeg ser sporene etter hans stålkanters møte med snødekket – og også han har unngått å la skiene slå over de allerede opptråkkede stegjernsporene. Jeg prøver et halvt desperat forsøk på å hoppe

skiene fra sving til sving for å bremse, men farten senkes ikke – om noe så bare øker den. På et lite mikrosekund må jeg bestemme hva jeg skal gjøre, enda det ikke er mange alternativer å velge i. Den eneste muligheten er vel egentlig å stå i dette; skulle jeg ha svingt ned denne renna måtte jeg gjort ting annerledes mye tidligere i nedkjøringen enn her hvor jeg nå befinner meg. Det er mer en erkjennelse enn bestemmelse av hva som skal til. Jeg må bare stole på at skiferdighetene mine vil bære meg gjennom fartsøkningen og holde kroppen over skiene til jeg er ute av renna. Det lille svingutslaget jeg kan gjøre må komme med kroppen og dets utstrekning til ankene; lene meg følsomt til høyre for å legge stålkanten litt på skjær og føle en liten draging til høyre så det ikke går rett ned; samme prosedyre med svingning til venstre. Og jeg vet jeg er kapabel til dette. Min egen skiferdighet har jeg bunnløs tillit til; i alle fall når jeg er midt i øyeblikket på tur ned – da har jeg en følelse av at ingenting kan stoppe meg. Jeg setter tuppene ned, for jeg har for stor fart til å kunne svinge på det eksisterende underlaget.

Prikken som er makkeren min synes så vidt ute på sletta, men han blir i mitt blick raskt større og større. Skituppene mine peker rett ned, alt jeg hører er lyden av luften som skaper vibrasjoner langs Gore-Tex-jakken min, og den høye lyden er et beviselig tegn på at hastigheten min er høy. Goggles'ene mine kan ikke være fullstendig lufttette, for små tårer sildrer ut av tårekanalene på innsiden av dem. «Wooohooo» skriker jeg i jubelbrus idet jeg - i hva som føles som lysets hastighet – suser ut av renna og landskapet åpner seg opp framfor meg. Adrenalinet pumper gjennom alle kroppens kanaler, jeg kan kjenne hvordan beina mine dirrer av rusen farten de siste hundremeterne har gitt. Jeg kan ikke beskrive noe av hvorledes terrenget så ut det siste stykket; som om hele meg gikk over i autopilot da tuppene ble plassert nedover for maksimal hastighetsopptak, er minnet mitt svart. Alt jeg kjenner er den euforiske lykken som nå gløder i meg i samme kraft som solen over meg på himmelen. Jeg slipper ut atter flere jubelbrøl, samtidig som jeg lar kroppen gli over i elegante, store svinger her hvor jeg faktisk har plass til å gjøre dette. Jeg kjører så åttetall dannes av mine spor og min makkers; eller man se det som uendelighetstegnet – et symbol på at dette er en skipartner jeg vil ta med meg inn i evigheten. Slik kjører jeg til jeg har kommet ut på flata; der hiver jeg armene ut til siden og kjører ned partneren min i en omfavnende klem, så vi begge faller med et dunk i snøen. Vi begge ler. «Shit, så jævlig bra».

Igjen hadde vi scoret, og mens vi trasket ut igjen av dalen var tonen høytsvevende og løssluppen. Vi kunne konstatere hvordan atter et brattkjørings-eventyr og en ny nedkjøring (for

oss) var vellykket gjennomført – og stemningen etter dette var naturligvis god. Jeg kunne kjenne hvordan adrenalinet fra den høyhastighetspregede nedkjøringen sakte, men sikkert forsvant – og som så mange ganger før mens jeg vandret side om side med min beste kompis – ble erstattet av en fullkommenhet og lykke. Natur- og mestringsopplevelsen jeg kjente – tilfredsheten over å igjen ha fått det til – ble alltid forsterket av å ha gjort det med nettopp han som gikk ved min side. Vi hadde bygget oss opp en tillitsrelasjon og en forståelse av hverandre som gjorde at slike prøvelser som dette for mange kunne forstås som, kjentes uanstrengt. Vi kunne pushe hverandre, men det lå alltid en implisitt forståelse om at det også var greit å snu eller utsette eventyrene. Denne underbevisste, men livsviktige tilliten hadde vi bygget opp gjennom mange delte erfaringer og opplevelser sammen i fjellet – og dette var enda en ny en av dem. Så jævlig bra. Takk for turen.

Kapittel 8: Frykten må overvinnes; ambivalens i fjellet

Store Fornestinden, Lyngen.

Himmelretning: Vestvendt

14. mars 2022

Vi rundet halvøya og fjellet presenterte seg som et naturens falliske symbol. Jeg saknet farten på bilen for å ta innover meg synet. «Neei. Nehei, nei nei, det kan du ikke mene, ned der skal vi ikke på ski», lo jeg nærmest, for tanken på at man skulle ta seg opp og ned fjellveggen han pekte mot med ski, kjentes komisk. Urealistisk. Alt jeg visste da vi forlot Tromsø var at det var vestsida/renna på Store Fornestinden som var målet. At det betød et bratt og voksent fjell hadde jeg regnet med, for da jeg kvelden i forveien hadde spurt min partner, vel retorisk, om stegjern og isøks skulle pakkes med, fikk jeg til svar at han tok med to økser. Men det som presenterte seg framfor meg nå så helt uoverkommelig ut. «Ode hadde førstenedkjøring her for 10 år siden². Etter det vet jeg bare om Eivind og Krister som har vært her³, for to år siden ellers», sier makkeren min som respons til min umiddelbare leende, men skremte reaksjon.

Jeg ristet lett på hodet i bilen som nå var fylt med min nervøse latter, men jeg lot bilen stanse ved enden av veien, og tenkte at jeg kunne alltid bli med å trække inn dalen før jeg vendte om. Men å kjøre ned et fjell på ski hvor vi kun visste om at en håndfull mennesker hadde vært forut, kjentes urealistisk og lite forlokkende - for ikke å snakke om ambisiøst. Et grep av ubehag klemte til i overkroppen. Men jeg visste hvordan det var, det så alltid verre ut på avstand. Og jeg stolte tross alt på at makkeren hadde lest seg godt opp og visste hva som møtte oss. Det var jo også en form for tillitserklæring at det var meg han hadde spurt om å komme med; jeg visste at jeg i noens øyne var lettere tilbøyelig til å si ja til eventyr med usikkerhetsmomenter. Utforskende på grensen til det overmodige var en karakteristikk jeg kunne forstå at folk tilla oppfattelsen av den jeg i fjellet hadde vært – endog jeg aldri følte jeg tok sjanser utover det fornuftige.

Solen var festet på lysblå himmel, og enda den sto høyt var det tydelig kuldegrader i snødekket, for det var en crispy skare vi slapp skiene ned på. Den sprø og knasende lyden fra snøen mot

² <https://www.friflyt.no/snowboard/bratt-foerstenedkjoering-i-lyngen>

³ <https://www.youtube.com/watch?v=3Apr09FA-Ew>

glidende ski, fulgte oss hele innmarsjen inn dalen. Ved foten av fjellveggen kunne man skimte en åpning mellom bergveggene; Rennens utgang og vår inngang. 1000 høydemeter rett opp. Slushsnøen lå som et tynt lag oppå det harde underlaget, men snøens art gjorde meg bekymret, for skaren var dominerende. Små gløtt fra tidligere erfaringer med slikt underlag flimret forbi mitt sinn, som en indre varslingsmekanisme. Snødekket var ikke mykt nok. Hjernens fryktsenter prøvde å fortelle meg noe; de grøssende flakkeringer av vonde minner fra skareføre foregående mai prøvde å fortelle at jeg ikke burde utfordre skjebnen på slikt føre igjen. Allikevel gjorde jeg som makkeren, hentet stegjernene ut fra sekken, satt de på skoene og begynte å trække oppover den hardpakkede snøen som forsvant opp mellom bergveggene. «Det blir mykere. Solen steker. Det blir slush», var ord han gjentok, trolig som trøstende respons til den tvilende minen i ansiktet mitt. Jeg hadde lyst til at han skulle ha rett, men tonen hans var ikke overbevisende, verken for han eller meg. Ordene var liksom ladet med håp mer enn tro. ‘Jeg kan snu ved neste korsvei’, tenkte jeg for meg selv, og dyttet stegjernene inn i underlaget.

Bilde 9. Store Fornestinden. 'The upper part of the West Face'. Foto: Geir Jenssen (2009)

Renna hadde flere retningsforandringer, men snøen var stegjervennlig; den harde skaren var enkel å gå på og vi spiste raskt høydemetrene. Den første biten var tung, men overkommelig. Til nå hadde det vært hardt og isete – og bekymringen som kom ved fraværet av myk slush hadde virkelig satt seg i meg. Renna skjenet videre oppover mot høyre, og ble stadig smalere oppimot cruxet man kunne skimte oppe i enden av synsfeltet. Jeg dirret alt i lårene, og flakket øynene oppover. De stoppet ved makkeren; han virket upåvirket. Om han var redd, skjulte han det jævlig godt. Han pekte mot neste ‘checkpoint’ et par hundre høydemeter lenger opp, og trappet videre uten å stoppe opp, og snart var han langt framfor meg. Jeg pustet oppgitt ut, og motvillig fulgte jeg etter. ‘Jeg snur der oppe’, tenkte jeg.

En stor grå sky hvilte foran solen i det vi ankom neste sjekkpunkt, et lite, men flatt platå på ca. 800 meters høyde. Bare halvveis. «Jeg digger ikke dette ass, jeg er helt skjelven» sa jeg da jeg kom opp til han, «det er samme jævla isføre som jeg sklei og nesten mista livet på i mai». Jeg hørte frustrasjonen i min egen ordlyd, men orket ikke engang forsøke å tilsløre det. Jeg lempa sekken av og bredte en jakke om meg. Jeg sa det som om det var hans skyld at jeg var her, og jeg ser i ettertid hvor usaklig og destruktiv jeg må ha virket. Han tok det pent, heldigvis. Vi satt i ti minutter, og han prøvde iherdig å overbevise meg om hvor godt stegjerna satt i dekket, om hvor skredsikker snøen var, og betrygget meg om min kapabilitet til å overkomme dette; «Jeg skjønner godt at du er redd, men dette går bra, du faller jo ikke. Frykten må overvinnes». Jeg smilte modig og påtatt, og tittet nedover renna. Sekvensen fra foregående mai, hvor jeg skled 400 meter på ryggen ned en lignende renne, spilte på repeat i hodet.

Uhellet i mai sto tydelig for meg som det udiskuterbart skumleste jeg hadde opplevd i fjellet. Det er kanskje den eneste gangen jeg har vært oppriktig redd for mitt liv, og følt på en total mangel på kontroll. Hendelsen hadde lært meg hvordan konsekvensens omfang kan være så tilfeldig, og på brutalt vis hadde fjellet latt meg delta i en fryktelig demonstrering av hvor hjelpeløs man kan føle seg om man er overmannet av naturen. Vi hadde tråkket en nokså smal renne til toppen, og bergveggene reiste seg – da som nå - på hver sin side av snøstripen. Underlaget var ujevnt av gamle våtskredrester, som ved hjelp av løs stein – i størrelsesvariasjon fra golfballer til basketballer – hadde skrapet ut en naturlig sklibane i midten av renna. Dette hadde fryst til, og det ujevne underlaget var attpåtil skarekledd. Steinene lå spredt som et minefelt av trusler mot skisålene – og etter hvert for meg; hode og ekstremiteter – i snøen

oppetter renna. Eneste nedfartssalternativ var ned den lite innbydende veien vi hadde tråkket opp.

Den maidagen på Senja satte jeg utfor først, men knapt før jeg hadde latt skiene innta lengderetning nedover, ble jeg overrumplet over hvor hardt og slagete underlaget var mot skiene. Høyreskiens binding tålte ikke støtene fra plapringen, og det harde underlaget slo skien løs fra bindingen. På et lite sekund var jeg maktesløs. På en ski var jeg på vei mot den ene fjellveggen, uten mulighet til å svinge eller stoppe opp på det harde underlaget. I en manisk manøver for å i første omgang unngå et ublidt møte med hardt fjell, kastet jeg meg på rygg. Derfra fulgte sekundene med total kontrollmangel og idet jeg skled nedover ble gjenværende ski ble slått løs, begge stavene ble røsket av håndleddene, sekken åpnet seg og alt dets innhold – stegjern, isøks, drikkeflasker og klær – kretset omkring hodet mitt. Jeg prøvde febrilsk å bremse farten med armer og bein, men svien intensiferte seg for hvert sekund jeg presset kroppen i friksjon mot skaren. Jeg hadde null kontroll på omgivelsene, og visste ikke hvor jeg var i forhold til fjellveggene. Midtveis i rutsjeturen hoppet hjelmen av – og da kjente jeg virkelig dødsangsten feste seg. Jeg krummet nakken, lukket øynene, og håpte på det beste. «Treffer jeg fjellet nå, så er det slutt», var det eneste jeg klarte tenke.

Da jeg omsider stoppet opp, dirret kroppen av adrenalin. Jeg forsøkte reise meg, og ettersom jeg klarte famle meg opp i stående stilling, betrygget jeg meg med at ingenting kritisk var brukket. Hodet var medtatt, men ved bevissthet. Jakken var flerret, og jeg kunne føle hvordan det på innsiden av jakkeermet var væske; blod formodentlig. Det sved langs lårene og armene av skrubbsår. Jeg tittet oppover renna, og innså realiteten av hva som hadde skjedd – og hvilken englevakt som hadde overvåket meg; jeg innså at dette kunne endt betraktelig verre. Ettersom de kroppslige skadene var nokså overfladiske, var det verste å se hvor medtatt, redd og bekymret makkeren min var. Hun hadde stått på toppen da jeg falt, og mistet meg av syne idet jeg bikket rennas konvekse midtpunkt. Jeg var overlykkelig for å se hun, og takknemlig for hvor voksent, fornuftig og kjærlig hun hadde løst situasjonen i ettertid. Hun lappet meg sammen, bandasjerte armer og sjekket møysommelig at hodet virket – og beviste hvilken viktighet som ligger i tillit og trygghet i en turpartner.

Den ulykken hadde endt min foregående sesong, og hadde satt ettertrykkelige spor i meg – psykisk mer enn fysisk. Jeg hadde erfart hvor nådeløst slikt skareforhold kan være og sverget

overfor meg selv at jeg ikke skulle utsette meg for slikt igjen. Jeg visste nå hvor fryktelig det var om man skulle miste feste, og havne på rygg. Noe slikt ville jeg aldri oppleve igjen, for jeg var oppriktig livredd. Denne dag sto jeg igjen ved en slik korsvei; jeg kunne bevise for meg selv og alle andre – kjæresten min ikke minst - at jeg hadde lært. Jeg var allerede ukomfortabel med førets utvikling og brattheten oppover resten av det jeg kunne spotte av renna – og jeg hadde uttrykket det for han som i dag var turpartneren. Jeg tenkte konstant på kjæresten min, som var med på den fatale turen på Senja, og som nå satt hjemme mens jeg var her på skareføre igjen. Hun hadde lappet meg sammen sist, i stor fortvilelse; nå lot jeg henne ikke engang få være der for det om det skulle gå galt. ‘Tenk om jeg faller igjen’. Så tittet jeg oppover. Og på makkeren min – som jeg visste hadde lyst til å fortsette. «Okei, neste checkpoint», sa jeg, nok en gang motvillig. «Men hvis cruxet er vrient, så er det toppen for meg». Jeg skulle bare visst...

I ettertid har jeg dvelt ved dette øyeblikket og tankeprosessene som foregikk. Det er enkle ord å si i etterkant, men det står krystallklart og utvilsomt for meg at jeg skulle snudd her. Alle rasjonelle argumenter pekte mot å snu. Jeg kunne naturligvis ikke vite det i øyeblikket, men idet vi forlot plataet var det ingen mulighet for å vende om før vi nådde toppen. Terrenget var både brattere og smalere enn det vi hit hadde tråkket. Det er naturligvis lett å si i etterpåkløkskapens hybris, men uvissheten skulle vært nok til å snu. Det vi faktisk visste var at underlaget var isglatt og at man ville slå seg hardt om man falt. Om det var en forventning om ikke å skuffe makkeren som var tydelig uredd og ville til toppen, om det var et underbevisst ønske om å overvinne frykten for brattkjøring på skareføre (om enn hvor dumt), om det var et jag etter status og anerkjennelse – en handling i overmotets kall ... jeg vet ikke hva som tippet vektskålen dithen, men jeg fortsatte oppover.

Jeg gikk fremst, og det smalnet til for hvert skritt jeg sparket isbroddene inn i underlaget. Håpet om slushsnø var forkastet, nå var det klink (is)skare som var realiteten. Det dunket i tinningen av intensiteten. Hver gang min kjærestes ansikt flimret i tankene mine, fyltes øynene med tårer, og jeg angret på at jeg var her. Jeg ville hjem til henne, hjem til sofakroken på det trygge bakkeplan og ned til horisontalt underlag. Dette var ikke denne type skikjøring jeg ville være. For helsike, dette var vel ikke engang skikjøring. Skiglede var ikke det vi fikk ned her. Overlevelse var målet. Mitt i alle fall. Det var konstant ‘no-fall-zone’; å miste balansen var ikke et alternativ. Konsekvensen ved et feilsteg var massiv – sannsynligvis død eller alvorlig skade – for man stoppet ikke opp før i bunnen, og det var fare for ufrivillig møter med fjellveggen(e)

på turen dit. Jeg hadde kanskje hatt flaks sist gang, men slik flaks er ikke evig. Skilengden var også dobbelt så lang, og vel så det, om man her skulle miste festet. Jeg prøvde å ikke spille verst tenkelige scenarioer mens jeg gikk, men hjernen lever et eget liv.

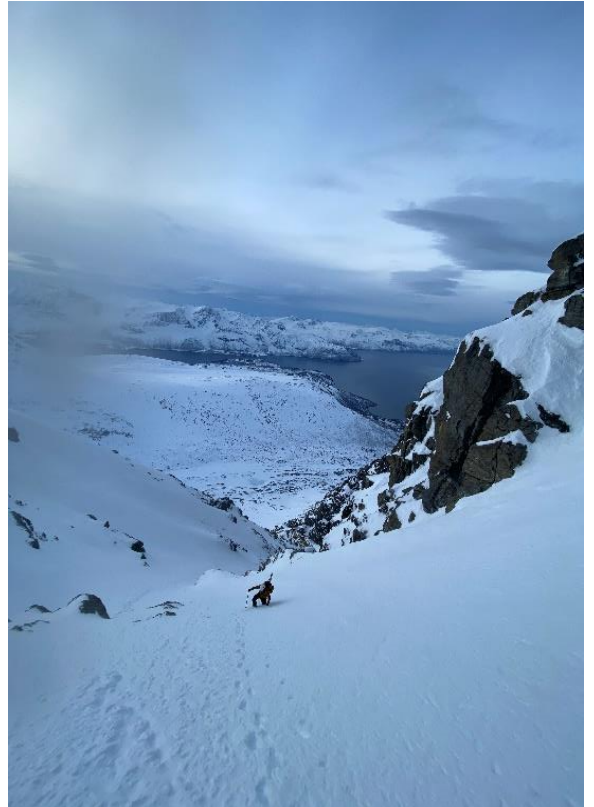
Selve cruxet var ubehagelig smalt. Og bratt. Det var klaustrofobisk; på det trangeste gnisset skuldrene mine mot fjellet, skituppene krasjet i stein over hodet mitt, og det lille feltet med is jeg kunne manøvrere meg på var ikke mye bredere enn kroppen min. Det var sikringsfri iskltring vi drev med - attpåtil på 1000moh, med ski på ryggen. Den hule lyden av øksebladet som stadig traff stein i sine forsøk på feste, ekkoet omkring ørene. Den ledige hånden famlet etter grep i berget og pusten var panikkmanisk under hele crux-forseringen. Aldri har jeg vært så lettet som når snøpassasjen igjen bredte seg ut og lendet ikke lenger var helt vertikalt; når jeg igjen kunne stå oppreist uten å legge all min tillit til at en isøks holdt igjen kroppen. Samtidig overlappet lettelsen med bekymringen for nedkjøringen – som vi håpet skulle gå an å gjøre en annen rute. Som måtte gå an en annen rute, for ned her var umulig.

Bilde 10. Bratt iskltring i cruxet. Foto: Privat

De siste 400 høydemetrene fra cruxet til toppen gikk raskt. Sluttspurten kjentes som flatmark, enda det sikkert var 40 grader. Blåskjæret hadde lagt seg over dalen, og solen hadde vist seg for siste gang i dag. Vinden hadde økt, og omleggingen på toppens flatplata var effektiv. 'Nå kan ikke engang makkeren min trives' tenkte jeg for meg selv. Kommunikasjonen mellom oss var minimal; jeg tror han nå hadde innsett at jeg mest av alt lengtet til tryggheten på horisontalt grunnlag. Selv var jeg for matt og mentalt medtatt til å ytre noen særlig ting. Hele kroppen var matt, men jeg prøvde å motivere meg selv før nedkjøringen; omså bare til å holde fokuset i høysetet litt til. Det øverste partiet var også hardt, men her var det bredt og åpent nok til at jeg kjente en viss form for kontroll på det kjipe underlaget. Hans brede glis dekket ansiktet under skibrillene, og jeg var – til tross for egen matthet – glad på hans vegne for at vi fikk til dette.

Vi skrenset oss nedover – én etter én; makkeren min først, og jeg litt etter – med isøksen parat i ene hånda om stålkantene skulle svikte. Begge stavene samlet i den andre hånden. Lyden av skienes klaprende slag mot det crispy underlaget fulgte oss hele veien. Heldigvis var det mulig å ta seg ned en annen rute enn der vi gikk opp. Annet enn det husker jeg ikke nedturen; jeg tror minnemekanismen skrudde seg av på toppen. Denne ‘nedkjøringen’ ville jeg glemme. Jeg tror jeg skrudde av minnet og lot det gå i svart, i et forsøk på å stenge ute skammen og sinnet over at jeg befant meg her. Jeg mislikte at jeg ikke hadde mer gjennomslagskraft for egen handling, at ikke jeg klarte å ta avgjørelsen ved å snu i tide. Det var skremmende å erfare hva jeg var villig til å utsette meg selv for; jeg vet enda ikke til hvilken pris ... hva tjente jeg?

Bilde 11. Nesten oppe...endelig. Foto: Privat

Jeg hadde følelsen av at vi nærmest gjorde noe kriminelt. Bare ved å være her følte jeg at jeg hadde brutt en ed; ovenfor meg selv og ovenfor kjæresten - for lovnaden jeg hadde gitt meg selv og henne den gang, om at jeg aldri skulle gjøre lignende ting i fjellet igjen. Hun var mitt anker til virkeligheten, og ved å igjen befinne meg i en situasjon hvor jeg visste hva konsekvensen kunne medføre, følte jeg at jeg rokket ved dette ankeret. Og sviktet meg selv.

Idet vi skled på stålkanter de siste meterne ut av rennen, slapp dødsangsten taket og lettelsen omfavnet meg. Tårer fylte igjen øynene mine; av slit, av smerte og av irritasjon over dårlig dømmekraft, men mest av alt av lettelse. Makkeren smilte stort da han kom kjørende ned til meg; «Fy faen så rått». Jeg tok på et smil, og tørret øynene uten at han så tårene. Vi klemte. «Dette var intenst», lo jeg, og skulde med ambivalens oppover fjellet, «og jeg skal aldri hit igjen». Jeg mente hvert ord. Vi gikk rolig ut dalen, og klemte igjen, for at turen virkelig var over. Bilturen hjem virket lenger enn vanlig, for sinnsstemningen i bilen var ikke oppløftende slik den pleide å være etter lange skiturer i fjellet. Begge var vi slitne, men jeg var attpåtil nedbrutt etter eskapaden jeg hadde latt meg selv hengi til. Makkeren sovnet i passasjeretsetet, og bilturen foregikk i taushet.

Samme kveld plinget telefonen og varslet om at jeg var tagget i et videoinnlegg⁴ av turmakkeren min, på Instagram. Jeg åpnet det ikke før morgenen etter, for trøttheten etter påkjenningene hadde overmannet meg. Da klikket jeg meg inn og så hans edit fra turen, og jeg oppdaget i kommentarfeltet at flere av de dominerende skikkelser blant brattkjørerne i Tromsø hadde vært inne, og sett og kommentert vår ekspedisjon med klapp og lovord. Og en følelse av prestasjon og triumf festet seg ved meg – ambivalensen var et faktum. Jeg foraktet enda dømmekraften og uforsvarligheten - frykten jeg kjente kan være ubehagelig også i ettertid. Men! Det vi hadde gjort var udiskutabelt en oppnåelse. At det ble anerkjent av disse ledende skikkelsene - som lever av dette – fastsatte vår prestasjon og status. Jeg var ikke mer jordnær enn at et stikk av stolthet bredte seg i meg, og jeg delte videoen videre på min Instagramkonto, uten å skrive noen tilleggskommentarer om at jeg egentlig synes dette var hodeløs oppførsel. Det var noe pirrende med å bli sett gjøre slike ekstreme ting. Ikke bare gjøre, men få til. Jeg regnet med at det ville vekke noen reaksjoner. Som et usunt bekræftelseshig, enkel egomelking; som om prestasjonen var en pokal på display hadde vi latt videoen av det finne sin peishylleplass på sosiale mediers skatolltopp.

I ettertid – nå når denne turen har kommet på avstand – ser jeg ikke på det som en triumf. Matthet fyller meg ved å tenke på denne dagen, denne nedkjøringen. Jeg håper – igjen – at jeg for veien videre styrer klar av lignende situasjoner, eller i alle fall at jeg er så bevisst hvilke faktorer som leder meg imot slike situasjoner, så jeg kan kjenne at jeg ikke overlever på naturens og tilfeldighetenes premisser.

⁴ <https://vimeo.com/709164805>, (videoen er overført fra Instagram til Vimeo, så alle får tilgang til å se).

Kapittel 9: Den sammensatte Tromsø-skikjører

De empiriske turbeskrivelsene i kapitlene 5-8 viser hvordan skikjøreres tiltrekning til vinterfjellet varierer, og på hvilket vis ulike sider ved skikjøringsaktiviteten kan være forlokkende. Et fellestrekk som går igjen er at uttrykkelsen av skiferdselen har grunnlag i følelser; skikjøring er spennende, vakkert, krevende, avslappende, utfordrende, lekent og euforisk. Skikjøring kan også være skremmende, noe jeg kommer tilbake til. Videre, selv om skikjøring frambringer forskjellige følelser for forskjellige folk er det sosiale samspillet en faktor som virker fremtredende uansett hva øvrige motiverende elementer lyder. På tross av at det ikke er en lagidrett i begrepets tradisjonelle forstand, er toppturing utvilsomt oftest en kollektiv aktivitet. Det er nærmest som at følelsene forsterkes av å være en del av et sosialt og mellommenneskelig samspill. Vennskapelige bånd - både dannelsen og opprettholdelsen av dem - har gjennom mitt feltarbeid vært selve gevinsten ved aktiviteten, og delte opplevelser danner grunnlaget for dette båndet. Generelt er mitt inntrykk at toppturmennesker i Troms bærer preg av stor åpenhet, raushet og inkludering, og jeg har en følelse av kollektivt samhold som står veldig sterkt når man er en del av toppturmiljøene i området. Dette er viselig beskrevet av opplevelsen min av tiden i etterkant av Øysteins ulykke, hvor emosjonene samlet mennesker i sosialitet mens vi sørget over – men kanskje mest av alt minnet og hyllet – han. De sensoriske og impulsive inntrykkene man kjenner på, samt de betydningsfulle uttrykkene dette skaper, står veldig sterkt blant skikjørere og er med på å knytte meningsfulle bånd mellom mennesker.

Diskusjonens planlagte (tur)forløp

I dette kapittelet vil de fire foregående empirikapitlene analyseres og diskuteres i lys av de fire teoriene som ble presentert i kapittel 3. Eller rettere: jeg vil her anvende teorien mer eksplisitt, og innrømme at «fargen på de brillene» som ble presentert i kapittel 3 kanskje har preget mine tolkninger og fortellinger også før dette kapittelet. Diskusjonen vil naturligvis dreies til å kunne gi en nyansering og respons til forskningsspørsmålene som ble presentert innledningsvis. Jeg spurte hvordan relasjoner utspiller og utvikler seg i et toppturforløp, og hvordan samhandlingen mellom de som er sammen på tur virker inn på beslutningsprosesser og risikovurderinger.

Kapittelet innleder med å definere og begrunne oppgavens empiriutvalg, og hvorledes det sosialfenomenologiske perspektivet anvendes i forståelsen av disse. Jeg vil argumentere for

hvorfor disse empiribidragene kan sees som representative i en større kontekst. Videre vil det understrekes på hvilken måte denne oppgaven bidrag til ski- og skredforskning; nemlig gjennom analyse av sensoriske følelser, emosjoner og sanselige uttrykk for å male et bredere bildet av skikjøreren. Dernest vil kapittelet bevege seg inn i selve diskusjonen, og skikjørerens kompleksitet vil gradvis fremvises. Først vil fokus på skikjørerens møte med noen av forventningene til aktiviteten analyseres – forventninger som påføres både fra et internt (subjektivt) og eksternt (fra omgivelsene) ståsted. Det er en forventning om rasjonelle valg, samtidig som intense opplevelser iblant kan motarbeide denne rasjonaliteten. Hvordan spenningen mellom disse punktene påvirker en skikjørers måte å bevege seg og oppføre seg på i fjellet, vil diskuteres og analyseres i lys av de presenterte teorier, med utgangspunkt i de empiriske beretningene.

Deretter vil det settes søkelys på hvordan de mellommenneskelige relasjonene - både innad i turlaget, men også relasjoner som strekker seg utenfor turfølget – tillegger enda en dimensjon til ens forsøk mot rasjonelle valg og opplevelse av komfort med tilstedeværelse i vinterfjellet. Det vises hvordan persepsjonen påvirkes av både forventningene og relasjonene som hertil er redegjort for. Avslutningsvis i diskusjonskapittelet vil det settes søkelys på hvordan risikovurderingen foregår i lys av samspillet, relasjonen og persepsjonen. Risikobegrepet er flerforståelig, og jeg vil diskutere hvordan det for noen kan peke mot muligheter. Til sist i diskusjonen vil det beskrives hvordan et fellestrekk på tvers av det empiriske utvalget er kontrasten til det rytmiske hverdagslivet.

Empiriutvalget; begrunnelse og kritikk

Empiriutdragene viser store variasjoner, samtidig som de innehar en rød tråd som binder dem sammen i felles diskusjonspunkter. De sentrerer rundt de samme hovedtemaene, og spiller opp nyanserende perspektiver på hvem og hva skikjøreren er i sin aktivitet, samtidig som det er tydelig hvor forskjellige skikjøreren er som sosial person. Omgivelsesscenene som presenteres er veldig forskjellige, likeså er risikoens tilstedeværelse og skikjørernes forhold til den veldig bevegelig. Empiriutvalget bærer preg av å beskrive turforløp med turlag hvor relasjonene innehar tidsdybde, og vennskapene er satte (med ett unntak, kapittel 6, se under). Utvalget kan kanskje intuitivt kritiseres for å vise et snevert spekter av skikjørere, at de empiriske kapitlene er preget av flat struktur og ingen tydelige hierarkier, verken sosialt eller erfaringsmessig. Jeg

vil hevde at skildringene allikevel viser et underbevisst hierarki, og ettersom relasjonen allerede er satt, vil opplevelseskvaliteten forsterkes av venns­kapsrelasjonen. Jeg vil også nevne at jeg har avgrenset oppgaven fra å undersøke aleneturer, da jeg ikke har data for dette. Det skal endog bemerkes at flere dødsulykker – derav den nevnte, hvor Øystein omkom – inneb­efatter skikjørere som er alene på tur.

Tillit baseres på kjennskap og kunns­kap, og bygges opp ved felle­serfaringer – og i utvalgets turlag er tilliten i stor grad allerede tilstedeværende. Kun kapittel 6 viser hvordan relasjonen bygges underveis i turforløpet. Jeg vil understreke av at i løpet av feltarbeidets 73 turer, som inkluderte totalt 45 forskjellige turpartnere, var flere av turforløpene lik slik kapittel 6 skildrer; altså tur med folk jeg ikke vanligvis er på tur sammen med. Via Facebook og bekjentes nettverk har jeg også funnet helt ukjente folk og turlag som jeg har fulgt, hvor relasjonsforholdet har etablert seg gjennom delte sensoriske opplevelser; brie-ost og croissanter på toppen, førstegangsbestigning av fjell over 1000 meter, solnedgang sett fra vinterfjellet. Dette har vært flotte turer, og å dele opplevelser med ukjente har vært givende.

Det er mitt inntrykk at de fleste turforløp foregår med faste turlag og med makkere hvor de relasjonelle forholdene bygger på en forhistorie. Jeg har også erfart at de sensoriske opplevelsene gjerne er sterkere i slike turlags­ sammensetninger. Ved å dele opplevelser med venner eller bekjente, forsterkes kvaliteten av opplevelsen. Slik opplever jeg det. Med denne bakgrunnen har jeg utforsket forløp som innehar veldig sterke sensoriske uttrykk og emosjonsutløp. Jeg hevder derav at empiriutvalget er representativt for å nyansere skikjø­reren i Tromsø; de viser opplevelsesmangfoldet, de ulike dynamikkene innenfor eksisterende relasjoner og hvordan forskjellige beveggrunner er knyttet til sanselighet. Et hovedpoeng i denne teksten er at fellesskapene etableres, forsterkes og utvikles gjennom det sensoriske, det sanselige. Kapittel 5 til 8 viser hvordan variasjonen av fellesskapet oppleves. Empiriutvalget er med andre ord nøye utplukket fordi de viser det sosialfenomenologiske poenget om hvordan det sanselige og sensoriske har stor verdi. Jeg vil skildre opplevelsens kvalitet, og den blir sterkere av å dele det med de en allerede deler erfaringer med, har felles klangbunn med – derav er empiriutvalget preget av satte venns­kapsforhold.

Som nevnt er et fellestrekk på tvers av alle turskildringene hvorledes følelser og utløp for emosjoner er sentralt. Uavhengig av hvilke følelser som skapes – endog det i stor grad er

positive og gode følelser som er dominerende – er det en intensitet i dem som gjør de veldig kroppslige. Inntrykkene er ofte av så overveldende art at de kjennes å være i ytterpunktene av følelsesspekteret, som om aktiviteten gir tilgang til utilgjengelig emosjoner som skikjørerer ikke opplever andre steder. En perfekt skiopplevelse i fjellet – hva enn det er i sin variasjon – oppleves som noe helt unikt og er usammenlignbart med noe annet.

Det er utvilsomt en sensorisk og sanselig tyngde i aktiviteten, og verdien av dette må ikke bare anerkjennes, men trekkes fram og undersøkes. MacFarlane sitt utsagn om naturens kraft kan i overført betydning og implementert forstand være dekkende i et forsøk på å beskrive det; (opplevelsen av) naturens kraft får oss: «to witness our own limitations transgressed. It induces humility in us» (MacFarlane, 2014, s. 5). Denne sanseligheten skinner gjennom i skildringene, for eksempel ved mørketidsskikjørerens samling etter endt nedkjøring (i kapittel 5), hvor følelsen av verdi i skikjøringen fornemmes over å ha delt opplevelsen nedover skogen. Det er gjennomgående at en følelse av mening oppleves og uttrykkes gjennom sanselighet, noe det også er gjort et stilistisk poeng av i oppgavens litterære formidling. Dette er en stil som har i seg mange ord, noe som igjen gjør empiriskildringene – og teksten – lang(e). Slik må det være om mitt poeng ved det relasjonelle perspektivet og sensoriske opplevelser tydeligst mulig skal komme frem.

Fornuft og følelse

Samtidig som følelsene står sterkt, virker det å være en underliggende forventning – innenfra miljøene selv og fra aktører utenfor skilmiljøene – om at skikjørerer skal gjøre rasjonelle valg underveis i sin aktivitet, med tanke på risikoen som er overhengende. Denne forventningen og ideen om rasjonalitet er veldig tydelig i kapittel 8 – endog for fallrisiko mer enn skredrisiko – hvor jeg er klar over hvilke valg jeg bør ta og hvilke valg som er forsvarlig eller komfortable. Med grunn i persepsjonen av rennen vi står i og forholdet til en kjæreste som jeg ikke vil bryte løfter for, skaper jeg en forestilling og forventning ovenfor meg selv om hva som bør gjøres. Videre viser forløpet som skildres i kapittel 8 hvorledes det ikke nødvendigvis er så enkelt å gjennomføre de rasjonelle valgene – på tross av at man vet hva som er det rasjonelle. Det er altså noe som er motstående til rasjonaliteten, og dette forstår jeg som en tiltrekning som oppleves sanselig. Goffman hevder i sin teori om inntrykkshåndtering at en sosial aktør vil innta

en etablert rolle for å opprettholde det inntrykket man vil *gi* eller tidligere har *gitt*. I turforløpet i kapittel 8 fortsatte jeg for å opprettholde min rolle som brattjagende ‘fryktløs’ skikjørere. Jeg fortsetter oppover rennen, på tross av frykten og ambivalensen jeg kjenner på. Dette er trolig grunnet at summen av flere momenter er sterkere enn bestanddelene, som ingen av de hver for seg var tungt nok til å si snu. Det mellommenneskelige kan altså også forsterke fare. I Goffmans teatermetafor kan vi forstå det som at jeg ville opprettholde et inntrykk, en rolle, på en gitt konstruert scene (bratt fjell), hvor jeg og partneren har et bestemt bilde av hvem jeg er – som påvirker beslutningsprosessene og valgene som tas.

Forventningen til rasjonalitet gjelder i møte med alle risikoens varianter, både i risikoen for fall ved bratt og subgunstig underlag som tilfellet fra kapittel 8 viser, men vel så mye med tanke på skredfare. Man snakker i den diskursive samtalen innenfor skiverdenen, både nasjonalt og regionalt, om at nullvisjon i forbindelse med skredulykker er et mål (Aasen & Engeset, 2017; Nordlys, 8. april 2022; NRK, 16. april 2022). Meningene er delte om hvorvidt det faktisk er mulig. For noen er det som en utopi å forstå, for selv om utdanningstilbudene er tilstedeværende, skredvarslingen er stadig bedre og opplysningen er i konstant utvikling, er naturlige faktorer umulige og kontrollere. Noen mener endog det er et fint mål å strekke seg etter, men en kan spørre seg om det faktisk er en realisme i det. Det er naturligvis en idealistisk tanke de fleste skikjørere vil støtte oppunder; mine empiriske indikasjoner er entydige i at skikjørere synes at det er givende og forlokkende å kjøre på ski *til tross* for skredfare, ikke på grunn av den.

Sorgen og refleksjonene i ettertid av Øysteins ulykke står som et viselig monument for hvorledes skredfaren ikke er grunnen til skikjøringen, men et anerkjent element ved den som kan lede til hardtslående konsekvenser. Både i den kollektive gjennomarbeidelsen og ordene som ble ytret ligger tydelig oppfattelse om at det er en gevinst med skikjøringen som gjør at skredfaren er noe vi må arbeide for å manøvrere, heller enn å forkaste skikjøring; «*Å fortsette å etterstrebe trygge valg og fine stunder i fjellheimen er den beste måten å la skredofre leve i evigheten. Fjellene dør ikke med Øystein. Han hadde villet vi skulle fortsette å elske skikjøring, elske naturen, elske fjellet*». Denne oppfattelsen av at livet i fjellet er viktigere enn «alt» deles med skredofferet, som gjør at verdityngden av det forsterkes – i alle fall kjente jeg at min tilbakekomst til Skittentind var en måte å vise respekt til avdøde – å fortsette å søke gevinst og fornuftige avgjørelser, også ved samme fjell, ble et meningsgivende mål. Barry Lopez skriver;

“winter-hammered creates a feeling of compassion...” (Lopez, 2014, s. 322) og Macfarlane utdyper i bokens introduksjon hvordan “...landscapes are capable of bestowing a grace upon those who pass through them ...” (MacFarlane, 2014, s. 5). Øystein var tiltrukket av livet i fjellet, og dette deler vi ved å komme tilbake, i en form for medfølelse man kun kan kjenne i gitte landskap, og med et visst engasjement – heri skikjøring – slik Lopez og MacFarlane hevder.

Fornuftige avgjørelser forventes og etterstrebes naturligvis, men det er betraktelig enklere å snakke med hvilepuls om hvordan ens evne til trygge vurderinger, ens individuelle konservative risikoprofiler og fornuftige idealer kan overholdes samtidig som ens motivasjoner tilfredstilles når man er utenfor selve situasjonen. Som tidligere trukket frem som noe av problematikken, er den enkle konklusjonen at man ‘undervurderer fare’ og ‘overvurderer’ seg selv. Jeg har erfart at dette også er det gjeldende narrative og den overordnede diskursen i mediedekningen og i kommentarfelt på sosiale medier (NRK, 2. mai 2021), samt også i noen turfølger. En tendens til dette kan leses i turfølget fra kapittel 7; hvor ens urokkelige tro på skiferdighet og nærmest uovervinnelige selvfølelse kan tolkes som å ‘overvurdere’ seg selv. Jeg skal ikke anlegge (den samme) en høyhest-holdning og si at mennesker ikke skal kunne få ytre seg fritt, for diskusjon og konstruktivisme kan bidra til forbedring – for fjellfolk, for skikjørere og i samfunnet ellers. Om noe, er jeg som skikjører og sensorisk inspirert antropolog i utgangspunktet tilhenger av emosjonelle impulser.

Slike oppslag viser at forståelsesgrunnlaget utover miljøene som tiltrekkes skikjøring, topptur og medfølgende risiko er for tynt. Uansett, en opposisjonell og lite konstruktiv diskusjon tjener ingen på. Menneskers insentiver for livsløpet er ulike, og livet i seg selv er forgjengelig. I en ideell verden kan man se for seg at det gjøres eksklusivt fornuftige valg, at nullvisjon i skikjøringens møte med skredrisikoen overkommes, og at frisk luft rundt ørene er tilfredstillende nok. Beck hevdet at det moderne samfunnet – det han omtaler som ‘risk society’ – bærer preg av større risikokonstrukt enn tidligere, og at de relasjonelle forholdene påvirker hvordan risikoen konstrueres og oppsøkes. Det er vist over i diskusjonen omkring forventninger, hvordan inntrykkshåndteringen fungerer på mikronivå – i et avgrenset sosialt felt som er et turforløp. Med Beck og Giddens sine hevdelser om at det moderne livet har blitt standardisert og ensformig (Beck, 1992; Giddens, 1994) er deres sosialteoretiske syn om den refleksive moderniseringen av samtidssamfunnet – altså et samfunn som preges av ‘refleksiv

modernisering' gjennom samtidssamfunns risiko; blant annet tiltrekning til vinterfjellet – en indikator på at risiko i sammenheng med mellommenneskelige forhold er et samfunnsanliggende, altså noe som også foregår og kan analyseres på makronivå.

Opplevelseskvalitetens formidlingsbarriere

I kapittel 7 og 8 er det fremtredende at møte med andre typer og kjensler av risiko kan være vel så relevante som fare for snøskred – hovedsakelig en risiko for fallulykker og kroppslig skade. Overvinnelse eller forsering av slik type risiko gjøres ved hjelp av egne ferdigheter og grenser for hva som er komfortabelt - som er en variabel man selv er kontrollør over, i motsetning til hva er tilfelle med snøskredrisikoen. Dette kan være utslagsgivende i flere forstander; i kapittel 7 skildres det hvordan dette skaper et intenst fokus og en kjensle av uovervinnelighet og klokkertro på egne skikjøringsferdigheter – som en positiv 'outtake' på hindringen – som resulterer i en euforisk lykke- og mestringfølelse ved skikjøringen. I kontrast er det i kapittel 8 en frykt for den samme type risiko – da med en tidligere ulykkeopplevelse og skremmende erfaring som kontekstuell grunnlag – som sår tvil hos skikjøreren. Denne tvilen gjør at erfaringen og tilstedeværelsen oppleves som noe negativt i øyeblikket, og skikjøreren føler seg ubekvem i omgivelsene.

Mennesker vil til enhver tid forsøke å styre klar av risikoen – eller i alle fall overvinne risikoen en møter på. De empiriske skildringene (især i kapittel 7 og 8) viser imidlertid at det ikke nødvendigvis er fullt så enkelt når adrenalinet pumper gjennom kroppen og de sensoriske emosjonene gjør at man føler seg uovervinnelig når man befinner seg i ytterpunktet av følelsesregisteret – uansett hvilken ende. Det kan være med på å forkludre den rasjonelle og fornuftige tilnærmingen man overbeviser seg selv og andre at man har når man snakker om det utenfor adrenalinpumpenes frekvens. Vennskapet eller den satte relasjonen kan være et hinder for selvstendige valg – noe kapittel 8 eksemplifiserer. Relasjonens betydning kan med andre ord både være en styrke, en positiv faktor som forsterker euforiske opplevelser; likeså kan det være en trussel for risikovurderingene.

De empiriske turskildringene formidler hvordan gevinst og meningsbæring påvirkes – om ikke bestemmes – av erfaringsbakgrunn. Meningen av skikjøringen skapes med den man står på ski sammen med, og i de dynamikkene som finnes i de sosiale feltene hvor opplevelsene foregår.

Den unike natureuforien i kapittel 6 er annerledes enn den fokuserte mestringen som portretteres i kapittel 7. Det er et underliggende forventningspress i et turfølge som påvirkes (eller til og med styres) av den relasjonelle sammensetningen. Dette er en av de sosiale ‘tverkene’ som er med på å forstyrre rasjonaliteten, og kan være utslagsgivende for hvordan man ter seg i fjellet. I kapittel 8 var det en tydelig forventning fra min makker, og dermed også ved meg selv, om at jeg skulle ‘overvinne frykten’ og fortsette oppover renna – enda jeg var tydelig ukomfortabel.

Ingold hevdet at livsverden skapes kontinuerlig mens man engasjeres med den, og variasjonen i persepsjonen i empirikapitlene underbygger hvorledes måten man ‘dwell’ og hvordan eksistensiell mening skapes av en relasjonell kontekstuell samhandling med omgivelsene. Likeså viser det hvordan beslutningsprosessene og manøvreringen i vinterfjellet foregår i lys av en rekke elementer som spiller inn på skikjørers vurderingsgrunnlag. Området som skikjøreren beveger seg i er et spenningsfelt hvor sanselige emosjonsutløp og kroppslige opplevelser spilles ut innenfor et felt hvor omgivelsene ikke er fullstendig kontrollerbare og risikoen er overhengende som en del av aktiviteten. Dette gjør at analysen og veien til forståelsen er en intrikat prosess, fordi noen av variablene – skredfaren, snøens art, terrengets eksponering - er utenfor vår styring.

Opplevelseskvalitetene kan være vanskelige å beskrive med godt språk (Loland, 2009), fordi helheten av er noe større enn samlingen av bestanddelene. Det å bruke antropologens egenopplevede følelsesregister for å skildre opplevelse tilfører en erfaringsnærhet som er en av årsakene til at Stoller har argumentert for sensorisk antropologi som fruktbar. Ved å vise øyeblikkene som skikjøreren trigges og næres av gjennom sensoriske situasjonsbeskrivelser og impulsformidlinger, forsøker jeg å oppheve den språklige hindringen. Kanskje vil dette være en måte å formidle opplevelsens kvalitet. Ved å ta leseren med inn rett på innsiden av skikjørers linse og blikk, hvor skillene mellom alle elementene oppløses, vil den genuine opplevelsen kunne formidles – og jeg håper det øker forståelsen for hvorfor skikjøring og topturing for mange er meningsbærende.

Å isolere alle elementene som utgjør det man forstår som ‘den menneskelige faktor’ er vanskelig, men viktig om man skal forstå kompleksiteten bak en skikjørers vurderinger og beslutninger. Diskusjonen av empirikapitlene som heretter påfølger, vil redegjøre den

sammensatte skikjørerer, og skape et forståelsesgrunnlag for hvorfor så mange mennesker i en eller annen art bedriver topptur som fritidsaktivitet. Jeg vil situere skikjørerer i tråd med ideen som flere av de teoretiske perspektivene legger opp til; som ‘beings-in-the-world’, med trykk på *in the world*.

Meningsskapende væren i naturen

Med Ingolds språkdrakt er det gjennomgående at skikjørerer er engasjert og integrert i sine omgivelser i skikjøringen. For turlaget i mørketidskjøring i kapittel 5 er det påfallende hvordan den nylige tilkomne snøen og mørkets mystiske bakteppe gjør at en enorm glede oppleves ved å være til stede mellom trærne. Gleden over å være ute forsterkes av kontrasten det er til det monotone innelivet som preger mørketiden. Skikjøringen er den forløsende kontrastutøvelsen skikjørerer har ventet på gjennom høsten. De er kjent med området, og i beskrivelsen av bekeleiet, toppklippene og de små kuler og forhøyninger i terrenget som gir muligheter for spesifikke (skitekniske) utøvelser, styres skikjøringen av terrengets formasjoner. Forståelsen av naturen er preget av forutliggende erfaringer i samme skogsterreng, og kjennskapet til naturen gjør at tilstedeværelsen mellom disse trærne er trygg for rasfare. Med tryggheten føles risikoen fraværende, og skikjørerer er fullt ut engasjert med selve skikjøringen – så sterkt at faren for trærne, for slag og krasj overses, en fare som tross alt er til stede. Det kan forstås som en indikasjon på at turlaget er sikker på egne skiferdigheter – selv etter høstens opphold – og ivrig etter å sette de til livs igjen. I beskrivelsene av hvordan lyset fra byen i periferien og hodelyktenes skinn mellom trærne i mørkets omspennende oppslukenhet, ligger indikasjoner på at det på tross av tryggheten er en konstant usikkerhet ved mørket som forsterker opplevelsen.

Skikjørerer har en bejublende relasjon til naturen, og oppfattelsen som trygt terreng gjør at selve skikjøringen er ankerpunktet til virkeligheten, og skaper en meningsfull væren. Den meningsfulle tilstedeværelsen skapes ikke av naturpersepsjonen alene, men persepsjonens samspill med de relasjonelle forholdene turdeltakerne imellom. I mørketidsutdraget er det tydelig hvordan de menneskelige båndene bærer preg av godt vennskap, og i dette en tillit og fellesforståelse av turens omgivelser. Flere elementer skaper de trygge rammene for turen, ikke bare forståelsen av naturen som fritatt for skredfare. Persepsjonen av naturen er trygg fordi

denne forståelsen og oppfatningen av naturen og terrenget de befinner seg i er delt. I den felles forståelsen av bekkeleiet som trygt, den felles ekstasen over at snøen endelig er tilbake, bygger de vennskapelige forholdene oppunder aktiviteten og skaper et felt hvor felles erfaringer og opplevelser skaper mening. Skikjørerne er likestilte og det er ingen hierarkisk opplisting, en faktor som også er med på å skape (følelse av) trygghet. Likeså er tilliten til utstyret og de felles rutinene for omlegging viser hvordan utstyret, både bruken av det og endringene (fra opptur til nedtur) underveis, en av grunnene til trygghet. Disse elementene spilt sammen gjør at tilnærmingen til turen er lek, ekstase og skiglede, og lite risikoaktualitet – og fellesskapet og samholdet gjør skikjøringen til meningsplattform.

Turskildringen som følger en nybegynners introduksjon til storfjellet (kapittel 6), likner mørketidskjøringen i så måte at det uttrykkes en intens glede og ydmykhet ovenfor omgivelsene, og eksistens i en livsverden som oppfattes som vakker. Gleden er like mye knyttet til naturens trollbindende eksistens og det faktum at vi opplever det sammen, som til skikjøringen per se. Skiene er for turlaget et verktøy for å være ute og kunne komme seg til en fjelltopp og et område som om vinteren er vrient uten bruk av ski. Det er en ekte takknemlighet av å være en del av denne verdenen som proklameres, nærmest en romantisert og opphøyet forestilling av naturen som en scenisk mark for meningsdannelse. Det er en oppstemthet og takknemlighet i vår eksistens og samspill med og i verden, og i Ingolds terminologi vises hvordan naturen opphøyes og konstitueres som noe vakkert gjennom vårt engasjement og samspill med den. Også her er en tydelig kontrast til hverdagslivet; naturens wow-faktor og ydmykende effekt er noe turlaget aktivt oppsøker for å oppleve som noe annet enn den ensformige studiehverdagen. Det søkes mot fjellenes trollbindende magi som en dose av jordnærhet og måte å opprettholde eksistensiell takknemlighet – som for oss ikke er mulig å kjenne på samme måte på Tromsøya; i byen.

Forståelsen av hva dette terrenget og fjellet er for turdeltakerne forskjellig. Det er en annen relasjonell sammensetning her enn ved mørketidsforløpet; her er det tydelige ulike roller i relasjonen mellom de to menneskene – roller og relasjoner som igjen er relatert til samspillet med fjellet. Det er en som er novise, som introduseres til vinterfjellet og et av områdets mest kjente topper av en tydelig mer erfaren skikjører, som både ved dette fjellet og i vinterferdsel generelt er bevandret. Det er også en tydelig informant-forsker forhold som tillegger en ekstra relasjonell dimensjon. De ulike erfaringene gjør at persepsjonen av omgivelsen og inngangen

til turen var ulik for meg og min makker i lys av våre erfaringsgrunnlag – og som spilles fram av rolleskillet imellom oss.

Med Goffmans dramturgiske ord *gir* hun en presentasjon av at dette er en førstegangsreise; at for henne var dette terrenget noe større og mer opphøyet og *ekte* toppturopplevelse på ett vis. Hun sier; «*Jeg vil jo ikke gå for bratt, men samtidig vil jeg utfordre meg til å gå en skikkelig topptur på en måte*». Hennes spørrende måte å kommunisere det hun hadde lest av terrenget og bratthet av kartene forut, indikerer også at hun tilnærmer seg dette med en viss usikkerhet og ambivalens. Ambivalensen har hun trolig med seg fra diskurser om topptur fra andre fora og ikke egne erfaringer i samme grad. Via sosiale medier, andres erfaringskildringer, medier – diskurser som understreker bratt terreng som medfølgende skredfare og risiko – har hun med seg en (sunn) iboende usikkerhet. Inntrykket hun *avgir* – min totaloppfattelse av henne, med min kjennskap og forståelse av vår relasjon – er påvirkende for min opplevelse og erfaring. Hun går raskt, hun er reflekterende til stede og har ‘riktig’ utstyr, som for meg er tegn som signaliserer at hun både har ferdigheter og kunnskaper som skal til. Det gjør også at jeg underveis blir mer og mer trygg på hennes kapabilitet, og jeg slipper henne ut av synet i visshet og overbevisning om at hun overkommer terrengets krav til ferdighet.

I Ingolds ord kan man si at vår meningsskapende sansing av naturen foregår på bakgrunn av erfaringsbasisen. Der hun ser noe fryktinngytende og nytt, er det samme fjellet for meg i utgangspunktet hjemmebane, mitt holdepunkt for sikker moro og gode opplevelser. Med mitt inntrykk av henne som kapabel, tillater jeg å ‘åpne opp’ for henne så vi kan dele erfaringer og på ett vis forsøke å nærmes i måten vi persiperer disse omgivelsene, når vi er der sammen. Vi møtes i en opplevelseserfaring; en felles plattform. Vi søker mot fjellenes trollbindende magi som en dose av jordnærhet og måte å opprettholde eksistensiell takknemlighet – som vi ikke finner mulig å kjenne på samme måte i byen.

Symbiotisk samspill mellom mennesker

Det klare rolleskillet gjør at jeg anlegger en veldig nærgående ansvarsfølelse for henne. Det er ingen tvil om at jeg legger stolthet og en viss følelse av at mitt ry er på spill når jeg tar henne med ut og presenterer henne for noe jeg føler ‘er mitt’. Jeg tenker refleksivt om dette mens vi er der ute; «... *nærmest faderlig– som at hun er mitt ansvar når vi er her ute ... ansvarsfølelsen*

for at hun skal kunne føle seg trygg og sikker er absolutt reell - og tankene mine går dit ubevisst». Ansvarsfølelsen forsterkes av min erfaring ved å miste en bekjent ved dette fjellet og på ett vis nærmes vi således i vår persepsjon av fjellet og turen; vi møter begge på noe som rokker ved vår usikkerhet og bevissthet omkring noe ukjent. For henne er dette i møte med noe nytt som hun skal overvinne og bevise for seg selv (og meg) at hun kan mestre. For meg er usikkerheten knyttet til indre tankeprosesser omkring ansvarsfølelse, forbundet med en sorg og en tvil som må håndteres i møte med dette fjellet.

For at naturen og skikjøringen skal kunne manifesteres som en positiv erfaring og en euforisk opplevelse, er det vist hvordan de bakenforliggende prosessene viktige. Tilstedeværelse av sol og myk snø kan være viktig, og gjør at vår positive persepsjon forsterkes. En genuin oppfattelse av takknemlighet og ydmykhet hos min turmakker, gjør at også jeg smittes til å sette ting i perspektiv på en annen måte, terreng og natur jeg har tolket på ett gitt vis lenge. Tidligere mellommenneskelige forhold spiller inn på ansvarsfølelse i et nytt mellommenneskelig forhold. Refleksive prosesser og måten følelser håndteres påvirker hvordan man oppfatter omgivelsene er viktig; min sorg er noe som må bearbeides for at jeg skal kunne kjenne glede og mening i disse omgivelsene.

Det sosiale samspillet er på ett vis symbiotisk; spenningsfeltet består fordi vi begge tilbyr noe til den andre og næres på noe den andre tilbyr. Disse vekslingene foregår uttalt og i relasjonens ubevissthet, men er likeså en viktig faktor til hvorfor en relasjon består. Hun tilfører en entusiasme, fascinasjon og takknemlighet ovenfor naturen – naturlige omgivelser jeg nærmest føler på ‘som mine’ når vi er her sammen – som skaper en stolthet og glede i meg ved å få være den som ‘viser’ henne det. Jeg tilbyr henne en følelse av trygghet og forsøker å danne et klima for at hun skal kjenne seg kapabel og ivaretatt. Begge tilfører vi hverandre et opphøyet underspill til ydmykhet for tilstedeværelse i verden – og en realisering av delte forestillinger av hvor små og privilegerte vi er som Tromsø-boere, med slike type muligheter for ski og friluftsliv. Med andre ord spiller rolleintrykkenes håndtering og oppfattelse i relasjonsforholdet inn på måten vi persiperer omgivelsene. Inntrykket vi til hverandre *gir* og *avgir*, og måten inntrykkshåndteringen oss imellom tolkes – i Goffmans begreper – er ledende for hvordan vi også forstår vår relasjon med naturen og det Ingold kaller vårt meningsskapende samspill og engasjement med naturen. Altså er det et relasjonssamspill mellom mennesker og

et relasjonssamspill mellom menneske og natur – og disse to samspillene opererer i sammenheng med hverandre, i et krysningspunkt mellom Goffman og Ingold.

Sikkerhet og risiko – et felt av muligheter.

For mange av dem som oppsøker bratt skikjøring, alpin skiferdsel og terreng som klassifiseres som skredterreng er følelser av flyt og mestring ofte trukket fram som drivende. Denne avhandlingen har vist at denne forklaringen er for enkel. En forestilling og følelse om at man er god til noe og med egen kunnskap og evne overkommer en hindring, er tiltrekkende. Risiko er et begrep som er ladet etter kulturelle føringer, og kan innenfor topptur og skisport også peke mot muligheter. Dets betydning er relativ, og ikke nødvendigvis overensstemmende med noe negativt.

Diskusjonen hittil viser hvordan den eksistensielle meningen med topptur skapes av den relasjonelle kontekstuelle samhandlingen med omgivelsene; altså gjennom hvordan man – i Ingolds termer – konstituerer naturen og skaper betydning gjennom handling i og med den. Forholdet til den overhengende faren og risikoen som (kan) medfølger aktiviteten har hittil i diskusjonen stått sekundært, men i påfølgende sekvenser er også sikkerhetsvurderingenes aktualitet mer til stede. Både kapittel 7 og 8 skildrer turer som foregår i skredterreng, og endog sikkerhetsperspektivet omkretser faren for andre elementer som medfølger det bratte terrenget mer enn skredfaren i seg selv, er poenget tilsvarende; nemlig at sikkerhetsvurderingene foregår i lys av mange påvirkende elementer. Rammen for turene er utgangspunktlig nokså lik; begge kapitlene skildrer et turlag i makkerpar på tur opp og ned bratte renner. Likevel innebærer turforløpene hver seg to veldig ulike sosiale prosesser som leder til at opplevelsene og erfaringene av turene – både i øyeblikket og i ettertid – er veldig forskjellige.

I kapittel 7 (hvor jeg går på tur med en nær venn) er tilliten selve basisen i turlagets relasjon; persepsjonen av omgivelsene og motivasjonen for turforløpet er tydelig delt mellom makkerparet. Terrengets art medbringer større risiko enn i de foregående empirikapitlene, men allikevel er ikke den formidlede følelsen av frykt eller usikkerhet påtrengende. Vurderingene og de få skeptiske utvekslingene kommuniseres retorisk og diskuteres ikke - de formuleres som bekreftende betraktninger til hverandre; «*Her kan vi ikke tryne ...*» og «*Hvordan ser det ut over svingen? vet du?*», *spør jeg varsomt. Jeg vet nok egentlig svaret – han vet like lite som meg ...*

«Vi får traske opp og titte, da. Det er nok veldig fint». Det indikerer hvordan den felles erfaringsbakgrunnen gjør at forståelsen av omgivelsene og motivasjonen er lik; fastsatt som en del av spenningsfeltet som er vår relasjon. Vi ser rennen i fjellet som en mulighet for mestringsfølelse og en utfordring hvor vår skikjøringsferdighet ligger til grunn for å overkomme naturens hindring.

Det finnes et klima for mestring i den mellommenneskelige relasjonen som er oppbygget over tid, gjennom delte erfaringer i vinterfjellet tidligere. Det er ingen inntrykkshåndtering på samme måte som i relasjonen i kapittel 6 (hvor turen foregår med en nykommer); i kapittel 7 er vår oppfattelse av hverandres kunnskapsgrunnlag innarbeidet og forutforstått. Skikjøringsferdigheten er individuell, men det er en kollektivfølelse i vårt engasjement med naturen - en følelse av lagspill ved å mestre sammen som gjør at opplevelsen blir så intens, og for min del usammenlignbar med opplevelser i andre arenaer. Risikoen føles fraværende i fellesskapet; da føles vi uovervinnelige i hverandres tilstedeværelse. Ei heller i skikjøringen – hvor risikoen for fall og skade er til stede – føles risikoen truende, for i dette sosiale feltet som er nettopp oss to på tur, er troen på egen skiferdighet urokkelig.

Emosjonelle uttrykk som kontrast til norm og rytme

Kapittel 8 skiller seg fra de andre empirikapitlene som det eneste av turforløpene som ikke uttrykker en positiv opplevelse ved aktiviteten. Her bejubles verken naturen eller kameratskapet, men snarere skildres opplevelsen som aktiv risikosøken – og et ambivalent forhold til dette. Samspillet med naturen i dette forløpet er drevet av frykt og underkastelse på ett vis. En følelse av at naturen overmannet meg påvirket persepsjonen min, og etter hvert var mitt engasjement et utilsiktet overlevelsesprosjekt mer enn en positiv sanselig opplevelse. Vurderingene er ingenting likt hva jeg i kapittel 7 foretok om fallfaren og risikoen ved bratt terreng, som indikerer relasjonsforholdets betydning. Opplevelsen var enda sanselig, men ikke av lik oppbyggende og givende art som gjør at tiltrekningen til topptur – i alle fall min – består. Og det må forstås som en del av skikjøreren.

Kontrasten til hverdagslivet er umiskjennelig, og kanskje er den underliggende tiltrekningen til egen virkelighetskonstruksjon en ubevisst drivkraft; at en følelse av fortapelse til det rytmiske, inngrodde studentlivet som fulgte med universitetstimer og skriving av masteroppgave, gjorde

at jeg ble tiltrukket et ukjent bratteventyr – og var villig til å gå utenfor komfortsonen for en dag. En slik drivkraft stemmer overens med det som er utbrodert om risikosamfunnet slik flere av sentrale modernitetsteoretikere forstår det. Drevet av adrenalin, selvpåført sosialpress i sammenheng med det relasjonelle forholdet til makkeren og en hevngjerrighet ovenfor fjellets skareføre, ble mitt engasjement med fjellet til det ultimate motsetningen til hva hverdagen rytmisk tilbød.

Hadde det ikke vært for at vi deler gleden sammen ved å kjøre ned fjellsider på ski, er det flere av de jeg har stått på ski med som jeg neppe hadde vært kompis med på samme måte. Det emosjonelle blir til en samlingsplattform, hvor de mellommenneskelige relasjoner med andre skikjørere er mye større, viktigere og betydningstungt enn rollene og plasseringer man har i samfunnet, hierarkiske systemer eller øvrige sosiale ordenssystemer ellers. De sanselige og sensoriske opplevelsene som foregår i samspill med andre folk – forsterket av at de deles – er dyptgående meningsbærende, og dermed er gevinsten ved å oppsøke situasjoner hvor slike følelsessamspill er på sitt sterkeste større enn konsekvensen av at det i slike situasjoner kan gå galt. Dette er spesielt tydelig i de positive opplevelsene skildret i kapittel 5, 6 og 7.

De sterke sanselige og emosjonelle erfaringene vi deler er grunnmuren i vennskapet; de danner, opprettholder og utvikler relasjonen. Båndene imellom oss eksisterer med de delte opplevelsene som et premiss eller forutsetning på ett vis. Heri er det viktig å understreke hvordan utvikling av relasjonen ikke behøver å være i positiv forstand, vi må også anerkjenne en satt relasjons nedbrytende eller forkludrende element. I kapittel 8 vises det hvordan sterkt etablerte relasjoner også kan ha en hindrende effekt. Det var en iboende forventning i den etablerte relasjonen mellom oss, om at vi begge ønsket det samme og var komfortable med de samme risikoene, noe som ledet til at jeg handlet i en følelse av sosial forpliktelse framfor fornuft eller rasjonalitet.

Liksom emosjonell samlingsplattform oppstår av delte erfaringer, er det påfallende logisk å forstå at samfunnets kjedsomhet og rytmiske hverdagsliv leder til en enda større glorifisering og romantisering av en selvstyrt virkelighet hvor ens individuell mestring fordres i større grad. Med andre ord kan det for mange være slik at adrenalinjag er et kontrastell søken i opposisjon mot samfunnets rytme og normstyrte kjedsomhet. Sportsarenaer – heri skikjøring i bratt vinterfjell – tilbyr en slik mulighet, og forlokketheten øker dermed. Et skummelt element er hvorledes grensene tøyes når egenkonstruering av livets risikopresens er tilfelle. Kapittel 8 viser

hvordan det kan strekkes for langt, på tross av at man er klar over det. Heldigvis, for den utøvende skikjører, kan det selv ved feilvurderinger gå bra. For forskeren i sin tilnærming, vil dette gjøre at å studere vurderingsprosesser og hvordan man i møte med naturen og risiko begår valg, er komplekst.

Kapittel 10: Konklusjon

I denne oppgaven har jeg forsøkt vist at dynamikkene i en skikjørsers toppturaktivitet i vinterfjellet er knyttet til følelse og sanselighet. Inspirert av sosialfenomenologi, har jeg anvendt en kvalitativ metodikk for å bidra til skredforskningen. Oppgaven har penslet et tydeligere bilde av skikjørsers sensoriske og sanselige uttrykk ved å vektlegge ulike emosjoner og impulser som uttrykkes i ulike turfølger, som til sammen oppsummerer opplevelsesmangfoldet av skiferdsel i vinterfjellene kring Troms.

De mellommenneskelige relasjonene, både eksisterende og forhenværende – er viktige for å forstå folks omgivelser, og hvordan man engasjeres med naturen. Poenget er at subjektiv persepsjon må forstås i sammenheng med det sosiale samspillet – herunder rollefordelingen og inntrykkshåndteringen – skikjørsere imellom. Hvordan opplevelseskvaliteten forsterkes av å dele øyeblikkene med andre er forsøkt formidlet i skildringene. Satte relasjoner med felles erfaringsdybde virker å være spesielt amplifiserende for den sensoriske verdien. Tilliten til utstyret og til hverandre er vesentlig. Erfarings- og kunnskapsgrunnlag er likeså en del av den sammensatte skikjørsere. Poenget er at en skikjører er mangefasettert, satt sammen av mange skiftende elementer som opererer i et dynamisk samspill. Å forstå hvordan en skikjører opererer og oppfører seg i sin aktivitetsutfoldelse er noe som ikke kan dekkes av en masteroppgave, men jeg håper (og tror) at denne oppgaven kan brede nyanseringen av vår forståelse av skikjørsere.

Ved hjelp av sosialantropologiske perspektiver – både teoretiske og metodologiske tilnærminger – har denne oppgaven bidratt til både skihistorien og dagens skredforskning. Som et konkret bidrag til den skihistoriske tidslinjen har teksten vist hvordan folkevariasjonen som bruker ski i samtidssamfunn er stor. Etter at bruken av ski beveget seg fra nytte til nytelse (jfr. Kapittel 1), har differensieringen økt. Bare innenfor genren som er topptur med ski – i størst grad med bindingssystemet som kalles randonee – har jeg vist ulike varianter av turfølger, og dermed forskjellige relasjoner mellom menneske og natur, samt ulike mellommenneskelige relasjoner.

Teksten har også gitt et konkret bidrag til skredforskningen, i et forsøk på å dekke noen av hullene som ble identifisert og presentert i kapittel 2. Avhandlingen er et kvalitativt sansefokusert bidrag - spesielt til den delen av skredforskningen som fokuserer på menneskelige faktorer, men dermed også til skredforskningen mer generelt. Oppgaven tilbyr et bidrag som

viser skikjørerens opplevelse og en bredere forståelse av hva skikjørerer føler, tenker og sanser i sine beslutningsøyeblikk og vurderinger i fjellet. Derved er tekstbidraget en nyansert forståelse av hva som innebefattes av begrepet menneskelig faktor.

De teoretiske perspektivene har hjulpet meg å gripe og begrepssette betydningen av meningsskapende tilstedeværelse i naturlige omgivelser og hvordan dette uttrykkes sanselig. Ved et relasjonelt fenomenologisk perspektiv har jeg forstått et turforløp som en sosial prosess – et fenomen – som kan analyseres som et sosialt felt. I kryssningen av Ingolds ‘dwelling’-teori og Goffmans dramaturgiske perspektiv har jeg kunnet undersøke betydningen av de ulike relasjonelle forhold en skikjører innehar; til naturen, til folk innad i turlaget og til mennesker utenfor turlaget. Opplevelsen av dette uttrykkes i emosjonelle og sanselige vendinger, og de teoretiske perspektivene har hjulpet meg med å analysere nettopp disse uttrykkene av opplevelsen. Sist har jeg, inspirert av modernitetstenkeres teorier om det de kaller risikosamfunnet, forstått hvordan skikjøring i ulike variasjoner er en kontrast til hverdagslivet og det rytmiske samfunnet. Vår forståelse av og vurdering av risiko og omgivelser for øvrig i vinterfjellet, må forstås med bakgrunn i det kontrasterte man søker en ‘rømning’ fra.

Den metodiske tilnærmingen har bidratt til tekstens erfaringsnære forståelse av skikjøring og møte med ulike risikomomenter medfølgende skikjøringen. Ved kvalitativ inngang, gjennom å følge folk i vinterfjellet på tur i deltakende observasjon, har jeg vært med på dele erfaringen og opplevelsen ved aktiviteten sammen med de jeg har forsket på. På denne måten er min forståelse og formidling av skikjørerer skapt gjennom å studere skikjørerens egenskaper og impulser i de kritiske og sterkt meningsskapende øyeblikkene av aktiviteten. Min refleksive posisjonering som forsker i eget miljø er et metodisk grep som har bidratt med refleksjoner, betraktninger og oppfattelser av dynamikkene, gjennom en skikjørerers blick. Likeså har den metodiske skrivestilen, som er et element i den sensorisk fokuserte metodologien, (forsøkt) opphevet de språklige barrierene av opplevelseskvaliteten ved, og tiltrekningen til, skikjøring. Dette er et perspektiv til skredforskningen som ikke er tatt i stor betraktning tidligere.

Veien videre

Selv om denne masteroppgaven gir et bidrag til både skihistorien og skredforskningen bør forskningsfeltene velkomme alle bidrag som nyanserer og beriker en helhetlig forståelse. Denne oppgaven supplerer en nyansert forståelse til et fagfelt som er mer dagsaktuelt og relevant enn noen gang, med den voksende populariteten toppturing ser ut til å ha samt med det statistiske bakteppet som kaster dystre skygger over en gledesgivende aktivitet. I arbeidet med denne oppgaven, har jeg oppdaget flerfoldige interessante ideer, faktorer og dynamikker som jeg ikke har hatt kapasitet til og omfavne, men som kan – og bør – undersøkes mer grundig, for å kunne bidra til en enda bredere forståelse innenfor fagfeltet. Fra et antropologisk ståsted er især sosiale medier som arena for inntrykkshåndtering et interessant emne for forskning. Likeså er diskusjonene omkring ansvar; ansvar ved sporlegging, ansvar ved bilde- og videodeling fra visse områder, ansvaret som følger med kurstilbudene, ved å innta en rolle som kunnskapsformidler. Potensialet for videre forskning er stort, og jeg tror at tverrfaglig tilnærming til fremtidige studier er givende. Jeg håper – og mener bestemt – at denne oppgaven har vist at kvalitative metoder kan bidra med perspektiver og forståelser som er fruktbare i en større sammenheng. Kvalitativ, eller i det minste ‘mixed methods’ bør være en av retningene for forskningsveien videre, i forståelsen av skikjøreren i vinterfjellet.

En slik metodisk inngang kan supplere og videreutvikle forståelsen av menneskelige faktorer på ulike nivåer. Jeg har i dette prosjektet studert menneskelige faktorer på mikronivå – i relativt små sosiale felt, i respektive turlag i separate turforløp – men potensialet er stort for å undersøke det i samfunnet mer generelt, inkludert et fokus på risiko og teknologisk utvikling. En kvalitativ metodisk inngang kan også bidra til videre forskning i forståelsen av personen skikjøreren på ulike nivåer; fra et mikronivå, slik som er her er gjort, til et makronivå. Jeg mener her viktigheten av å forstå hvermannen og individet, slik denne oppgaven har bidratt med – men også tilbudene omringende skikjøreren, altså det kontekstuelle nettverket rundt skikjøreren i sin aktivitet. Dette innebærer å studere de som selger sin kunnskap og tjenester – inkludert sikkerhet – gjennom kursing og guiding i sammenheng med skiferdsel i vinterfjellet.

Referanseliste

- Aasen, J & Engeset, R. (2017). *Snøskredulykker vinteren 2016-2017 – samlerapport over ulykker med omkomne*. Oslo: Norges Vassdrags- og energidirektorat.
- Aasen, J. (2019). *Snøskredulykker vinteren 2018-2019 – samlerapport over ulykker med omkomne*. Oslo: Norges Vassdrags- og energidirektorat.
- Aasen, J. (2021). *Snøskredulykker vinteren 2020-2021 – samlerapport over ulykker med omkomne*. Oslo: Norges Vassdrags- og energidirektorat.
- Allen, E. J. B. (2007). *The culture and sport of skiing. From antiquity to World War II*. University of Massachusetts Press.
- Allen, E. J. B. (2008). Mathias Zdarsky – Father of Alpine Skiing. *Skiing Heritage Journal*. 20. S. 8-14.
- Alnæs, K. (2007). *Jeg spenner mine ski. Historien om norsk skikultur*. Oslo: Aschehoug
- Atkins, D. (2000). Human factors in avalanche accidents. *Proceedings of the International snow science workshop, Big Sky, MT*. S. 46-51.
- Atkins, R. (2014). Yin, Yang and You. *Proceedings of the International Snow Science Workshop, Banff*. S. 210-217
- Beck, U. (1992). *Risk Society. Towards a new modernity*. Sage Publications: London
- Beck, U., Giddens, A. & Lash, S. (1994): *Reflexive Modernization: Politics, tradition and aesthetics in the modern social order*. Cambridge: Polity Press
- Beck, U. (2001). Interview with Ulrich Beck. *Journal of Consumer Culture*, 1. S. 261-277.
- Belloni, E., Melzi, S., Sabbioni, E. (2016). Alpine Ski. I: Braghin, F., Cheli, F., Madifassi, S., Melzi, S., Sabbioni, E. (red). *The Engineering Approach to Winter Sports*. New York: Springer, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4939-3020-3_4
- Besnier, N., S. Brownell & T.F. Carter. (2017). *The anthropology of sport: bodies, borders, biopolitics*. Oakland: University of California Press.
- Birkely, H. (1994). *I Norge har lapperne først indført skierne* [In Norway, the Sámis first introduced the skis]. Idut.

Brattlien, K. (2014). *Den lille snøskredboka: alt du trenger å vite om snøskred på en enkel måte*. Oslo: Fri Flyt.

Brattlien, K. (2016). *Snøskred – livsviktig kunnskap*. Oslo: Kagge forlag

Breivik, G. (2004). *Ekstremспорт – et senmoderne fenomen?* Hentet fra: <https://idrottsforum.org/articles/breivik/breivik041214.html>, lesedato 18.09.2020.

Briggs, J. (1970). *Never in Anger: Portrait of an Eskimo Family*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press

Broch, H. B. & Kalland, A. (2004). Introduksjon: om holdninger og handlinger med hensyn til naturen. *Norsk Antropologisk Tidsskrift*, 15. S. 7-17.

CARE & Varsom. (2020-). *Skredpodden*. UiT & NVE. Kan høres:

<https://www.listennotes.com/podcasts/skredpodden-care-varsom-8Cf3singOzv/>

Classen, C. (1997). Foundations for an Anthropology of the Senses. *International Social Science Journal*, 153. S. 401-412

Denning, A. (2014). *Skiing into Modernity: A Cultural and Environmental history*.

Berkeley, California: University of California Press

Denning, A. (2015, 23 februar). *How Skiing went from the Alps to the Masses*. The Atlantic.

Hentet fra: <https://www.theatlantic.com/business/archive/2015/02/how-skiing-went-from-the-alps-to-the-masses/385691/>, lesedato 06.12.2021

Engeset, R. V., Hetland, A., Roland, C., Andersen, S., Birkelund, Y., Forwick, M. & Nordahl, E. (2016). The Avalanche Science Centre. The Science Programme. *Proceedings of the ISSW*. S. 1121-1128.

Eriksen, T. H. (2004). *Hva er sosialantropologi?* Oslo: Universitetsforlaget.

Forgas, J. P. (1995). Mood and judgment: The Affect Infusion Model (AIM). *Psychological Bulletin*, (1). S. 39–66.

Franklin, A. (2001). Neo-Darwinian leisure, the body and nature: hunting and angling in modernity. *Body and Society*, 7. S. 57-76.

Fredston, J., Fesler, D., & Tremper, B. (1994). The human factor – Lessons for avalanche education. *Proceedings of the International Snow Science Workshop*, S. 473-487. Hentet fra:

Furseth, A. (2013). Skredulykker i Nord. *Ottar*. Tromsø: Tromsø museum – universitetsmuseet.

Gotaas, T. (2011). *Norge – Skisportens vugge*. Oslo: Font forlag

Geertz, C. (1971). 'From the native's point of view': On the nature of anthropological understanding. I: Basso, K.H & Selby, H.A. (red): *Meaning in Anthropology*. Santa Fe: School of American Research, University of New Mexico Press. S. 221-237.

Geertz, C. (1973). *Interpretations of Cultures*. New York: Basic Books.

Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Stanford: Stanford University Press

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity. Self and society in a late modern age*. Stanford University Press: Stanford.

Giddens, A. (1994). Living in a Post-Traditional Society, i: U. Beck, A. Giddens and S. Lash. (red): *Reflexive Modernization*. Cambridge: Polity Press. S. 56–109

Goffman, E. (1992) [1959]. *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik*. Fagernes: Pax Forlag.

Goody, J. (2002). The anthropology of the senses and sensations. *La Ricerca Folklorica*, 45. S. 17-28.

Greenhouse, C. J. (1985). Anthropology at home: whose home? *Human Organization*, 44 (3). S. 261-264.

Grønhaug, R. (1976). *Transaction and Signification: An Analytical Distinction in the Study of Social Interaction*. Stensil: Universitetet I Bergen

Grønhaug, R. (1984). Konstruksjon og destruksjon av tegn. I: Johansen, K & Utaker, A. (red): *Muligheter og begrensninger i en semiologisk forskningspraksis*. Oslo: Universitetsforlaget.

Gullestad, M. (1984). *Kitchen-table society: A case study of the family life and friendships among young working-class mothers in urban Norway*. Oslo: Universitetsforlaget

Hagen, A. L. & Skorpen, G. S. (2016). *Hjelp jeg skal på feltarbeid! Håndbok i etnografisk metode*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.

Heidegger, M. (1971). *Poetry, language, thought*. New York: Harper & Row

Hesjedal, M. (2016). På rett sted til rett tid? Bratt skikjøring mellom risiko og flyt. (Masteroppgave). NTNU, Trondheim

Hetland, A., & Vittersø, J. (2012). The feelings of extreme risk: exploring emotional quality and variability in skydiving and BASE jumping. *Journal of Sport Behavior*, 35(2), s. 154-180.

Hetland, A., Vittersø, J., Wie, S. O. B., Kjelstrup, E., Mittner, M., & Dahl, T. I. (2018). Skiing and thinking about it: moment-to-moment and retrospective analysis of emotions in an extreme sport. *Frontiers in psychology*, (9).

Hetland, A., Kjelstrup, E., Mittner, M., & Vittersø, J. (2019). The thrill of speedy descents: A pilot study on differences in facially expressed online emotions and retrospective measures of emotions during a downhill mountain-bike descent. *Frontiers in psychology*, 10. Hentet fra: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00566>

Huntford, R. (2009). *Two planks and a passion. The dramatic history of skiing*. Continuum.

Ingold, T. (2000). *Perception of the Environment: essays on livelihood, dwelling and skill*. London: Routledge.

Ingold, T. (2005). Epilogue: Towards a Politics of Dwelling. *Conservation and Society*, 3. (2). S. 501-508.

Ingold, T. (2008). When ANT meets SPIDER: Social theory for anthropods. I: Knappet, C & Malafouris, L (red): *Material Agency. Towards a Non-Anthropocentric Approach*. New York: Springer.

Jackson, M. (1996). Introduction. Phenomenology, Radical Empiricism and Anthropological Critique. I: M. Jackson (red): *Things as They Are. New directions in phenomenological anthropology*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press. S. 1-50.

Jackson, M. (2017). *How Lifeworld Works. Emotionality, Sociality & The Ambiguity of Being*. Chicago: TheUniversity of Chicago Press.

Johnson, J., Mannberg, A., Hendrixx, J., Hetland, A. & Stephensen, M. (2020). Rethinking the heuristic traps paradigm in avalanche education: Past, present and future. *Cogent Social Sciences* (6). Hentet fra:

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/23311886.2020.1807111?needAccess=true>

Kahneman, D. (2011). *Thinking fast and slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

Landrø, M. (2007). *Skredfare: snøskred, risiko, redning: en håndbok om skred for fjellskiløpere, klatrere og løssnøkjørere*. Oslo: Fri Flyt

Landrø, M., Hetland, A., Engeset, R. V., Pfuhl, G. (2020). Avalanche decision-making frameworks: classification and description of underlying factors. *Cold Regions Science and Technology*.

Landrø, M., Hetland, A., Engeset, R. V., Pfuhl, G. (2020). Avalanche decision-making frameworks: classification and analysis of the underlying factors. *Cold Regions Science and Technology*.

Landrø, M. (2021). *Why is it safe – enough? Decision making in avalanche terrain*. (Doktoravhandling), UiT Norges Arktiske Universitet.

Langeseth, T & Tøstesen, G. (2021). Freeride skiing – Risk-taking, recognition and moral boundaries. *Frontiers in sports and active living*.

Larsen, T. & Røyrvik, E. A. (2017). *Trangen til å telle. Objektivisering, måling og standardisering som samfunnspraksis*. Oslo: Scandinavian Academic Press.

Loland, Sigmund. (2009). Meningen med alpint. I K. Steen-Johnsen (red.) & I.B. Neumann Meningen med idretten (s. 161-176). Oslo: Unipub AS

Lopez, B. (2014) [1986]. *Arctic Dreams*. London: Vintage books

Lounela, A., Berglund, E. & Kallinen, T. (2019). *Dwelling in Political Landscapes*. *Studia Fennica Anthropologica*, (4). Helsinki: Finnish Literature Society (SKS).

Macfarlane, R. (2014). Introduction. I: Lopez, B. *Arctic Dreams*. London: Vintage books

Madden, R. (2017). *Being Ethnographic. A guide to the theory and practice of ethnography*. 2nd edition. Thousand Oaks, California: Sage Publications Ltd.

- Mannberg, A., Hendrixx, J., Landrø, M. & Stefan, M. A. (2018). Who's at risk in the backcountry? Effects of individual characteristic on hypothetical terrain choices. *Journal of environmental psychology*, (59). S. 46-53.
- McGammon, I. (2002). Evidence of heuristic traps in recreational avalanche accidents. *Proceedings of the International Snow Science Workshop* (30). Hentet fra: <https://arc.lib.montana.edu/snow-science/objects/issw-2002-244-251.pdf>
- McCammon, I. (2004). Heuristic traps in recreational avalanche accidents: Evidence and implications. *Avalanche news*, 68 (1). S. 42-50.
- McCammon, I. (2009). Human factors in avalanche accidents: Evolution and interventions. *International Snow Science Workshop*, (27). S. 644-648.
- Merleau-Ponty, M. (1962). *Phenomenology of Perception*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Miller, D., & Horst, H. A. (2012). *Digital anthropology*. London, UK: Berg
- Miller, D., Costa, E., Haynes, N., McDonald, T., Nicolescu, R., Sinanan, J., Spyer, J., Venkatraman, S., and Wang, X. (2016). *How the World Changed Social Media*, Vol. 1. Why We Post Series. London: UCL Press
- Nansen, F. (1890). *Paa ski over Grønland: en skildring af Den norske Grønlands-ekspidition 1888-89*. Kristiania: Aschehoug
- NGI (Norges Geotekniske Institutt). (2021). *Snøskredulykker med død*. Hentet fra: <https://www.ngi.no/Tjenester/Fagekspertise/Snoeskred/snoskred.no2/Snoeskredulykker-med-dod>, Lesedato: 16.03.2022.
- Nordlys. (2021, 28.oktober). Sæbbe, L. *Kameratene setter stadig omsetningsrekorder for Tromsø Ski og Sykkel: Europa inspirerer*. Nordlys.
- Nordlys. (2022, 8. april). Emberland, T. *Ny undersøkelse: Utenlandske skiturister bruker ikke skredvarsel*. Nordlys. Hentet fra: <https://www.nordlys.no/ny-undersokelse-utenlandske-skiturister-bruker-ikke-skredvarsel/s/5-34-1596202>, lesedato 9. april 2022.
- NRK. (2016, 5. mai). Hella, A. *Turindustrien*. NRK (Norsk Rikskringkasting). Hentet fra: <https://www.nrk.no/natur/xl/norges-neste-industri-er-opplevelser-i-norsk-natur-1.12705303>, lesedato: 12. mars. 2022

NRK. (2021, 2. mai). Turnage, V. *Blir hetsa på sosiale medier etter skredulykker: Ordfører ber folk skjerpe seg*. NRK (Norsk Rikskringkasting). Henter fra:

<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/hets-pa-sosiale-medier-etter-dodsulykke-og-snoskred-pa-sofiatinden-i-lyngen-kommune-i-troms-1.15479203>, Lesedato: 17. april 2022.

NRK. (2022, 16. april). Rostad, I. L. *Kjipt at mange dør, men jeg skjønner ikke sinnet i kommentarfeltet*. NRK (Norsk Rikskringkasting). Hentet fra:

https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/skikjorer-nikolai-schirmer-om-skredrisiko_-snoskred-og-sosial-skredopplysning-1.15925290, lesedato: 16. april 2022.

Olstad, F. (1987). *Norsk idretts historie. Forsvar, sport, klassekamp 1861-1939*. Oslo: Aschehoug

Pålsson, G. (2004). Akvariets regime: natur og samfunn i postmoderne tid. *Norsk Antropologisk tidsskrift*, 15. S. 32-44.

Pedersen, H.C. 2013. Skiing and Sport in the Core Sami Area of Norway, 1927 to 1964: Organisation, Modernisation and Minority Policy. *International Journal of the History of Sport* 2013. 30 (6). S. 580-597

Peirano, M. G. (1998). When anthropology is at home: the different contexts of a single discipline. *Annual review of anthropology*, 27 (1). S. 105-128.

Pink, S. & Howes, D. (2010). The future of sensory anthropology. *Anthropology of the senses. Social Anthropology*, 18. (3). S. 331-340.

Planke, T. (1999). Feltarbeid og redselen for nærhet. *Dugnad. Tidsskrift for etnologi*. S. 39-61

Raue, M. & Scholl, S, G. (2018). The use of heuristics in decision making under risk and uncertainty. *Psychological perspectives on risk and risk analysis*. S. 153-179.

Rosaldo, R. (2014). *The Day of Shelly's Death: The Poetry and Ethnography of Grief*. New York: Duke University Press.

Skille, E. & Pettersen, S. (2016). *Den moderne telemarksbølgen*. Vallset: Oplandske Bokforlag

Spjeldnæs, K. J., (2018). *På ski fordi: om gleden ved å gå på ski: forsøk på en beskrivelse*. Oslo: Pax forlag.

Spradley, James P. (1980). *Participant Observation*. Belmont: Wadsworth

Stocking Jr, G. W. & Chinnery, E. W. P. (1982). Gatekeeper to the field: EWP Chinnery and the ethnography of the New Guinea Mandate. *History of Anthropology Newsletter*, 9 (2). S. 3-12.

Stoller, P. & Olkes, C. (1986). Bad Sauce, Good Ethnography. *Cultural Anthropology*, 1. (3). S. 336-352.

Stoller, P. (1989). *Fusion of the Worlds: An Ethnography of Possession Among the Songhay of Niger*. Chicago: University of Chicago Press.

Stoller, P. (1989). *The Taste of Ethnographic Things: The Senses in Anthropology*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Stoller, P. (1997). *Sensuous Scholarship*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.

Tremper, B. (2008). *Staying alive in avalanche terrain. 3rd edition*. Seattle, Washington: Mountaineers books.

Tversky, A & Kahneman, D. (1974). Judgement under Uncertainty: Heuristics and Biases: Biases in judgements reveal some heuristics of thinking under uncertainty. *Science*, 185. S. 1124-1131.

Vaage, J. 1979. *Skienes verden*. Oslo: Hjemmenes forlag (I samarbeid med foreningen til ski-idrettens fremme.

Wadel, C. (2006). *Forsking i egne erfaringer*. Flekkefjord: SEEK a/s.

Wadel, C. (2014). *Feltarbeid i egen kultur*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.

Ween, G. & Flikke, R. (2009). Naturen som praksiser: natur i nyere norsk antropologi. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 20. S. 6-15.

Wheaton, B. (2010). Introducing the consumption and representation of lifestyle sports. *Sport in Society*, 13. (7/8). S. 1057-1081.

Figur- og bildeliste

Figurer:

Figur 1, S. 22: *Døde i snøskred siste 50 år.* (NGI, 2021)

Hentet fra: NGI (Norges Geotekniske Institutt). (2021). *Snøskredulykker med død.* Hentet fra: <https://www.ngi.no/Tjenester/Fagekspertise/Snoeskred/snoskred.no2/Snoeskredulykker-med-doed>, Lesedato: 16.03.2022.

Figur 2, S. 57: *Kartutsnitt over 'Tromsdalen-skogen'.* (Norgeskart.no, 2022)

Klippet ut fra:

<https://www.norgeskart.no/#!?project=norgeskart&layers=1002&zoom=13&lat=7730372.24&lon=655923.76&sok=tromsdalen&markerLat=7731129.245341542&markerLon=656450.0526888019&p=searchOptionsPanel>, 07.05.2022.

Bilder:

Forsidebilde: *Djeveltanna med to overlykkelige førstegangsbestigere, 2019.*

Foto: Amund Dahl Vaagland.

Bilde 1, S.62: *Overblikk over Tromsøya fra omleggingspunkt.* Foto: Privat

Bilde 2, S. 67: *Hodelykt drevet ekstasejager i mørke-pudderet.* Foto: Privat

Bilde 3, S. 73: *Normalruta til Skittentind.* (Itromsø, 18. januar 2021). Hentet fra: Hentet fra <https://www.itromso.no/nyheter/i/nweJMn/slik-er-turen-til-skittentinden-komplisert-terreng>,

Foto: Nils Christian Farseth.

Bilde 4, S. 78: *Skittentind-flanken halvt badet i sol.* Foto: Privat

Bilde 5. S. 82: *Blid turmakker på Trollskarvatnet etter første nedkjøring på Skittentind,*

toppen i bakgrunnen. Foto: Privat

Bilde 6, S. 87: *Turmakker gående inn mot renna. Ruten opp (og ned) renna striplet, sett nedenfra.* Foto: Privat

Bilde 7, S. 91: *Makker i tungstrevet 'bootpacking' siste meterne mot toppen.* Foto: Privat

Bilde 8, S. 93: *Droneoverblikk. Vi er i toppen av vår renne. Trioen trækker til høyre i bildet.*
Foto: Robert H. Robertsen

Bilde 9, S. 100: *Store Fornestinden. 'The upper part of the West Face'.* Hentet fra:
http://www.lyngen.name/store_fornestinden/store_fornestinden.html, (2009) Foto: Geir
Jenssen.

Bilde 10, S. 104: *Bratt isklatring i cruxet.* Foto: Privat

Bilde 11, S. 105: *Nesten oppe...endelig.* Foto: Privat

